

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Науково-дослідний інститут публічного права

В. Р. Валько, А. В. Боровик

**КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВА
ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ**

Монографія

Видавництво
«Юридика»
2025

УДК 35.078.3:343.541-048.66
К65

Рецензенти:

Дрозд Олексій Юрійович – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;

Дубинський Олег Юрійович – доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України;

Шаповал Роман Володимирович – доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Науково-дослідного інституту публічного права
(протокол № 11 від 27.06.2025 р.)*

Валько В. Р.

К65 Контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству : монографія / В. Р. Валько, А. В. Боровик. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. – 224 с.

ISBN 978-617-8574-32-1

DOI: 10.61563/978-617-8574-32-1

У монографії визначено юридичну природу й особливості здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, виявлені ключові проблеми у реалізації відповідних заходів, а також запропоновані шляхи оптимізації їхнього втілення. Встановлено, що у вітчизняній правореалізаційній практиці відсутній систематичний моніторинг упроваджених заходів та їхнього впливу на рівень вчинення домашнього насильства. Уточнено, що зазвичай такий експертний аналіз проводиться на замовлення різних зарубіжних партнерів або спільно з ними.

Видання може бути корисним для науковців, юристів, працівників правоохоронних органів, адвокатів, суддів, військовослужбовців та студентів юридичних факультетів закладів вищої освіти.

УДК 35.078.3:343.541-048.66

ISBN 978-617-8574-32-1

© В. Р. Валько, А. В. Боровик, 2025
© Науково-дослідний інститут публічного права, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	----------

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	8
1.1 Адміністративно-правові відносини у сфері протидії домашньому насильству та місце в них контрольно-наглядових	8
1.2 Нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству	24
1.3 Система суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству	42
1.4 Основні напрями забезпечення та принципи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству	68

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	83
2.1 Форми контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству	83
2.2 Методи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству	100
2.3 Гарантії забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству	117

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ 133

- 3.1 Особливості взаємодії між державними
та громадськими інституціями
у сфері протидії домашньому насильству
при здійсненні контрольно-наглядової діяльності
в Україні 133
- 3.2 Кращі світові практики здійснення контролю
за кривдниками та можливості їх впровадження
у національну правову систему. 148
- 3.3 Тенденції удосконалення
адміністративно-правового регулювання
здійснення контрольно-наглядової діяльності
у сфері протидії домашньому насильству в Україні . . . 165

ВИСНОВКИ 182

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 190

ПЕРЕДМОВА

Демократизація публічного простору є ключовим елементом системи підвищення правової культури населення країни. Молоде покоління більш активне в процесах обізнаності про свої права, механізми їхнього захисту та обов'язки держави в контексті їхнього забезпечення. Усе більше випадків домашнього насильства стають публічними; латентність цього явища знижується.

Однак за даними Фонду народонаселення ООН та Женевського центру демократичного контролю за збройними силами, 38 % суддів і 39 % прокурорів трактують домашнє насильство «приватною справою», 59 % правоохоронців вважають більшість повідомлень про домашнє насильство неправдивими, до 84 % поліцейських ставлять у пріоритет примирення, а не покарання і до 62 % переконані, що багато жертв зґвалтування самі в цьому винні¹.

Побутування означених чинників вкрай негативно впливає на ефективність реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні, адже наведені узагальнені дані є також орієнтовною репрезентацією сучасного стану розвитку суспільних відносин у цій сфері.

Власне, поступове усвідомлення громадянами України необхідності засудження усіх видів насильства за ознакою статі, зокрема, домашнього насильства, – перебуває на етапі розвитку, як і механізми його підтримки, а практична діяльність суб'єктів,

¹ Чому українській судовій, правоохоронній та юридичній спільноті необхідна стамбульська конвенція? Аналітичний центр «ЮрФем». 2020. URL: <https://jurfem.com.ua/chomu-potribna-stambulska-analitychnyi/>

відповідальних за реалізацію заходів протидії означеному явищу, яка вже досить тривалий час мала б відповідати постулатам об'єктивності та неупередженості, демонструє зовсім інші результати. Так, аналіз щорічної доповіді Уповноваженого з прав людини за 2023 рік показав, що протягом звітного періоду значно зросла кількість випадків домашнього насильства. Причин цьому щонайменше дві: як вплив психотравматичних обставин, які відобразились на сімейних відносинах, так і небажання жертви або її оточення терпіти такі дії та мовчати про них. У цьому ж звіті також вказується, що: «Не зважаючи на поступові кроки уповноважених органів державної влади в напрямі вдосконалення, система захисту прав осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, потребує покращення наявного механізму. Під час розгляду звернень виявлено прогалини у системі взаємодії відповідальних суб'єктів, байдуже ставлення посадових осіб і фактичну бездіяльність, тимчасом як домашнє насильство несе безпосередню загрозу постраждалим особам»².

Такі перевірки мають надзвичайно важливе значення, адже загалом контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству має сприяти удосконаленню процедур захисту жертв, покаранню насильників і запобігати подібним випадкам у майбутньому. Вона здійснюється різними державними та недержавними суб'єктами, однак їхня мета має бути спільною – забезпечити функціональність діяльності суб'єктів протидії домашньому насильству, зокрема здійснення ними ефективних і результативних заходів запобігання та ліквідації наслідків встановлених фактів насильства в сімейному середовищі, надання належних і якісних послуг постраждалим, дотримання нормативів, стандартів та законодавчих вимог у процедурному аспекті виконання своїх функціональних обов'язків, а також постійної оптимізації механізмів їх реалізації.

² Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини к про стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2023 рік. *Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2024. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2023/images/documents/annual-report-2023.pdf>

Відповідно, існує нагальна необхідність у напрацюванні ефективних процедур взаємодії між різними державними та недержавними суб'єктами, що здійснюють заходи як протидії домашньому насильству, так і контролю за їх здійсненням, адже лише через злагоджену співпрацю можна забезпечити комплексний підхід до розв'язання цієї проблеми. Це, зі свого боку, актуалізує необхідність визначення юридичної природи й особливостей здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству з позиції єдності реалізації контрольно-наглядових заходів, оскільки будь-які оптимізаційні зміни потребують якісного наукового супроводу.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

1.1 Адміністративно-правові відносини у сфері протидії домашньому насильству та місце в них контрольно-наглядових

За результатами дослідження «Благополуччя та безпека жінок», проведеного ОБСЄ та Фондом народонаселення ООН у 2019 році, 67 % українських жінок, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, зазнавали фізичного, психологічного або сексуального насильства у віці від 15 років. За інформацією, яка надходить до Національної гарячої лінії з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації, з майже 30 000 звернень, отриманих у 2020 році, понад 96 % стосувалися питань запобігання та протидії домашньому насильству і гендерній дискримінації; 84 % звернень надійшли від жінок. За 9 місяців 2021 року на урядову «гарячу лінію» 1547 надійшло 205 608 звернень (на 44,5 % більше порівняно з аналогічним періодом минулого року), що свідчить про позитивну тенденцію розуміння жінками, чоловіками та дітьми факту порушення їхніх прав, зростання рівня довіри до органів державної влади. Загалом 10 351 справа щодо домашнього насильства була зафіксована

в Україні за останні п'ять років: 2019 року – 1068 справ; 2020 року – 2213 справ; 2021 року – 2432 справи; 2022 року – 1498 справ; 2023 року – 2705 справ³. Зокрема, цікаво, що у 2023 році Національна поліція України зареєструвала понад 291 тисячу фактів домашнього насильства. Це на 20 % більше, ніж у 2022 році. Кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень збільшилась на 80 % (з 1498 до 2701). Окрім того, виявлено на 36 % більше адміністративних правопорушень. Однак за прогнозами Аналітичного центру МВС на 2024 рік очікується збільшення кількості адміністративних правопорушень до 21 %, а кримінальних – до 30 %. Власне упродовж лише двох місяців 2024 року в Україні вже було зареєстровано на 56 % більше кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством⁴.

Означене допомагає нам зрозуміти, що попри позитивну динаміку суспільних трансформацій правової просвіти, явище у вияві домашнього насильства не зникає. Воно, хоч і менш приховане, але все ж досі є масовим. Актуальною також залишається проблема низького рівня доступності осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі, з-поміж іншого, і домашнього, до якісних комплексних послуг, особливо у сільській місцевості⁵. Окрім того, як зазначалось у вступі цієї роботи, суб'єкти, які забезпечують додержання законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству не завжди ефективно виконують свої функції, а отже, роль і місце контрольно-наглядових відносин у системі адміністративно-правових важко переоцінити.

³ Ульяненко В. Кількість справ про домашнє насильство в Україні б'є рекорди: похмура статистика. *Главком*. 2024. URL: <http://surl.li/cwvzye>

⁴ Кількість випадків домашнього насильства зросла на 20 %: МВС та Парламент працюють над посиленням відповідальності. *Урядовий портал gov.ua*. URL: <http://surl.li/rvwids>

⁵ Про затвердження Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 роки) : наказ Міністерства соціальної політики України від 11.02.2022 р. № 90.

Тому на початку цього дослідження з'ясуємо, що саме науковці, нормотворці та практики розуміють під термінами «контрольно-наглядова діяльність» та «контрольно-наглядові відносини», що надалі забезпечить можливість визначити їхній зміст і сутність у досліджуваному контексті.

Розпочнемо з того, що, за загальним правилом, одним з головних суб'єктів здійснення контрольно-наглядових функцій в суспільстві є держава. Це випливає з того, що вона має можливості і наділена реальними повноваженнями для впливу на суспільство, при здійсненні якого покладається на результати контролю і нагляду. Отже, передовсім з'ясуємо, який зміст вкладається у визначення термінів «контроль» і «нагляд».

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» дає таке визначення: «державний нагляд (контроль) – діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища»⁶. Отже, законом визначено, що контроль та нагляд – поняття рівнозначні. Частково погоджуємося із зазначеним, але вважаємо, що необхідно дослідити етимологічну складову словосполучення «контрольно-наглядова діяльність», яке складається із трьох слів: «контроль», «нагляд» і «діяльність»⁷.

⁶ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V.

⁷ Валько В. Р. Контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 3. С. 118–122.

Якщо узагальнити різні погляди на поняття «діяльність» то можна виявити, що це є специфічною людською формою ставлення до навколишнього світу, змістом якої виступають доцільні зміни й перетворення речей і явищ, залежно від людських потреб⁸. Діяльність людини завжди має соціальний характер, є свідомою, активною та проявляється у системі доцільних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети⁹.

Отже, діяльність – це процес або результат дій, які здійснює людина, організація чи інша соціальна одиниця з метою досягнення певної мети або задоволення індивідуалізованих потреб. Вона може презентувати різноманітні види дій (наприклад, планування, виробництво, розробка, управління, навчання та багато іншого), а також бути індивідуальною або груповою, виконуватися у різних сферах життя, таких як економіка, наука, мистецтво, спорт, освіта та інші¹⁰.

Як засвідчує наукова література, термін «контроль» різні автори тлумачать по-різному. Причому складається враження, що вони трактують різні явища. Проте детальний аналіз дає змогу зробити висновок, що в основному йдеться про перевірочну діяльність, яка розглядається авторами під різним кутом зору.

Власне, у філософському енциклопедичному словнику контроль подається як сукупність процесів у соціальній системі, що забезпечують дотримання визначених правил діяльності та дотримання обмежень поведінки, виконання яких необхідне для ефективного функціонування системи. Міститься уточнення, що він відіграє

⁸ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV; Медяник В. А. Поняття адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 579–581.

⁹ Кучеренко І. Г. Адміністративно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері публічних закупівель в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 229 с.

¹⁰ Валько В. Р. Контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 3. С. 118–122.

ключову роль у забезпеченні організованого суспільного життя і адекватної поведінки її учасників, адже дає змогу здійснювати зворотний зв'язок в управлінні соціальними процесами та системами, що є важливою складовою сучасного суспільства. З розвитком та ускладненням соціальних відносин посилюються значення і розвиток механізмів контролю. Його структура стає більш складною, а механізм – досконалішим. Цей процес є невід'ємною частиною суспільного розвитку, оскільки забезпечує відповідність соціальних систем вимогам нових умов та завдань. Гнучкість механізму контролю уможливорює адаптацію до змін у суспільстві та сприяє соціальному прогресу¹¹.

Свого часу Г. Спенсер стверджував, що весь соціальний контроль, зрештою, тримається на «жаху перед живими і перед мертвими». Жак перед живими підтримує держава, а жак перед мертвими – церква. Ці два інститути, на його думку, виникли і поступово розвивались із «ембріональних» форм, які з'явилися ще у родовому устрої, у первісному суспільстві. Соціальний контроль за повсякденною поведінкою людей, вважає Спенсер, здійснюється «церемоніальними інститутами», що є давнішими за церкву і державу, а діють значно ефективніше. Церемонії регулюють спілкування, символізують «статус» і «ранг» суб'єктів, які вступають у відносини, підтримуючи «відчуття субординації»¹². Отже, контроль є інструментом для регулювання «загальними справами» суспільства та захисту інтересів особи і держави, що завжди виражає субординаційний характер¹³ між учасниками відповідних правовідносин.

¹¹ Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Київ : Дух і літера, 2009. Том перший. 576 с.

¹² Баклан О. В. Контрольно-наглядова діяльність та адміністративний примус в сфері охорони праці (на матеріалах підрозділів державного нагляду за охороною праці Головного штабу МВС України) / Національна академія внутрішніх справ України. Київ : Поліпром, 2003. 168 с.

¹³ Валько В. Р. Контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 3. С. 118–122.

Дійсно, суспільство реалізує контрольну діяльність передовсім через державу, яка як офіційний представник суспільства бере на себе регулювання процесів, що відбуваються у ньому, і здійснює контроль за їх доцільністю відповідно до поставлених завдань, здійсненням їх у межах чинних норм і правил¹⁴. Як слушно зазначив З. Гладун, контроль – це комплексний самостійний інструмент публічного адміністрування, який є видом діяльності, що полягає у тому, суб'єкт публічної адміністрації здійснює перевірку й облік того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції¹⁵.

Отже, контроль – це процес перевірки та оцінки результатів певної діяльності з метою визначення відповідності стану її здійснення запланованим цілям та нормативам. Як захід управління, регулювання або спостереження, він може здійснюватися на різних етапах провадження діяльності підконтрольного об'єкта і характеризуватися застосуванням різних методів та інструментів реалізації, зокрема, таких як аналіз даних, перевірка виконання завдань, порівняння фактичних та планових результатів, інспекція й оцінка якості продукту або послуги тощо. У контексті управлінського аспекту, контроль є важливою його складовою, оскільки становить ланку процесу адміністрування, що відповідає за оптимізацію якості й ефективності вчинюваних дій у спосіб забезпеченої можливості коригувального впливу.

Щодо визначення поняття «нагляду», то в юридичній літературі існують різні варіанти, і, як зазначає Л. Коваль, це становить деякі труднощі теоретичного та практичного характеру у зв'язку із розмежуванням понять нагляду і контролю¹⁶. Адже інколи нагляд ототожнюють з контролем, визначаючи його як відомчий

¹⁴ Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 1999.

¹⁵ Гладун З. С. Адміністративне право України. Тернопіль : Вид-во ТАНГ, 2007.

¹⁶ Коваль Л. В. Адміністративне право. Київ : Вентурі, 1998. 208 с.

контроль чи відомчий нагляд. На думку авторки, незаперечним є визначення нагляду як способу забезпечення законності в державному управлінні з подальшим визначенням специфіки наглядової діяльності залежно від суб'єкта, що здійснює нагляд за об'єктом, предметом тощо¹⁷.

На нашу думку, нагляд – це превентивний процес, що полягає у здійсненні менш активного втручання до процедур здійснення певної дії, обмежуючись збором і обробкою інформації. і оформлюється відповідним рішенням, яке слугує об'єктивізацією факту наявності / відсутності підстав вбачати, що така дія (їхня сукупність) відповідає конкретним показникам (критеріям). Це може бути, наприклад, дотримання законодавчих вимог, забезпечення безпеки, запобігання шкоді¹⁸ тощо. Зокрема, публічна адміністрація забезпечена можливістю здійснювати нагляд за дотриманням правил та встановлених нормативів у сфері діяльності різних підприємств та організацій, а також за забезпеченням безпеки у сфері праці чи під час надання окремих суспільно необхідних послуг (яскравий приклад – сфера охорони здоров'я чи безпеки харчування).

Маємо підтримати позицію більшості авторів, що важко провести паралель між категоріями «контроль» та «нагляд». Вони симбіозно поєднані, хоча це не зовсім допустимо. «Нагляд» передбачає «контроль», як і «контроль» – «нагляд», що зазначено як у переважній більшості наукових праць, так і загалом у низці нормативно-правових актів, зокрема й законодавчого рівня. Хоча сам факт одночасного співіснування у текстах нормативно-правових актів термінів «контроль» та «нагляд» і можна розглядати як формальну підставу для їхнього ототожнення,

¹⁷ Баклан О. В. Контрольно-наглядова діяльність та адміністративний примус у сфері охорони праці (на матеріалах підрозділів державного нагляду за охороною праці Головного штабу МВС України) / Національна академія внутрішніх справ України. Київ : Поліпром, 2003. 168 с.

¹⁸ Валько В. Р. Контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 3. С. 118–122.

але реальне здійснення цих видів діяльності в наш час дає підстави стверджувати про їхні відмінності¹⁹.

Наприклад, контроль і нагляд об'єднує те, що вони є основними адміністративними засобами превенції, виявлення і припинення порушень законодавства, факторами, що дисциплінують поведінку державних службовців та приватних суб'єктів як у сфері управління, так і в суспільстві загалом²⁰. Аналогічної думки дотримується Л. Сорока, яка розглядає державний нагляд і контроль як: «комплекс правових, організаційних, інформаційно-інспекційних заходів, що проводяться уповноваженими органами влади для виявлення, припинення й запобігання порушень правил здійснення суб'єктами господарювання з метою забезпечення якісної та безпечної діяльності, захисту інтересів осіб, суспільства й держави, безпеки навколишнього природного середовища»²¹.

Однак існують й інші позиції. Деякі науковці розглядають нагляд як різновид контролю, вказуючи, що державний контроль, на відміну від нагляду, є повсякденним, безперервним, здійснюється як органами законодавчої, виконавчої та судової влади, так і численними спеціально утвореними для цього органами. Тому контроль вони трактують як родове поняття, що охоплює нагляд, певний різновид контролю²². Наприклад, В. Гарашук вказує: «нагляд є складовою частиною контролю із властивими специфічними

¹⁹ Денисова А. В. Про співвідношення контролю та нагляду в чинному законодавстві: проблемні питання визначення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 41 (2). С. 22–25; Кучеренко І. Г. Адміністративно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері публічних закупівель в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 229 с.

²⁰ Бондар О. Контрольно-наглядова діяльність у сільському господарстві України: аграрно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 та 12.00.07. Київ, 2015. 42 с.

²¹ Сорока Л. Державний нагляд і контроль як основа адміністративно-правового забезпечення та реалізації державних гарантій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Том 31. № 4. С. 173–177.

²² Шморгун О. С. Контроль і нагляд як важливі складові діяльності органів публічного управління. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. Вип. 19. С. 145–151.

ознаками, до яких можна віднести: збирання потрібних знань про діяльність піднаглядного об'єкта, їх оцінювання, перевірку дотримання норм права, спеціальних правил, установлених на об'єктах, що перебувають під наглядом; організаційну невідповідність об'єкта органу, що здійснює нагляд; застосування відповідних, наданих йому законодавством форм, але без безпосереднього втручання в оперативну та іншу діяльність об'єкта»²³.

Отже, ми схильні до думки, як власне репрезентується з авторських визначень досліджуваних термінів, що нагляд та контроль є двома різними, але пов'язаними поняттями, які часто використовуються в управлінській діяльності для позначення суміжного кола суспільних відносин. Суттєва відмінність між ними таки існує. По-перше, це обсяг можливостей контролюючих та наглядових суб'єктів (у перших значно більше, адже, окрім превенції, контроль включає також коригувальні дії, не зводячись лиш до встановлення юридичного факту); по-друге, вони мають різне спрямування реалізації застосовних заходів їхнього здійснення, оскільки нагляд орієнтований на попередження помилок та недоліків, а натомість контроль – на виявлення та виправлення невідповідностей, суперечностей та хиб. Однак необхідно враховувати, що попри їхню функціональну відмінність, вони можуть органічно доповнювати один одного та використовуватися разом для забезпечення максимальної результативності процесів адміністрування.

Базовою спільною ознакою контролю та нагляду є те, що лише закон регламентує не тільки повноваження органів державного нагляду і контролю, але й визначає предмет такого нагляду і контролю, спосіб і форми їхнього адміністративно-правового забезпечення і реалізації²⁴. Так, наприклад, частина 1 статті 33

²³ Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні. Харків : Фоліо, 2002. 176 с.

²⁴ Сорока Л. Державний нагляд і контроль як основа адміністративно-правового забезпечення та реалізації державних гарантій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Том 31. № 4. С. 173–177.

Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначає, що:

«Верховна Рада України здійснює парламентський контроль у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією України»²⁵.

Тому контрольно-наглядова діяльність може повною мірою використовуватися у сфері протидії домашньому насильству. Щонайменше тому, що загальна мета контрольно-наглядової діяльності полягає у тому, щоб виявляти фактичний стан справ у будь-якому процесі, зіставляти його відповідність запланованому і в разі необхідності застосовувати коригувальні заходи із приведенню підконтрольного об'єкта до належного стану. Природно, що найефективнішою є така організація контрольно-наглядової діяльності, яка допомагає завчасно виявляти насамперед причини тих чи тих порушень²⁶.

Отже, контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству – це система нормативно визначених за характером, обсягом та спрямуванням заходів і процедур, застосованих під час: 1) організаційної складової забезпечення функціональності діяльності суб'єктів протидії домашньому насильству (розробка планів та методик здійснення контрольно-наглядових дій, уповноваження відповідальної особи за їх здійснення, розподіл ресурсного забезпечення тощо); 2) процесу забезпечення функціональності діяльності суб'єктів протидії домашньому насильству (збір та аналіз даних, звірка фактичного стану зі встановленими критеріями на відповідність, виявлення порушень та помилок, визначення відповідальних за їхнє усунення, розробка з цієї метою відповідних

²⁵ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

²⁶ Баклан О. В. Контрольно-наглядова діяльність та адміністративний примус в сфері охорони праці (на матеріалах підрозділів державного нагляду за охороною праці Головного штабу МВС України). Національна академія внутрішніх справ України. Київ : Поліпром, 2003. 168 с.

заходів та надання рекомендацій, моніторинг та оцінка ефективності процесу виправлення виявлених недоліків тощо); 3) профілактичної діяльності суб'єктів протидії домашньому насильству (збір та опрацювання інформації про особу кривдника, спостереження за його поведінкою, підтримка зміни світогляду та корекції антисоціальної поведінки (наприклад, прийняття рішення про проходження ним програми для кривдника) тощо).

Відповідно, метою такою діяльності в загальному сенсі можна визначити необхідність забезпечення функціональності діяльності суб'єктів протидії домашньому насильству, зокрема здійснення ними ефективних та результативних заходів запобігання і ліквідації наслідків встановлених фактів насильства в сімейному середовищі, надання належних і якісних послуг постраждалим, дотримання нормативів, стандартів та законодавчих вимог у процедурному аспекті виконання своїх функціональних обов'язків, а також постійної оптимізації механізмів їхньої реалізації.

Тут важливо зазначити, що забезпечення функціональності діяльності суб'єктів протидії домашньому насильству як відповідний правовий концепт характеризується широким змістом, де контрольно-наглядова діяльність є його складовою. Йдеться, зокрема, про те, що держава має створити усі необхідні умови для того, щоб суб'єкти протидії домашньому насильству належно виконували свою соціально-правову місію. Це означає, що поряд з контрольно-наглядовою діяльністю у діалектичному взаємозв'язку органічно існує й інша владно-правова діяльність, яка опосередковується низкою різномірних адміністративно-правових зв'язків. Відповідно, відносини, які виникають під час здійснення контрольно-наглядової діяльності – це контрольно-наглядові відносини, які є різновидом адміністративно-правових відносин, а останні – видом правовідносин загалом.

Зазначимо, що правовідносини у будь-якій галузі права відіграють чи не найголовнішу роль – через них здійснюються суб'єктивні

повноваження, виконуються функції уповноважених суб'єктів, реалізуються завдання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб²⁷. Водночас адміністративно-правові відносини є динамічними і змінюються з часом у зв'язку з постійним розвитком правового регулювання. Вони відіграють важливу роль у більшості суспільних процесів, проте деякі групи таких відносин можуть втратити первинне призначення і стати несумісними з чинними суспільними відносинами. І, як слушно зазначає А. Горбач, це зумовлює оновлення суспільних відносин владно-управлінського та адміністративно-сервісного характеру, які можуть набувати інших ознак та властивостей, ніж наявні²⁸. Отже, в загальному вигляді адміністративно-правові відносини – це урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, в яких їхні сторони (суб'єкти) взаємопов'язані й взаємодіють внаслідок здійснення суб'єктивних прав і обов'язків, встановлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами²⁹.

З-поміж їхніх ключових характеристик виділяються три основні, зокрема, те, що вони мають: 1) об'єктивний прояв у межах публічно-правової сфери; 2) особливий суб'єктний склад; та 3) регулюються нормами адміністративного права. Причому за загальним правилом, адміністративно-правові відносини вбачаються важливою складовою суспільного життя, адже об'єктивують у практичну площину регулювальний вплив адміністративно-правових норм на сферу взаємодій держави з громадянами або її представників між собою. Адже одним із головних завдань адміністративного права

²⁷ Бевзенко В. М. Публічно-правові відносини: сутність та ознаки. *Право і Безпека*. 2009. № 1. С. 6–12.

²⁸ Горбач А. М. Структура адміністративно-правових відносин. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Том 3. Випуск 3 (9). URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3-3_2015/40.pdf

²⁹ Макаренко А. В. Адміністративне право. Київ, 2008. 264 с.

є забезпечення дотримання прав та свобод громадян, зокрема, і у спосіб забезпечення ефективної роботи державних органів³⁰.

Доцільно зауважити, що в теорії адміністративного права майже не звертається увага на здатність адміністративно-правових відносин визначати рівень реального використання громадянами своїх прав і свобод, висвітлювати рівень їхньої довіри до виконавчої влади і органів державного управління. Достатньо порівняти випадки виникнення чи не виникнення таких відносин з ініціативи громадян, якщо за реальними обставинами вони мали б виникнути. Якщо громадяни охоче йдуть на їх встановлення і розвиток, то органи державного управління користуються довірою, а рівень правового життя у суспільстві відповідає демократичним стандартам. Якщо громадяни ухиляються від правових зав'язків з державними органами і останні, як правило, самі ініціюють їхнє виникнення, то у встановленому правовому порядку є хиби³¹. Власне тому «сервісність» стає ядром концепційно-змістової сутності будь-яких адміністративних правовідносин, що передбачає зміну парадигми побудови взаємозв'язків між державою та суспільством³².

Щодо структури адміністративно-правових відносин доречно вказати, що вона характеризується взаємопов'язаними невід'ємними статичними правовими елементами та динамічними (процедурними). До перших належать: 1) об'єкт адміністративно-правових відносин; 2) суб'єкти адміністративно-правових відносин як їхні

³⁰ Валько В. Р. Контрольно-наглядові відносини у сфері протидії домашньому насильству як різновид адміністративно-правових взаємозв'язків. *Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 39–41.

³¹ Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

³² Константинов Д. В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2023. 244 с.

учасники, що мають суб'єктивні адміністративні права та юридичні обов'язки й наділені специфічними юридичними властивостями; 3) зміст адміністративно-правових відносин як сукупність юридичних прав та обов'язків суб'єктів правовідносин. Динамічним (процедурним) елементом адміністративно-правових відносин є юридичний адміністративний факт як конкретна життєва обставина, з якою норма адміністративного права пов'язує виникнення, зміну або припинення адміністративно-правових відносин³³. Аналогічно визначається і структура контрольно-наглядових відносин.

Так, за загальним правилом, об'єктом вважається дійсність, яка існує поза свідомістю людини й незалежно від неї³⁴. У правовому дискурсі найбільш спрощене трактування зводиться до того, що об'єктом правовідносин є те, з приводу чого суб'єкти вступають у зв'язки з метою задоволення певних своїх інтересів і потреб³⁵. Схоже трактування наводить, наприклад, І. Сердюк. Учений вказує, що об'єкт правовідносин – це «явища матеріального чи нематеріального характеру, з приводу якого та заради досягнення чого суб'єкти вступають у правовідносини, наділяючись взаємними юридичними правами та юридичними обов'язками». Такий підхід до розуміння об'єкта правовідносин, на думку науковця, дає можливість врахувати як подвійне змістове розуміння досліджуваного поняття, так і всі аспекти можливого розвитку правовідносин: момент їхнього виникнення у запропонованій дефініції відбивається словосполученням «з приводу якого», а час зміни і припинення – «заради досягнення чого». При цьому необхідно дещо обмежити філософську категорію, словесним символом якої є явище, уточнює

³³ Горбач А. М. Структура адміністративно-правових відносин. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3 (9). Том 3. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3-3_2015/40.pdf

³⁴ Філософія : підручник / Г. А. Заїченко, В. М. Сагатовський, І. І. Кальний та ін. Київ : Вища шк., 1995. 455 с.

³⁵ Загальна теорія держави і права / за заг. ред. В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 320 с.

І. Сердюк, натомість збагативши її зміст такою суттєвою ознакою, як відсутність достатньо високого рівня свідомості, притаманного людині як суб'єкту права і учасникові правовідносин³⁶.

Відповідно, об'єктом контрольно-наглядових відносин у сфері протидії домашньому насильству є: 1) діяльність суб'єктів, відповідальних за реалізацію означеного завдання, яка періодично чи системно має перевірятись на предмет дотримання законодавчих вимог та встановлених процедурних аспектів здійснення; 2) поведінка кривдника, яка вимагає уваги з боку уповноважених суб'єктів як така, що має піддатися корекції задля викорінення причин її агресивності.

Логічно надалі зазначити, що особливістю контрольно-наглядових відносин у сфері протидії домашньому насильству є те, що вони виникають між суб'єктами, наділеними контрольно-наглядовими повноваженнями, з одного боку, та тими, що а) зобов'язані протидіяти домашньому насильству або б) особою кривдником – з іншого.

Так, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, визначив: 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; 4) громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах (стаття 6)³⁷. А суб'єктами, наділеними контрольно-наглядовими повноваженнями у цій сфері, – Верховну Раду України, інші

³⁶ Сердюк І. А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «об'єкт правовідносин». *Актуальні проблеми цивільного і господарського права*. 2008. № 4 (11). С. 13–22.

³⁷ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

органи державної влади та громадські інституції (статті 33, 34)³⁸. Однак важливо, що такі суб'єкти мають бути наділені відповідною правосуб'єктністю, яка забезпечує можливість вступу в адміністративно-правові відносини у зв'язку зі здійсненням заходів та реалізацією державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Аналізувати зміст контрольно-наглядових відносин у сфері протидії домашньому насильству немає сенсу з огляду на необхідність більш детального вивчення цього питання спеціалізованим науковим етапом нашого дослідження. Однак доцільно вказати, що він може бути фактичним та юридичним, кожен з яких репрезентує власну конкретику цього питання.

Зазначаючи про юридичний факт як підставу для виникнення контрольно-наглядових відносин у сфері протидії домашньому насильству, узагальнено їх можна представити, наприклад, у такий спосіб:

- нормативно закріплена необхідність здійснення постійних чи періодичних перевірок діяльності суб'єктів протидії домашньому насильству;
- надходження інформації до контрольно-наглядового органу про порушення процедур належної діяльності конкретного суб'єкта реалізації заходів протидії домашньому насильству;
- взяття на профілактичний облік кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України.

Отже, як узагальнення: контрольно-наглядові відносини у сфері протидії домашньому насильству – це урегульовані адміністративними нормами відносини між уповноваженими державою суб'єктами із контрольно-наглядовими повноваженнями та: а) суб'єктами протидії такому насильству, які виникають задля забезпечення дотримання прав і свобод громадян та недопущення помилок і правопорушень під час здійснення заходів із реалізації державної

³⁸ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; б) особою кривдником, які характеризуються необхідністю його психологічної корекції та соціальної реабілітації.

Тому логічним є висновок, що контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству має два різновиди: організаційний і функціональний. Їхня диференціація зумовлена об'єктом, до якого застосовними є такі заходи. Зокрема, у першому випадку йдеться про організацію цієї діяльності всередині країни її уповноваженими органами (об'єктом є діяльність внутрішньодержавного суб'єкта, що реалізовує заходи протидії), а у другому – про взаємовідносини «держава – особа» (об'єктом є поведінка кривдника, яка має відповідати встановленим стандартам норми). За суб'єктом її здійснення доречно також виокремлювати внутрішню та зовнішню, де такими є органи влади або громадські об'єднання.

1.2 Нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству

Будь-яка публічна діяльність, зокрема і контрольно-наглядова у сфері протидії домашньому насильству, має нормативну основу, підґрунтя, базис, першооснову тощо. Означені категорії досить часто трапляються у текстах наукових досліджень у схожій смисловій інтерпретації, адже мають за мету розкрити те фундаментальне начало, що має забезпечити легітимність її здійснення.

Так, О. Бондар зазначає, що для правового забезпечення контрольно-наглядової діяльності використовуються дві групи нормативних дефініцій – спеціально-неюридичних та спеціально-юридичних понять. Норми-декларації виконують особливу функцію – інтегрують загальнозначущі, моральні, політичні, ідеологічні цінності в правову матерію, а також визначають завдання, етапи, напрями і способи регулювання конкретних груп суспільних

відносин, і, як правило, знаходять закріплення в преамбулах і початкових розділах нормативно-правових документів³⁹.

Ураховуючи те, що протидія домашньому насильству є складним та динамічним процесом, який реалізовується через низку механізмів, які складаються з відповідних процедур, активних дій суб'єктів, і мають на меті захист прав і свобод людини та громадянина, – цілком закономірно, що для досягнення цієї мети вся система та її складові мають базуватися на основі відповідних принципів та правових засад⁴⁰. Однак відразу варто зазначити, що в історіографії немає однозначної дефініції поняття «засади», а його визначення залежить від контексту застосування та поглядів дослідників⁴¹. Філософський енциклопедичний словник визначає термін «засади» як достатню або необхідну умову для чого-небудь: буття, пізнання, думки, діяльності⁴². Наприклад, Д. Кошиков зазначає, що поняття «правові засади» науковці розуміють у декількох аспектах: 1) як систему нормативно-правових актів, що регулює певну сферу суспільних відносин або функціонування їх суб'єктів; 2) як норми права, що встановлюють певні правила діяльності суб'єктів суспільних відносин, зафіксовані у законодавчих актах; 3) як керівні начала (принципи) відповідної діяльності окремих органів, що закріплені нормами відповідних законодавчих та підзаконних актів. Причому вчений акцентує, що дуже близьким за своїм значенням до терміна «правові засади» є поняття «правова

³⁹ Бондар О. Контрольно-наглядова діяльність у сільському господарстві України: аграрно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 та 12.00.07. Київ, 2015. 42 с.

⁴⁰ Довгунь К. В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Київ, 2020. 197 с.

⁴¹ Галаган О. І., Письменний Д. П. Поняття та система засад (принципів) кримінального провадження. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 167–172.

⁴² Шатерніков М. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «правові засади діяльності господарських судів». *Європейські перспективи*. 2015. Вип. 6. С. 108–112.

основа». Вони дуже часто використовуються як синоніми, або як дуже близькі за змістом терміни⁴³.

Зокрема, Р. Бойчук вважає, що правові засади є засобом визначення (закріплення) правових параметрів (порядку) здійснення діяльності⁴⁴, а М. Шатерніков, – що це визначені в нормативно-правових актах, а тому санкціоновані й забезпечені уповноваженими державою органами, непорушні правила певної діяльності⁴⁵.

Не вдаючись до наукової полеміки, вбачаємо за необхідне вказати, що нам імпонує думка визначення правових засад через сукупність параметрів. Водночас прислівник «нормативно» у контексті цього словосполучення вказує на текстуальність правових засад, тобто їхнє закріплення у межах нормативно-правових актів.

Тому будемо виходити з того, що нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері запобігання та протидії домашньому насильству знаходять вираження у цілій низці нормативно-правових актів різної юридичної сили⁴⁶.

Отже, можемо узагальнити, що нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству – це сукупність вимог, правил та процедур її здійснення, що мають нормативне вираження у межах законодавчих та підзаконних актів.

Загалом нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству закріплені в Конституції України, а конкретизуються і розвиваються у законодавчих та інших нормативно-правових актах.

⁴³ Кошиков Д.. Сутність правових засад реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. С. 164–175.

⁴⁴ Бойчук Р. П. Правові засади державного регулювання підприємницької діяльності: проблеми формування. *Право та інновації*. 2019. № 4 (28). С. 21–26.

⁴⁵ Шатерніков М. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «правові засади діяльності господарських судів». *Європейські перспективи*. 2015. Вип. 6. С. 108–112.

⁴⁶ Довгунь К. В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Київ, 2020. 197 с.

Зокрема, Конституція України встановлює вимоги, з одного боку, до контрольно-наглядової діяльності, а з іншого – щодо виконання будь-якого насильства стосовно людини, забезпечення її прав та інтересів. Так, у Розділі I «Основні засади» встановлено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» (стаття 3), а будь-яке насильство над дитиною заборонене і переслідується законом (стаття 52). Щодо контрольних функцій, в Конституції встановлено таке: «Верховна Рада України здійснює контроль за виконання державного бюджету та державних програм (стаття 85), для виконання своїх контрольних функцій створює з числа народних депутатів України комітети Верховної Ради України (стаття 89), контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використання здійснює Рахункова палата (стаття 98), парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (стаття 101), держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку, а контроль за виконанням судового рішення здійснює суд (стаття 129-1)⁴⁷.

Як бачимо, Конституція як Основний закон встановлює необхідність побудови в Україні ефективних національних механізмів забезпечення здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству.

У національному законодавстві України конституційні нормативно-правові засади забезпечення здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству уточнені у низці нормативно-правових актів, які умовно можна поділити на дві групи: до першої входять акти, що встановлюють вимоги

⁴⁷ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.

до контрольно-наглядової діяльності у будь-якій сфері державного та суспільного устрою, а до другої – ті, що закріплюють вимоги, правила та процедури контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії насильству загалом та у сімейному середовищі – зокрема.

Так, до першої групи входять такі нормативно-правові акти:

– закони України: «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI⁴⁸, яким регламентований порядок здійснення контрольних функцій Верховної Ради України; «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР⁴⁹, в якому регламентується парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина; «Про Рахункову палату» від 02 липня 2015 року № 576-VIII⁵⁰, де визначено, що Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за використанням коштів Державного бюджету України в тому числі коштів, виділених на реалізацію «Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі»⁵¹;

– Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю)» від 18 грудня 2017 року № 1020-р, якою запроваджено комплексне проведено планових заходів державного нагляду (контролю) органів державного нагляду (контролю)⁵².

Зі свого боку, другу групу формують, наприклад, такі нормативно-правові акти:

⁴⁸ Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI.

⁴⁹ Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР.

⁵⁰ Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII.

⁵¹ Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 р. № 145.

⁵² Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2017 р. № 1020-р.

– закони України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII, де Розділ VIII присвячений «контролю за дотриманням законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству»⁵³; «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 року № 2866-IV, в якому визначаються повноваження суб'єктів, уповноважених здійснювати контрольно-наглядову діяльність. Наприклад, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків наділений повноваженнями: «здійснювати моніторинг ефективності заходів у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, а також їх впливу на різні соціальні групи...»⁵⁴; «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III, в якому встановлені засади запобігання будь-яким проявам насильства щодо дитини⁵⁵;

– постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України: розпорядження від 10 жовтня 2018 р. № 728 «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року»⁵⁶, Постанова від 24 лютого 2021 року № 145 «Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року»⁵⁷, в яких запроваджується система моніторингу та створення єдиних баз даних;

⁵³ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

⁵⁴ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV.

⁵⁵ Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III.

⁵⁶ Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 р. № 728.

⁵⁷ Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 р. № 145.

– Указ Президента України «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» від 21 вересня 2020 року № 398/2020, в якому наголошено на необхідності «забезпечення ефективного моніторингу, обліку даних та контролю у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, визначення критеріїв оцінки ефективності діяльності суб'єктів цієї сфери, якості послуг, наданих постраждалим особам, виконання відповідних бюджетних та регіональних програм»⁵⁸;

– накази Міністерства внутрішніх справ України: «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України» від 25 лютого 2019 року № 124, яким забезпечено контроль за дотриманням кривдником тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку з учиненням домашнього насильства⁵⁹; «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19 грудня 2017 року № 1044, якою встановлено, що контроль за дитиною-кривдником та проведення з нею профілактичної роботи в органах Національної поліції України здійснюються працівниками підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України⁶⁰;

⁵⁸ Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства : Указ Президента України від 21.09.2020 р. № 398/2020.

⁵⁹ Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.02.2019 р. № 124.

⁶⁰ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 р. № 1044.

– спільний наказ Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства» від 3 березня 2019 року № 369/180, яким визначено процедуру проведення оцінки вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи, з метою визначення ефективних заходів реагування, спрямованих на припинення такого насильства та попередження його повторного вчинення⁶¹;

– накази Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: «Про затвердження Положення про Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 14 жовтня 2022 року № 79.15/22, в якому встановлені повноваження зазначеного структурного підрозділу з-поміж іншого, в рамках забезпечення ним здійснення парламентського контролю⁶²; «Про затвердження Положення про порядок здійснення провадження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах про порушення прав і свобод людини і громадянина» від 10 березня 2023 року № 10.15/23, який визначає порядок провадження Уповноваженого у разі підтвердження інформації зі звернення щодо порушення прав і свобод людини і громадянина, а також регулює питання контролю за здійсненням такого провадження у розумних строках⁶³;

⁶¹ Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 р. № 369/180.

⁶² Про затвердження Положення про Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 14.10.2022 р. № 79.15/22.

⁶³ Про затвердження Положення про порядок здійснення провадження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах про порушення прав і свобод людини і громадянина : наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 10.03.2023 № 30.15/23.

– наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 роки)» від 11 лютого 2022 року № 90, де здійснення моніторингу діяльності суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії домашньому насильству, визначено стратегічним завданням⁶⁴;

– наказ Офісу Генерального прокурора України «Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству» від 4 листопада 2020 року, що був прийнятий з метою забезпечення належної організації діяльності органів прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству⁶⁵.

Важливо зазначити, що окрему групу складають нормативно-правові акти, що регламентують внутрішній контроль за діяльністю правоохоронних органів у сфері протидії домашньому насильству. Так, наприклад, при Національній поліції створений Департамент внутрішньої безпеки, діяльність якого регламентована «Положенням про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України»⁶⁶, який затверджений наказом Національної поліції України від 09 листопада 2015 року № 83. Його контрольно-наглядова діяльність здійснюється шляхом внутрішнього контролю та забезпечення власної безпеки органів поліції і полягає у здійсненні комплексу правових, організаційних та практичних заходів, спрямованих на виявлення, запобігання, попередження і припинення фактів порушення поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками

⁶⁴ Про затвердження Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 роки) : наказ Міністерства соціальної політики України від 11.02.2022 р. № 90.

⁶⁵ Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству : наказ Офісу Генерального прокурора України від 04.11.2020 р. № 509.

⁶⁶ Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 09.11.2015 р. № 83.

Національної поліції України вимог законодавства України при виконанні службових обов'язків, фактів протиправного перешкоджання службовим особам поліції у виконанні покладених на них завдань та повноважень, а також виявлення і усунення інших чинників, які негативно впливають на діяльність поліції⁶⁷.

Важливо зазначити, що у вітчизняному законодавстві значна частина нормативно-правових засад здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству формується на основі міжнародних норм. Згідно з Конституцією України⁶⁸, міжнародні договори, на обов'язковість яких Верховна Рада України надала згоду, мають силу національного законодавства і підлягають застосуванню відповідно до процедури, передбаченої для національних нормативно-правових актів⁶⁹.

Із зазначеної конституційної норми випливає, що Україна як учасник різних міжнародних конвенцій та угод зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів у сфері прав людини та боротьби з домашнім насильством. Це передбачає забезпечення ефективного контролю та нагляду за виконанням цих зобов'язань. Уряд України також зобов'язаний представляти звіти про свої заходи та досягнення у сфері протидії домашньому насильству перед міжнародними організаціями, такими як ООН і Рада Європи. Це створює можливість здійснювати міжнародний нагляд та оцінку ситуації у країні⁷⁰.

Упровадження міжнародних стандартів може спонукати Україну до підвищення стандартів та практик у сфері протидії домашньому насильству, зокрема, стосовно прав жертв та надання їм підтримки. Крім зазначеного, засоби та підходи, розроблені на міжнародному

⁶⁷ Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 09.11.2015 р. № 83.

⁶⁸ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.

⁶⁹ Валько В. Р. Вплив міжнародних стандартів на контрольно-наглядову діяльність у сфері протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 4. С. 181–186.

⁷⁰ Там само.

рівні для протидії домашньому насильству, можуть бути використані в Україні для розвитку більш ефективних стратегій та програм. Також Україна може використовувати міжнародний досвід та співпрацювати з іншими країнами для обміну найкращими практиками та розробки більш ефективних стратегій протидії домашньому насильству.

Отже, вплив міжнародних стандартів на контрольно-наглядову діяльність у сфері протидії домашньому насильству полягає у тому, що вони створюють рамки, норми і вимоги, які зобов'язують країну до прийняття конкретних заходів для боротьби з цією проблемою та забезпечення захисту прав постраждалих.

20 червня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон⁷¹, яким ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашнього насильства та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Цей документ запроваджує міжнародний стандарт щодо захисту прав жінок від усіх форм насильства. Органом щодо моніторингу за дотриманням Стамбульської конвенції⁷² є група експертів з дій проти насильства стосовно жінок та домашнього насильства (GREVIO/ГРЕВІО)⁷³. Більш детально про статус зазначеного органу піде мова на наступному етапі цього дослідження. Наразі лише зазначимо, що стаття 69 Стамбульської конвенції уповноважила GREVIO приймати загальні рекомендації щодо виконання Конвенції, які є релевантними для всіх сторін та стосуються статей і тем, що містяться в Стамбуль-

⁷¹ Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 р. № 2319-IX.

⁷² Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція від 11.05.2011 р. № 994_001-11.

⁷³ Росохата Д., Крушинська М. Хто здійснюватиме контроль за виконанням Україною Стамбульської конвенції? *Юридична Газета*. 2022. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/hto-zdiysnyuvatime-kontrol-za-vikonannyam-ukrayinoyu-stambulskoyi-konvenciyi.html>

ській конвенції. Хоча ці рекомендації не мають юридичної сили, однак є важливим джерелом інформації для сторін та допомагають краще зрозуміти різні аспекти Конвенції. Вони містять чіткі вказівки, які можуть сприяти ефективному виконанню положень Конвенції. Крім того, ці рекомендації будуть використовуватися в майбутніх етапах моніторингу⁷⁴.

Одна із таких рекомендацій GREVIO була розроблена з метою подолання викликів спричинених Covid-19, під назвою «Загальна рекомендація GREVIO № 1 щодо цифрового виміру насильства стосовно жінок»⁷⁵. У ній, зокрема, визначалося, що протягом багатьох років технології посилювали гендерне насильство над жінками й дівчатами, або сприяли йому, зокрема, йдеться про технології, які використовуються в онлайн та цифровому середовищі. Інформаційно-комунікаційні технології уможливили вчинення насильства над жінками в масштабах, раніше невідомих. І це значно посилювалося з початком пандемії Covid-19 у 2020 році⁷⁶. Тому необхідно надавати більше уваги досвіду жінок і дівчат стосовно гендерно зумовленого насильства у цифровому вимірі та посилювати⁷⁷ контрольні заходи.

Ми погоджуємося із Л. Сорокою, що цифрова революція та впровадження онлайн-інформаційних і комунікаційних технологій мають як позитивні, так і негативні гендерні наслідки. З одного боку, онлайн-простори та цифрові інструменти можуть полегшити доступ

⁷⁴ Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 р. № 2319-IX.

⁷⁵ General Recommendation No. 1 on the digital dimension of violence against women. *Grevio*. 2021. URL: <https://edoc.coe.int/fr/violence-l-gard-des-femmes/10643-grevio-general-recommendation-no-1-on-the-digital-dimension-of-violence-against-women.html>

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Валько В. Р. Вплив міжнародних стандартів на контрольну діяльність у сфері протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 4. С. 181–186.

до важливої інформації та послуг, розкриваючи можливості для отримання освіти та працевлаштування для жінок і дівчат. Але з іншого, зростає кількість доказів, які проливають світло на те, як цифрова революція загострила наявні та навіть створила нові форми гендерної нерівності,гноблення та сприяє насильству над жінками і дівчатами⁷⁸. Тобто актуальною є розробка та впровадження відповідних норм, які мають убезпечити від насильства, вчиненого за допомогою онлайн-інформаційних і комунікаційних технологій.

Дослідження та національний досвід показали, що співробітники правоохоронних органів та інші особи, які працюють у системі кримінального правосуддя, не завжди мають доступ до спеціальних знань і технологічних інструментів для забезпечення збору доказів або якщо й мають, то їхній обсяг⁷⁹ недостатній для притягнення винних за цифрове насильство до відповідальності.

Тим не менш, прийнятий Верховною Радою України Закон № 2319-IX «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» від 20 червня 2022 року надав новий імпульс комплексній імплементації в Україні міжнародних стандартів захисту від гендерно-обумовленого насильства. З моменту ратифікації конвенції і набуття нею 1 листопада 2022 року чинності для України гендерний мейнстрімінг стає не лише національною політикою, але й частиною конфігурації сучасних міжнародних політик, міжнародним зобов'язанням України, заснованим на фундаментальній передумові міжнародного правопорядку «*racum*

⁷⁸ Сорока А. Цифрове насильство щодо жінок і дівчат. *Гендерна політика в умовах воєнного стану: правовий вимір* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції / Науково-дослідний інститут публічного права. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. С. 175–177.

⁷⁹ Загальна рекомендація ГРЕБІО № 1 щодо цифрового виміру насильства стосовно жінок. Секретаріат моніторингового механізму Конвенції Ради Європи із запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. *Рада Європи*. 2021.

sunt servanda» – «договори повинні виконуватися». Окрім того, важливий ресурс, отриманий Україною після ратифікації, – взаємодія з комітетом GREVIO⁸⁰.

Відповідно до Стамбульської конвенції, Україна взяла на себе зобов'язання⁸¹:

1) регулярно збирати статистичні та популяційні дані про випадки насильства щодо жінок та домашнього насильства;

2) дані повинні відображати інформацію про стать потерпілої особи та кривдника, їхні родинні відносини, місце проживання, вік. Станом на сьогодні в Україні відсутні офіційні дані про те, жінки з якої місцевості найчастіше потерпають від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, нам невідомий вік постраждалих осіб та кривдників, а це означає, що ми не можемо формувати належну державну політику на попередження випадків домашнього насильства і реагування на них. Облікові дані також повинні містити відомості про частку обвинувальних вироків за всіма формами насильства, охопленими цією Конвенцією, а також про кількість виданих приписів суду про захист потерпілих від насильства;

3) приймати та впроваджувати державні програми на протидію домашньому насильству та передбачити належне фінансування та роботу служб, які працюють з постраждалими від домашнього насильства;

4) проводити дослідження у сфері насильства щодо жінок та домашнього насильства і виділяти кошти на проведення систематичних соціологічних досліджень, які мають своєю метою не лише виявлення проблеми, стереотипів та інших дискримінаційних явищ

⁸⁰ Сексуальне насильство, стамбульська конвенція і реформи: сміливість продовжувати. *ЮрФем*. 2022. URL: <https://jurfem.com.ua/sexualne-nasytstvo-stambulska-konventsija-i-reformy/>

⁸¹ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція від 11.05.2011 р. № 994_001-11.

у суспільстві, але й проведення профілактичної та просвітницької роботи серед населення⁸².

Отже, для протидії домашньому насильству та більш ефективної діяльності суб'єктів, що зобов'язані реалізовувати такі дії, необхідно посилити контрольно-наглядову діяльність, використовуючи для цього достовірні офіційні статистичні дані. Адже без аналізу статистичних даних будь-яка наука оперує лише схоластичними висновками на потребу якій завгодно абстрактній концепції або політичній орієнтації⁸³. За влучним висловом О. Кальмана та І. Христич, статистика – це міст, який з'єднує теорію і практику соціального пізнання. Тому що повніше у наукових розробках використовуються результати статистичних досліджень, то достовірнішими будуть знання дійсності⁸⁴.

Нормативно-правові засади статичної діяльності закріплені у Законі України «Про офіційну статистику» від 16 серпня 2022 року № 2524-IX, яким встановлені правові й організаційні засади функціонування національної статистичної системи, компетенцію та повноваження органів державної статистики, регулює правові відносини у сфері офіційної статистики з метою забезпечення держави і суспільства неупередженою та об'єктивною офіційною державною статистичною інформацією щодо економічної, соціальної, демографічної, екологічної, культурної та інших сфер життя суспільства в Україні і її регіонах⁸⁵.

Статистичне спостереження за станом протидії насильству в сім'ї (форма № 1-НС) було започатковане Міністерством

⁸² Чому українській судовій, правоохоронній та юридичній спільноті необхідна стамбульська конвенція? *Аналітичний центр «ЮрФем»*. 2020. URL: <https://jurfem.com.ua/chomu-potribna-stambulska-analitychnyi/>

⁸³ Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання). Харків : ФОП Макаренко, 2014. С. 69.

⁸⁴ Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемировська О. О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству / за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.

⁸⁵ Про офіційну статистику : Закон України від 16.08.2022 р. № 2524-IX.

внутрішніх справ України 2010 року⁸⁶. У зв'язку із законодавчими змінами відповідної оптимізації зазнала також форма статистичної звітності – наказом Національної поліції України від 19 червня 2019 року № 589⁸⁷ затверджено форму звітності про результати роботи органів Національної поліції України із запобігання та протидії домашньому насильству № 1-ДН⁸⁸.

Крім вищезазначених міжнародних стандартів, що були запровадженні Стамбульською та іншими конвенціями, для національної правової системи України мають значення рішення міжнародних і регіональних судових інституцій: Комітету ООН з прав людини, Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) тощо.

Однак ступінь обов'язковості їхнього врахування при розв'язанні відповідних питань може бути неоднаковим. Зокрема, найбільшу юридичну силу серед вказаних судових інституцій мають рішення ЄСПЛ⁸⁹. 22 вересня 2022 року ЄСПЛ прийняв рішення у справі «Івашків проти України»⁹⁰, де вперше в історії незалежної України, підтвердив позицію, що бездіяльність органів влади, разом з дискримінацією постраждалих і применшенням заподіяної шкоди порушує відразу кілька статей Конвенції про права людини⁹¹. Ще раніше

⁸⁶ Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання). Харків : ФОП Макаренко, 2014. С. 69.

⁸⁷ Про запровадження форм звітності : наказ Національної поліції України від 19.06.2019 р. № 589.

⁸⁸ Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемировська О. О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству / за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.

⁸⁹ Забезпечення доступу жінок до правосуддя в Україні. *Рада Європи*. 2016. URL: <https://rm.coe.int/training-manual-for-judges-and-prosecutors-on-ensuring-women-s-access-/168076429a>

⁹⁰ Рішення ЄСПЛ у справі «Івашків проти України» (Ivashkiv v. Ukraine application no. 59670/14). *ЄСПЛ*. 2022.

⁹¹ ЄСПЛ уперше визнав, що бездіяльність держорганів і дискримінація постраждалих порушують права людини. *Центр прав людини ZMINA*. 2022. URL: <https://zmina.info/news/yespl-upershe-vyznav-shho-bezdiyalnist-derzhorganiv-idyskriminacziya-postrazhdalyh-porushuye-prava-lyudyny/>

ЄСПЛ розглядав скаргу «Левчук проти України» щодо неефективного розслідування тривалого жорстокого поводження стосовно заявниці з боку її колишнього чоловіка та неадекватного визначення національними судами суми компенсації в цивільній справі у зв'язку з дискримінаційним ставленням до неї за ознакою статі⁹².

Причому важливо, що рішення ЄСПЛ стосуються не тільки конкретної країни, а й інших, оскільки можуть навчити їх, як уникнути подібних порушень у майбутньому і відповідно змінити власну правову систему та правозастосовну практику. Рішення ЄСПЛ мають бути стимулом для держав-учасниць до змін законодавства та правозастосовної практики для того, щоб вони не порушували права людини і щоб у майбутньому стосовно них не було винесено рішення у справах, що стосуються тих самих або подібних питань⁹³. Більше того, Пленум Верховного Суду України в постанові «Про судові рішення у цивільній справі» окремо підкреслює, що «у мотивувальній частині кожного рішення ... у разі необхідності мають бути посилання на Конвенцію та рішення Європейського суду з прав людини»⁹⁴.

І хоча рішення ЄСПЛ не встановлюють нормативно-правових засад для діяльності державних органів в Україні, але вони мають двояку природу. Самі собою вони не є джерелом права, однак нерозривно пов'язані із положеннями та конкретизують застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950) та Стамбульської Конвенції⁹⁵.

⁹² Левчук проти України: Рада Європи наполягає на виконанні рішень ЄСПЛ у групі справ щодо домашнього насильства. *Центр прав людини ZMINA*. 2021.

⁹³ Юдківська Г. Ю. Еволюція ролі Європейського суду на шляху до процедуралізації фундаментальних прав. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 7. С. 19–22.

⁹⁴ Забезпечення доступу жінок до правосуддя в Україні. *Рада Європи*. 2016. URL: <https://rm.coe.int/training-manual-for-judges-and-prosecutors-on-ensuring-women-s-access-168076429a>

⁹⁵ Павлюковець Т. Роль та місце рішень ЄСПЛ в українській судовій системі. *Юридична Газета*. 2020. № 3.

Поряд з врегулюванням по суті індивідуального спору, ЄСПЛ у своєму рішенні розвиває також самі положення Конвенції, які усі держави-учасниці ЄКПЛ повинні тлумачити однаково. Саме ця особливість «обов'язку однакового тлумачення» дає підставу національним судам посилається на рішення ЄСПЛ в індивідуальних спорах, що були постановлені стосовно інших держав. Рішення ЄСПЛ можна охарактеризувати як прецеденти. І хоча в Україні судові прецеденти не є джерелом права, де-факто ситуація зовсім інша⁹⁶. Так, Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV, регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконувати рішення ЄСПЛ та необхідністю впроваджувати в українське судочинство практику європейських стандартів з прав людини. Відповідно до статті 17, «суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права»⁹⁷. Водночас чітких рекомендацій щодо правил застосування рішень ЄСПЛ зазначений закон не містить⁹⁸. Однак для більшості заявників звернення до ЄСПЛ стало єдиним способом боротьби з недосконалістю національної системи правосуддя. Водночас для практиків рішення ЄСПЛ виявилися індикатором системних проблем і встановленням стандартів дотримання прав людини, до яких необхідно прагнути.

Отже, за останнє десятиліття Україна досягла значних успіхів щодо впровадження міжнародних стандартів у контрольно-наглядову діяльність у сфері протидії домашньому насильству, однак досі існує потреба запровадження у неї послідовних і систематичних змін. Слабка міжвідомча координація та взаємодія при подоланні

⁹⁶ Павлюковець Т. Роль та місце рішень ЄСПЛ в українській судовій системі. *Юридична Газета*. 2020. № 3.

⁹⁷ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV.

⁹⁸ Павлюковець Т. Роль та місце рішень ЄСПЛ в українській судовій системі. *Юридична Газета*. 2020.

проблем протидії домашньому насильству може стати серйозною проблемою для контролю і нагляду, не тільки в аналізованій сфері, але і в багатьох інших, включаючи правопорядок, соціальне обслуговування, охорону здоров'я.

Підсумовуючи, можемо узагальнити, що нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству вимагають від держави забезпечити ефективність реалізації заходів, визначених як необхідні до здійснення у рамках відповідної державної політики, задля гарантування кожному постраждалому належного захисту, безпеки, допомоги та відправлення правосуддя.

1.3 Система суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству

Як уже стало зрозумілим, суб'єкти контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству досить різноманітні. Щонайменше на це вказує формулювання статті 33 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Як правило, сукупно їх іменують системою, сутність визначення якої як терміна є досить цікавим питанням.

Зокрема, термін «система» вперше з'явився в Давній Греції 2500–2400 років тому й означав «сполучення», «організм», «організація»⁹⁹. Грецькою «systema» – ціле, складене з частин, з'єднання; сукупність взаємодії елементів, об'єднаних єдністю цілей і утворюють певну цілісність; це безліч взаємопов'язаних елементів будь-якої природи; це об'єкт, який визначається безліччю елементів, перетворень, правил освіти послідовностей елементів; це об'єкт, що складається з елементів, властивості яких не зводяться до вла-

⁹⁹ Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 124 с.

стивості самого об'єкта¹⁰⁰. Отже, в античній філософії терміном «система» визначали певну взаємопов'язану сукупність елементів.

Сучасне тлумачення «системи» може мати різні значення, залежно від контексту, в якому воно використовується. Основні визначення «системи» зводяться до такого: 1) множина взаємозв'язаних, взаємозалежних елементів будь-якої природи, які поєднані за деякими системотвірними ознаками, утворюють єдине ціле та підпорядковані певній спільній меті (кібернетика)¹⁰¹; 2) об'єкт, який характеризується складом елементів, структурою їхніх зв'язків, параметрами і має хоча б один вхід і один вихід, які забезпечують зв'язок із зовнішнім середовищем, що характеризується законами поведінки і змінює поведінку при надходженні керуючих впливів¹⁰²; 3) сукупність об'єктів різноманітної складності (клітина, тканина, орган, система органів, організм, біоценоз, екосистема, біосфера), що мають у своєму складі максимальне з відомих число рівнів структурно-функціональної організації, кожен з яких є сукупністю взаємозалежних елементів (біологія)¹⁰³; 4) сукупність організаційних і технічних засобів для збереження та обробки інформації з метою забезпечення інформаційних потреб користувачів (інформатика)¹⁰⁴ та ін.

Загальноприйняте формування системи, об'єднує як матеріальні – економічні, біологічні, технічні, так і ідеальні (абстрактні) – наукові, математичні, об'єкти, керуючись при цьому деякими системотвірними ознаками. Наприклад, за ознакою організаційної

¹⁰⁰ Поняття системи. Властивості складних систем. Приклади систем. *Um.co.ua*. 2022. URL: <http://um.co.ua/8/8-2/8-240388.html>

¹⁰¹ Шарапов О. Д., Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є. Економічна кібернетика. Київ : КНЕУ, 2004. 231 с.

¹⁰² Коваленко І. І., Бідюк П. І., Гожий О. П. Вступ до системного аналізу. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. 148 с.

¹⁰³ Біологічна система. *Інститут енциклопедичних досліджень НАН України*. 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-35310>

¹⁰⁴ Інформаційні Системи. *Інформатика та Інформація*. 2023. URL: <https://sites.google.com/site/in4matuka/informacijni-sistemi>

підпорядкованості побудовано систему міністерства, спільності територій чи функцій – фінансово-кредитну або торговельну систему, субстрату та процесу – систему кровообігу¹⁰⁵.

Отже, при застосуванні терміна «система суб'єктів» треба вести мову про мережу взаємодій між різними складовими однієї загальної соціальної, політичної, економічної, правової чи будь-якої іншої дійсності, що виконує конкретне завдання у її межах. Тобто неправильно обмежувати сутність цього терміна лиш повним переліком акторів, які виконують відповідні функції, адже базовим є виокремлення їхніх взаємозв'язків. Щодо сфери протидії домашньому насильству, з огляду на попередньо висвітлений матеріал, доцільно виокремлювати такі її рівні – міжнародний, регіональний та національний¹⁰⁶.

Розкривати зміст та сутність міжнародного та регіонального рівнів, на нашу думку, необхідно в діалектичній єдності, адже Україна наразі активно імплементує міжнародні та регіональні практики і політики належного виконання публічною адміністрацією своїх функціональних обов'язків.

Однак перед тим нагадаємо, що, згідно з міжнародним правом, держави мають чіткі зобов'язання щодо забезпечення протидії домашньому насильству. Від них вимагається проявляти належну обачність, щоб запобігти актам насильства щодо жінок; розслідувати такі дії та переслідувати і карати винних; а також надавати допомогу жертвам, відшкодувати завдану шкоду. Вимоги щодо ухвалення та реалізації національних планів дій у боротьбі з насильством стосовно жінок викладені в міжнародних та регіональних документах із прав людини та програмних документах. Прийняття та впровадження багатогалузевих національних планів

¹⁰⁵ Шарапов О. Д., Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є. Економічна кібернетика. Київ : КНЕУ, 2004. 231 с.

¹⁰⁶ Valko, V. Analysis of international and European entities involved in control and supervision in the field of combating domestic violence. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 2. Pp. 100–104.

дій щодо протидії домашньому насильству є однією із ключових вимог у глобальній боротьбі з усіма видами насильства стосовно жінок у всьому світі, що було визначено Генеральним секретарем ООН у доповіді «UniTE to end violence against women»¹⁰⁷.

На глобальному рівні ООН посилює збір і аналіз даних для моніторингу прогресу та виявлення прогалин у країнах. База даних про насильство щодо жінок була запущена в 2009 році як перший глобальний «єдиний сайт» для інформації про заходи, вжиті державами-членами ООН для боротьби з цим явищем. Це також допоможе визначити багатообіцяючі практики, які можуть боротися з безкарністю та покласти край ставленням і стереотипам, які дозволяють насильство або потурають йому¹⁰⁸.

Один із ключових міжнародних органів, який працює у сфері протидії домашньому насильству, є Комітет ООН з прав дитини (Committee on the Rights of the Child)¹⁰⁹. Він відповідає за моніторинг виконання Конвенції ООН про права дитини (Convention on the Rights of the Child)¹¹⁰, що містить низку положень стосовно захисту прав та безпеки дітей, включаючи протидію домашньому насильству. Кожна держава-учасниця Конвенції повинна періодично звітувати перед Комітетом про кроки, які вона здійснює для виконання зобов'язань згідно з Конвенцією. Крім того, оцінює ці звіти, надає рекомендації державам, проводить діалог з урядами

¹⁰⁷ Unite to end Violence against Women Campaign. *UNWomen*. 2022. URL: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/unite>

¹⁰⁸ United Nations Agencies Forward Together in the Response to Violence Against Women. *UN*. 2009. URL: <https://www.un.org/en/chronicle/article/united-nations-agencies-forward-together-response-violence-against-women>

¹⁰⁹ Committee on the Rights of the Child. *UN*. 2023. URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc#:~:text=The%20Committee%20on%20the%20Rights,Child%20by%20its%20States%20parties>

¹¹⁰ United Nations Convention on the Rights of the Child (Uncrc). *Save the Children*. 2023. URL: <https://www.savethechildren.org.uk/what-we-do/childrens-rights/united-nations-convention-of-the-rights-of-the-child#:~:text=The%20United%20Nations%20Convention%20on,their%20race%2C%20religion%20or%20abilities>

та іншими зацікавленими сторонами та робить висновки щодо стану справ у сфері прав дитини, включаючи проблеми домашнього насильства¹¹¹.

Комітет стимулює міжнародні, регіональні, національні та місцеві організації подавати письмові звіти про виконання положень Конвенції. Інформація може бути подана окремими неурядовими організаціями або коаліціями неурядових організацій, а також національними інституціями з прав людини й омбудсменами. Він також заохочує громадянське суспільство до координації та подання спільних комплексних звітів для посилення як співпраці на національному рівні, так і впливу процесу моніторингу та звітності¹¹².

У продовження зазначеного, у 2012 році Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція)¹¹³. Відповідно до неї, був створений Лансаротський комітет – орган, призначений для спостереження за тим, чи ефективно держави виконують положення Лансаротської конвенції. Комітет також уповноважений сприяти збору, аналізу й обміну інформацією, досвідом і кращими практиками з метою підвищення потенціалу щодо запобігання та припинення сексуальної експлуатації та сексуального насильства стосовно дітей. Комітет регулярно публікує звіти про виконання, висновки та декларації, адже в Конвенції міститься положення про те, що держави-учасниці конвенції забезпечують «ефективний

¹¹¹ Valko, V. Analysis of international and European entities involved in control and supervision in the field of combating domestic violence. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 2. Pp. 100–104.

¹¹² Information for civil society, NGOs and NHRIs. *Committee on the Rights of the Child*. 2023. URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/information-civil-society-ngos-and-nhris>

¹¹³ Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р. № 994_927. Конвенцію ратифіковано з заявами Законом № 4988-VI від 20.06.2012.

моніторинг практики і стандартів для запобігання / боротьби з сексуальним насильством над дітьми»¹¹⁴.

Ще один міжнародний орган, який частково має контрольні-наглядові функції у сфері протидії домашньому насильству – «United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women», відомий як ООН-Жінки¹¹⁵. Він сприяє гендерній рівності в усьому світі та виступає проти усіх форм гендерно зумовленого насильства, зокрема, домашнього. Як приклад, можна навести такі право-спроможності означеного суб'єкта у сфері здійснення контрольної-наглядової діяльності в досліджуваній сфері:

- перевіряє стан дотримання країнами положень Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), відслідковуючи як вони реалізують її положення з метою надання рекомендацій для поліпшення ситуації;
- здійснює інформаційно-аналітичну діяльність щодо гендерно зумовленого насильства, включаючи домашнє насильство, в різних країнах світу;
- надає технічну підтримку країнам-членам у впровадженні ефективних стратегій та програм боротьби з гендерно зумовленим насильством, включаючи домашнє насильство.

Окрім того, ООН-Жінки є своєрідною платформою для обговорення, розроблення та впровадження ефективних стратегій захисту прав жінок, зокрема і в сімейному осередку. Задля цього вона має свої офіційні представництва у різних країнах світу.

В Україні сфера діяльності ООН-Жінки передбачає надання цільової допомоги національним партнерам за трьома тематичними напрямками, визначеними у чинній Стратегічній записці

¹¹⁴ Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу додержання права дітей на захист від насильства та жорстокого поводження. *Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо дітей в Україні, Фаза II»*. 2021. URL: <https://rm.coe.int/methodological-recommendations-on-monitoring-the-right-of-the-child-to/1680a4db7c>

¹¹⁵ Unwomen, 2024. URL: <https://www.unwomen.org/en>

(2018–2022 роки): жінки, мир та безпека; ліквідація насильства щодо жінок та дівчат; врядування, лідерство та участь¹¹⁶. І хоча діяльність зазначеного органу не передбачає безпосередніх контрольних функцій у сфері протидії домашньому насильству, вона все ж спрямована на пропагування ненасильницьких моделей маскулінності, гендерної рівності та прав людини, відносин поваги і навичок ненасильницького спілкування¹¹⁷.

Базовий документ, який передбачає регіональний механізм моніторингу у сфері протидії домашньому насильству на практиці, – Стамбульська конвенція. Такий моніторинг можливий завдяки роботі двох важливих інституцій, а саме: Групи експертів з дій проти насильства стосовно жінок і домашнього насильства (GREVIO)¹¹⁸, яка є незалежним експертним органом, та Комітету Сторін¹¹⁹ – політичного органу моніторингового механізму Стамбульської конвенції (при Раді Європи), що складається з офіційних представників держав-учасниць Стамбульської конвенції¹²⁰.

До складу GREVIO входять 10–15 представників від держав-учасниць (залежить від кількості держав-учасниць). Членів GREVIO обирають із дотриманням гендерного та географічного балансу. Вони повинні відповідати таким вимогам: 1) мати міждисциплінарний досвід у сфері прав людини, гендерної рівності, насильства проти жінок та домашнього насильства або в допомозі та захисті постраждалих; 2) бути чесним, компетентним, незалежним

¹¹⁶ ООН Жінки в Україні. *ООН-Жінки*. 2023. URL: <https://ukraine.unwomen.org/uk/pro-nas/oon-zhinky-v-ukrayini>

¹¹⁷ Valko, V. Analysis of international and European entities involved in control and supervision in the field of combating domestic violence. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 2. Pp. 100–104.

¹¹⁸ Grevio. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

¹¹⁹ Committee of the Parties. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/committee-of-the-parties>

¹²⁰ Росохата Д., Крушинська М. Хто здійснюватиме контроль за виконанням Україною Стамбульської конвенції? *Юридична Газета*. 2022. № 3.

та відкритим; 3) знати англійську та/або французьку мови; 4) бути громадянином держав-учасниць Конвенції¹²¹.

У пункті 2 статті 67 Стамбульської Конвенції Комітет Сторін доручено обирати членів GREVIO¹²². На основі звітів і висновків GREVIO він також ухвалює рекомендації із зазначенням заходів, яких необхідно вжити для реалізації висновків, що містяться у звіті. Комітет Сторін також контролює реалізацію власних рекомендацій після закінчення трирічного періоду виконання, використовуючи стандартизовану форму звітності, яку держави-учасниці мають заповнити відповідно до процедури нагляду, прийнятої на 10-му засіданні 13 квітня 2021 року¹²³.

Отже, викладене вище засвідчує, що міжнародні та регіональні суб'єкти контрольної-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству здійснюють повноваження на підставі міжнародних конвенцій і договорів. У своїй більшості контрольні-наглядові функції вони виконують шляхом проведення моніторингових¹²⁴ заходів, висновки яких мають рекомендаційний характер. Тобто для країн вони є не обов'язковими, однак водночас їхнє недотримання може мати політичні наслідки, – починаючи від критики на міжнародному рівні до порушення дипломатичних відносин, застосування санкцій тощо. Окрім того, оголошені висновки можуть також стати причиною виникнення публічного тиску у внутрішній політиці країни, адже вказують на ступінь відповідального ставлення до виконання міжнародних зобов'язань.

¹²¹ Greivio. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

¹²² Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція від 11.05.2011 р. № 994_001-11.

¹²³ Committee of the Parties. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/committee-of-the-parties>

¹²⁴ Valko, V. Analysis of international and European entities involved in control and supervision in the field of combating domestic violence. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 2. Pp. 100–104.

Логічним буде узагальнення, що такі суб'єкти не є авторитарними, оскільки відкриті до діалогу та мають за мету допомогти в реалізації спільної мети.

До наступної групи суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству входять представники національних контрольно-наглядових органів та установ. Так, відповідно до статті 10 Стамбульської Конвенції¹²⁵, держави-учасниці зобов'язані створити чи призначити один або більше офіційних органів, відповідальних за забезпечення виконання Конвенції на національному рівні та проведення ними моніторингу й оцінки будь-яких позитивних і негативних результатів щодо її виконання. Так, наприклад, в Австрії створений Департамент з питань насильства над жінками; в Бельгії – Комітет із боротьби з насильством щодо жінок і домашнім насильством; в Грузії – Міжвідомча комісія з питань гендерної рівності, насильства щодо жінок і домашнього насильства; в Чорногорії – Координаційна рада з координації, впровадження, моніторингу та оцінки політики та заходів щодо запобігання та боротьби з усіма формами насильства, які охоплюються Конвенцією Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством; в Португалії – Комісія з питань громадянства та гендерної рівності (при Офісі президента Ради міністрів) й Національний комітет з прав людини (під керівництвом Міністерства закордонних справ)¹²⁶.

Як бачимо, різні країни створили різні за статусом національні органи і установи, які уповноважені виконувати завдання із моніторингу виконання вимог Стамбульської Конвенції та Рекомендацій GREVIO у сфері протидії домашньому насильству. Однак об'єднувальним фактором є те, що всі суб'єкти із контрольно-наглядовими

¹²⁵ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція від 11.05.2011 р. № 994_001-11.

¹²⁶ Official co-ordinating bodies. *Council of Europe*. 2023. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/list-of-official-co-ordinating-bodies>

функціями у сфері протидії домашньому насильству – це урядові органи, що фінансуються з державного бюджету. В більшості європейських країн були також створені в прокуратурах відділи, що відповідають за справи щодо «домашнього насильства».

Знову зазначимо, Україна ратифікувала положення Стамбульської Конвенції, але внаслідок широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації виконання зобов'язань, передбачених Конвенцією, на тимчасово окупованих територіях, в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі не гарантується – до повного відновлення тут конституційного ладу України¹²⁷. Також, враховуючи короткий проміжок часу, який пройшов з моменту ратифікації Стамбульської Конвенції, а також збройну агресію з боку РФ – моніторинг виконання її положень в Україні ще не проводився.

Національна стратегія у сфері прав людини, яка була затверджена Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021 визначила, що для подолання домашнього насильства в країні необхідно щоб на кожен такий випадок належно реагували усі суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству¹²⁸. Тому повертаємось до питання того, що держава зобов'язана налагодити належний контроль за діяльністю суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству¹²⁹.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», суб'єктами контрольно-наглядової діяльності є Верховна Рада України, яка здійснює парламентський

¹²⁷ Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 р. № 2319-IX.

¹²⁸ Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021.

¹²⁹ Валько В. Р. Система суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 235–241.

контроль, органи державної влади, що здійснюють державний контроль та громадські об'єднання, члени або уповноважені представники таких об'єднань, які відповідають за громадський контроль.

Коротко проаналізуємо повноваження вищезазначених суб'єктів при здійсненні контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству.

Верховна Рада України є законодавчим органом, який відповідає за прийняття законів у всіх сферах суспільного життя, включаючи сферу протидії домашньому насильству. Крім того, здійснює ратифікацію міжнародних договорів, пов'язаних з цією сферою та є суб'єктом парламентського контролю¹³⁰.

Загалом, парламентський контроль – це механізм, за допомогою якого законодавчий орган (парламент) виконує нагляд і контроль за діяльністю виконавчої влади, щоб переконатися у тому, що вона діє відповідно до закону та інтересів громадян. Власне для реалізації державної політики у сфері протидії домашньому насильству та для здійснення парламентського контролю до складу Верховної Ради входять комітети. Так, у складі Верховної Ради України є Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин¹³¹ та Комітет Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва і його підкомітет з питань дотримання Україною міжнародних зобов'язань у сфері захисту прав людини та гендерної політики¹³².

¹³⁰ Валько В. Р. Система суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 235–241.

¹³¹ Предмети відання Комітету. *Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин* : офіційний сайт. URL: https://kompravlud.rada.gov.ua/news/Pro_komitet/pred_vidan/72608.html

¹³² Предмети відання Комітету. *Комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва* : офіційний сайт. 2019.

До предметів відання Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва входять такі: законодавче забезпечення зовнішньополітичної діяльності України; зовнішні зносини, зокрема, щодо участі України в діяльності міжнародних організацій, таких як ООН, Організація з безпеки і співробітництва в Європі, Рада Європи, Організація Чорноморського економічного співробітництва, Організація за демократію та економічний розвиток – ГУАМ, Центральноевропейська ініціатива, Міжпарламентський Союз та інших, а також Організації Північноатлантичного договору і Світової організації торгівлі у межах повноважень Комітету; транскордонне та міжрегіональне співробітництво (крім транскордонного та міжрегіонального співробітництва з країнами Європейського Союзу); законодавче забезпечення реалізації зовнішньополітичного курсу держави на набуття членства в НАТО; законодавче забезпечення відсічі зовнішньої агресії проти України, невійськових міжнародних форм та методів стримування держави-агресора; надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України (ратифікація, приєднання до міжнародного договору, прийняття тексту міжнародного договору), денонсація міжнародних договорів України (крім міжнародних договорів України з Європейським Союзом та його державами-членами); співробітництво Верховної Ради України з парламентами зарубіжних держав; співробітництво Верховної Ради України з парламентськими органами міжнародних організацій; дипломатична служба; забезпечення зв'язків із закордонними українцями¹³³. Тобто обов'язком цього Комітету є слідкувати за дотриманням Україною міжнародних зобов'язань, зокрема й у сфері захисту прав людини та гендерної політики, яка поглинає питання додержання Україною міжнародних стандартів у сфері протидії домашньому насильству.

¹³³ Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : Постанова Верховної Ради України від 29.08.2019 р. № 19-ІХ.

Так, наприклад, за ініціативи Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва 8 квітня 2021 року відбулися комітетські слухання на тему: «Виконання Україною міжнародних зобов'язань за Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», в якому наголошувалося на посиленні національного механізму реалізації гендерної політики на різних рівнях та необхідності узгодження стратегій регіонального розвитку з національними зобов'язаннями щодо гендерної рівності¹³⁴.

Щодо предметів, які входять до сфери повноважень Комітету з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин, то ними є: дотримання прав і свобод людини і громадянина; запровадження європейських стандартів захисту прав і основоположних свобод людини в національне законодавство; діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; громадянство, статус іноземців та осіб без громадянства; законодавче забезпечення збирання і використання персональних даних про особу (крім захисту інформації та персональних даних в інформаційно-телекомунікаційних системах); етнонаціональна політика, міжнаціональні відносини та права корінних народів і національних меншин в Україні; імміграція, біженці та особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту; законодавче забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; співробітництво з Радою Європи, Організацією з безпеки і співробітництва в Європі у сфері дотримання (захисту) прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин; співробітництво з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців, Міжнародною організацією з міграції, Радою ООН з прав людини відповідно до статутних завдань зазначених організацій,

¹³⁴ Комітетські слухання на тему: «Виконання Україною міжнародних зобов'язань за Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок». *Верховна Рада України* : офіційний сайт. 2021. URL: https://www.rada.gov.ua/preview/anonsy_podij/206107.html

що збігаються з компетенцією Комітету; політика з питань тимчасово окупованих територій України; реінтеграція населення, що проживає на тимчасово окупованих територіях України; реалізація прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання; відновлення та розвиток деокупованих територій України; захист прав і свобод осіб, які порушено внаслідок тимчасової окупації частини території України або втрати контролю над її частиною; реалізація прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях України¹³⁵.

І хоч, як видно із зазначеного переліку, питання додержання (захисту) прав людини належить до функції Комітету з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин, однак сфера протидії домашньому насильству окремо не визначена. Як, власне, і за будь-яким іншим комітетом Верховної Ради. Аналіз законодавчих ініціатив дає можливість визначити, що, наприклад, Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики, як і Комітет з питань правової політики, є активними учасниками оптимізації деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. Це зумовлено тим, що Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики, з-поміж іншого, відповідає за державну політику у сфері сімейно-шлюбних відносин та державну політику сприяння становленню інституту сім'ї, а Комітет з питань правової політики – за розвиток цивільного, адміністративного та кримінально-виконавчого законодавства¹³⁶.

¹³⁵ Предмети відання Комітету. *Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин* : офіційний сайт. URL: https://kompravlud.rada.gov.ua/news/Pro_komitet/pred_vidan/72608.html

¹³⁶ Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : Постанова Верховної Ради України від 29.08.2019 р. № 19-ІХ.

Те, що жоден Комітет Верховної ради прямо не опікується питаннями протидії домашньому насильству, на нашу думку, є неприпустимим, враховуючи важливість його подолання та забезпечення парламентського контролю, як того вимагають норми Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а також Стамбульська конвенція. Тому вважаємо, що необхідно внести зміни до пункту 15 Додатку до Постанови Верховної Ради України № 19-IX від 29 серпня 2019 року «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання», а саме додати положення про «законодавче забезпечення протидії усім видам насильства в тому числі гендерно-обумовленого та домашнього». Водночас пункт 9 має також включати «співробітництво із Групою експертів з дій проти насильства стосовно жінок і домашнього насильства (GREVIO)».

Запропоновані зміни можуть бути тимчасовим врегулюванням цього питання, адже загалом ми переконані, що має бути створений окремий комітет, який буде опікуватись питаннями законодавчого забезпечення протидії усім видам насильства, захистом прав постраждалих та співпрацею з міжнародними експертами і організаціями.

У продовження про парламентський аспект піднятих питань зазначимо, що для реалізації своїх контрольних функцій щодо додержання прав і свобод людини при Верховній Раді України створений інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, який входить до Європейської мережі омбудсменів з прав дитини (ENOC). Метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є: 1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України; 2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими і службовими особами; 3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню; 4) сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина

у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі; 5) поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина; 6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод; 7) сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу¹³⁷. Тобто створення простору в Україні, який вільний від насильства стосовно жінок і домашнього насильства, не є метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений¹³⁸.

Однак варто все ж наголосити, що питання контролю за діяльністю суб'єктів, уповноважених на протидію домашньому насильству та надання захисту постраждалим від нього є пріоритетом в діяльності Уповноваженого. Так, при Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини функціонує Відділ додержання прав осіб, які постраждали від домашнього насильства і торгівлі людьми, що є структурним підрозділом Департаменту моніторингу рівних прав і свобод. Його основним завданням, серед іншого, визначено забезпечення здійснення парламентського контролю Уповноваженого за додержанням конституційних прав і свобод осіб, які постраждали від домашнього насильства. Важливими функціями відділу є: здійснення моніторингу додержання конституційних прав і свобод осіб; здійснення аналізу проєктів та чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів, розгляд в установленому порядку звернення громадян з питань щодо додержання прав осіб, які постраждали від домашнього насильства¹³⁹.

¹³⁷ Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР.

¹³⁸ Валько В. Р. Система суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 235–241.

¹³⁹ Інформація про структурний підрозділ. *Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини* : офіційний сайт. 2023. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/informaciya-pro-strukturnij-pidrozdzil-pdn>

Тому вважаємо, що частину 1 статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» необхідно доповнити пунктом 8, який викласти у такій редакції: «запобігання будь-яким формам і видам насильства та впровадження концепції «Україна – вільна від насильства»».

Крім зазначеного, для поліпшення взаємодії із громадянським суспільством щодо розроблення законодавчих пропозицій, надання консультаційної та експертної допомоги у сфері запобігання і протидії дискримінації, забезпечення гендерної рівності, запобігання та протидії домашньому насильству, захисту осіб, які постраждали від торгівлі людьми, наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 7 серпня 2018 року № 40/02-18 була створена Координаційна рада з вищезазначених питань та затверджено її Положення¹⁴⁰.

У підсумку, можемо констатувати, що Уповноважений Верховної Ради України з прав людини наділений широкими повноваженнями щодо контролю і нагляду у зазначеній сфері. У його складі функціонують такі органи і підрозділи: Відділ додержання прав осіб, які постраждали від домашнього насильства і торгівлі людьми, який є структурним підрозділом Департаменту моніторингу рівних прав і свобод Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Координаційна рада з питань недискримінації, гендерної рівності, запобігання та протидії домашньому насильству, захисту осіб, які постраждали від торгівлі людьми. Однак на законодавчому рівні необхідно закріпити мету парламентського контролю – запобігання будь-яким формам і видам насильства.

Ще один орган державної влади, який входить до системи суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, – Кабінет Міністрів України, який є вищим органом

¹⁴⁰ Координаційна рада. *Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини* : офіційний сайт. 2023. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/koordinacijna-rada-dis>

у сфері виконавчої влади та має певні контролюючі функції у досліджуваній сфері. Адже, відповідно до статті 2 Закону України від 27 лютого 2014 року № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України»¹⁴¹, він здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації і з-поміж іншого контролює їхню діяльність.

Також при Кабінеті Міністрів України ще в 2007 році створений тимчасовий консультативно-дорадчий орган – Міжвідомча рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми. Зокрема, вона може ініціювати проведення моніторингу виконання відповідних державних цільових програм, їхнього впливу на ситуацію як у регіонах, так і країні загалом та досліджень з питань запобігання і протидії домашньому насильству. Рішення Ради мають рекомендаційний характер і можуть бути реалізовані шляхом прийняття відповідних актів Кабінету Міністрів України або надання доручень Прем'єр-міністром України¹⁴².

Наступним державним органом, що входить до системи суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству є Міністерство соціальної політики України (Мінсоцполітики). Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 року № 423 «Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України», воно є центральним органом виконавчої влади, його діяльність спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України, який забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою

¹⁴¹ Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII.

¹⁴² Про консультативно-дорадчий орган з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2007 р. № 1087.

статі¹⁴³. Зокрема, зазначене міністерство має повноваження щодо здійснення державного контролю за дотриманням вимог Закону України «Про соціальні послуги» та іншого законодавства під час надання соціальної підтримки (державна допомога постраждалим від домашнього насильства, що проводяться за рахунок державного бюджету, соціальні послуги); за дотриманням прав дітей; в межах повноважень, передбачених законом, здійснює контроль за діяльністю Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій та контролює діяльність відповідних структурних підрозділів місцевих держадміністрацій з питань, що належать до компетенції Мінсоцполітики.

До структури Мінсоцполітики входять Експертна група з питань протидії торгівлі людьми, домашньому насильству та гендерної рівності Директорату розвитку соціальних послуг, а також Експертна група з питань забезпечення та захисту прав дітей Директорату з питань подолання складних життєвих обставин¹⁴⁴. Наприклад, державний експерт експертної групи з питань протидії торгівлі людьми, домашньому насильству, гендерної рівності Директорату соціальних послуг та інтеграції Мінсоцполітики у досліджуваному контексті виявляє проблеми, що існують у сфері запобігання домашньому насильству з різних джерел інформації (звернень громадян, наукових публікацій тощо); здійснює моніторинг стану виконання завдань, визначених Програмою дій Уряду та Планом дій з її реалізації, оцінює вплив результатів виконання цих завдань на розвиток інтегрованих соціальних послуг у громаді; розробляє разом з іншими підрозділами Міністерства заходи, спрямовані на забезпечення доступних та якісних послуг на базовому рівні; здійснює систематичне спостереження стану справ у цій сфері компетенції

¹⁴³ Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. № 423.

¹⁴⁴ Структура апарату Міністерства. *Міністерство соціальної політики України* : офіційний сайт. 2022. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/struktura-centralnogo-aparatu-ministerstva.html>

Міністерства та оцінку впливу державної політики на соціально-економічний розвиток; формулює документ, який містить узгоджену позицію всіх органів виконавчої влади та інших зацікавлених сторін, з якими було проведено консультації. У випадку відсутності узгодженої позиції додає до свого документа окремі думки, висловлені такими структурними підрозділами; здійснює аналіз нормативно-правових актів у сфері компетенції експертної групи з метою виявлення прогалин та неузгодженостей, узагальнює практику застосування законодавства, розробляє пропозиції щодо його вдосконалення і вносить в установленому порядку проекти актів законодавства¹⁴⁵.

Окремо доцільно вказати, що забезпечення державного контролю за діяльністю надавачів соціальних послуг є стратегічним завданням у програмному документі «Цілі та завдання до 2024 року Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 роки)»¹⁴⁶.

Важливо звернути увагу й на Національну соціальну сервісну службу України, яка як центральний орган виконавчої влади, спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики і реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час

¹⁴⁵ Умови проведення конкурсу на зайняття посади державного експерта експертної групи з питань протидії торгівлі людьми, домашньому насильству, гендерної рівності Директорату соціальних послуг та інтеграції (третя вакантна посада) Міністерства соціальної політики України. *Міністерство соціальної політики України* : офіційний сайт. 2018. URL: https://www.msp.gov.ua/files/reforma_ministerstva/22.08.2018.4.doc

¹⁴⁶ Про затвердження Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 роки) : наказ Міністерства соціальної політики України від 11.02.2022 р. № 90. *Міністерство соціальної політики України* : офіційний сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/6220.html>

надання соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей. Зокрема, саме вона забезпечує проведення моніторингу ефективності законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству, практики його застосування, заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, надає методичну та практичну допомогу суб'єктам, що здійснюють заходи в означеній сфері, а також здійснює контроль за діяльністю служб підтримки постраждалих¹⁴⁷.

Доцільно також вказати, що з-поміж інших суб'єктів досліджуваної системи саме прокурори відіграють значну роль, адже забезпечують реалізацію справедливого, ефективного і неупередженого судового переслідування злочинів, утвердження правопорядку, гарантування рівності перед законом, презумпції невинуватості, поваги до прав людини. Вони мають поважати і захищати людську гідність і забезпечувати дотримання прав людини, сприяючи тим самим належному функціонуванню системи здійснення правосуддя¹⁴⁸. Зокрема, прокуратура здійснює нагляд за дотриманням Національною поліцією України законності під час здійснення різних заходів із протидії домашньому насильству. Однак надані повноваження прокуратури для запобігання та протидії домашньому насильству за межами кримінальної юстиції є недостатніми, це, зі свого боку, впливає на ефективність виконання службових обов'язків у цьому напрямі¹⁴⁹.

Необхідно зазначити, що ЄСПЛ дотримується принципу, за яким політичну волю, виражену в державній правовій системі, мають

¹⁴⁷ Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 р. № 783.

¹⁴⁸ Забезпечення доступу жінок до правосуддя в Україні. *Рада Європи*. 2016. URL: <https://rm.coe.int/training-manual-for-judges-and-prosecutors-on-ensuring-women-s-access-/168076429a>

¹⁴⁹ Валько В. Р. Система суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 235–241.

підтримувати державні органи, які виконують відповідні зобов'язання держави. Інакше кажучи, держава має сформувати механізм дієвого та ефективного захисту прав людини і забезпечити його безперерйне функціонування¹⁵⁰. У справі № 5/2005 «Шахіда Гйокче проти Австрії» було наголошено, що якби зв'язок між поліцією і прокурором був налагоджений краще й оперативніше, то прокурор знав би про те, що мали місце акти насильства і погрози смертю й міг би прийняти рішення про наявність достатніх підстав для судового переслідування Мустафи Гйокче¹⁵¹. Аналогічні ситуації виникають і в Україні.

Хоча в міжнародній практиці є інші приклади контрольної діяльності прокуратури у сфері протидії домашньому насильству. Наприклад, у Лос-Анджелесі (штат Каліфорнія) діяльність поліції у боротьбі з домашнім насильством суворо контролює спеціальний підрозділ, який очолює помічник прокурора, і який спеціалізується на проблемах насильства у сім'ї¹⁵².

Отже, ми погоджуємося із тими авторами¹⁵³, які вважають, що місце і роль прокуратури у системі суб'єктів протидії домашньому насильству необхідно посилити та закріпити відповідні повноваження на законодавчому рівні.

Окремо необхідно розглянути контрольні функції Національної поліції України у сфері протидії домашньому насильству. Хоча вона не є суб'єктом контролю за діяльністю інших суб'єктів, які покликані протидіяти вказаному небезпечному явищу,

¹⁵⁰ Брус І. Діяльність прокуратури щодо запобігання та протидії домашньому насильству. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2018. Вип. 4/2 (58). С. 32–44.

¹⁵¹ Там само.

¹⁵² Гумін О., Римарчук Г. Зарубіжний досвід запобігання сімейно-побутовим насильницьким злочинам щодо жінок правоохоронними органами. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2016. С. 502–509.

¹⁵³ Брус І. Діяльність прокуратури щодо запобігання та протидії домашньому насильству. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2018. Вип. 4/2 (58). С. 32–44.

однак нагадаємо, що вона здійснює специфічний контроль, а саме за поведінкою кривдника.

Згідно з нормативними приписами, відповідний підрозділ та інші підрозділи поліції, уповноважені на здійснення заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечують контроль за поведінкою кривдника за місцем проживання / перебування та проведення з ним профілактичної роботи з метою недопущення скоєння повторних фактів домашнього насильства. Уповноважений підрозділ поліції здійснює контроль за дотриманням вимог заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладенням на нього обов'язків шляхом щотижневого спілкування з ним, а в разі необхідності – з постраждалою особою за місцем проживання перебування, навчання та/або місцем роботи, іншими місцями, які часто відвідують ці особи. Контроль за організацією роботи щодо взяття на профілактичний облік кривдника, проведення з ним профілактичної роботи та зняття з такого обліку здійснюється керівником уповноваженого підрозділу поліції¹⁵⁴.

Наостанок доцільно вказати, що в контексті контрольно-наглядової діяльності громадянського суспільства, у частині 1 статті 34 профільного Закону законодавець передбачає саме «організовану» форму здійснення контролю, згадуючи лише про громадські об'єднання, члени або уповноважені представники яких, з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом, можуть здійснювати громадський контроль за здійсненням заходів та реалізацією державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству»¹⁵⁵. З наведеного стає очевидним, що для громадян громадський контроль (виходячи з приписів закону), фактично реалізується не безпосередньо, а опосередковано, через інші

¹⁵⁴ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.08.2018 р. № 654.

¹⁵⁵ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

громадські інституції із властивими їм формами реалізації своїх повноважень (прав). При цьому названий Закон конкретного переліку форм (заходів) здійснення громадського контролю не містить, але їх можна знайти в інших законодавчих актах. Так, відповідно до статті 21 Закону України «Про об'єднання громадян», громадські об'єднання мають право: звертатися у порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами; одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що є у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації; брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя (зокрема, реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству); проводити мирні зібрання; здійснювати інші права, не заборонені законом.

Також доцільно згадати про право громадян звернутися до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування з електронними петиціями через офіційний вебсайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції (порядок її подання та розгляду визначено у Законі України «Про звернення громадян» (стаття 23-1)). Для створення електронної петиції її автор (ініціатор) заповнює спеціальну форму на офіційному вебсайті органу, якому вона адресована, або вебсайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, та розміщує відповідний текст¹⁵⁶. Як переконує

¹⁵⁶ Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР.

практика, ініціювання та просування петиції, заповнення такої форми (задля отримання очікуваного результату – її задоволення) потребують необхідної організації та кваліфікованої підтримки, що більш здатні забезпечити громадські форми самоорганізації. У частині 2 статті 34 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зазначено, що звіти за результатами громадського контролю доводяться до відома спеціально уповноважених органів у відповідній сфері і враховуються ними під час визначення пріоритетів та основних напрямів державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також під час розроблення регіональних програм¹⁵⁷.

Зокрема, до проблем здійснення громадського контролю можна також віднести відсутність законодавчого врегулювання питання, що стосується таких форм здійснення громадського контролю, як громадські слухання, громадська експертиза, участь громадськості у роботі колегіальних органів при органах влади загалом. Водночас ще однією з ключових проблем здійснення дієвого та реального громадського контролю є відсутність належного рівня матеріально-технічного забезпечення діяльності громадських інспекторів (зокрема, забезпечення в достатньому обсязі паливом або належного відшкодування витрат на проїзд, папером та іншими канцелярськими товарами, комп'ютерною технікою тощо)¹⁵⁸.

Проведений аналіз системи суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству дає підставу узагальнити: загалом керівництво України визнало, що скоординований і постійний підхід необхідний для розв'язання такої серйозної, поширеної та глибоко вкоріненої проблеми, як насильство за ознакою статі та домашнє насильство;

¹⁵⁷ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

¹⁵⁸ Бондар О. Контрольно-наглядова діяльність у сільському господарстві України: аграрно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 та 12.00.07. Київ, 2015. 42 с.

стратегічні, довгострокові програми діяльності – усунення глибинних причин насильства щодо жінок і зміцнення системи суб'єктів, які реагують на це – є характерною рисою оновленої політики в цій сфері, на відміну від більш реактивного підходу, який використовувався раніше. Однак, на нашу думку, також необхідно зміцнити та структурувати систему суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, адже наразі досить складно без поглибленого аналізу відповісти на питання хто і як здійснює означену діяльність. У контексті системного підходу ми мали б вести мову про взаємопов'язану єдність реалізаційного аспекту, яка забезпечується силами кожного з досліджуваних суб'єктів. Однак маємо констатувати, що кожен з них діє поодиноким. Немає наразі сформованого чіткого алгоритму спільних дій для кожного з таких, адже розподіл за сферою відання та компетенціями розпорошує їх на різні рівні, які перетинаються та взаємодіють, але не об'єднуються в єдине ціле.

Власне, об'єднання зусиль має забезпечити комплексні, багатогалузеві та стійкі «схеми припинення насильницьких проявів», виявляючи та припиняючи порушення у діяльності суб'єктів, відповідальних за реалізацію заходів йому протидії. Тому необхідно в Додаток 2 до «Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року» включити завдання із систематичного моніторингу та контролю за діяльністю суб'єктів, відповідальних за протидію домашньому насильству і розробити чіткий механізм взаємодії кожного з елементів системи здійснення контрольно-наглядової діяльності між собою та приватним сектором, що забезпечить як більшу інформативність, так і результативність її здійснення загалом.

1.4 Основні напрями забезпечення та принципи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству

За загальним правилом напрям – це шлях діяльності, розвитку кого-, чого-небудь; спрямованість якоїсь дії, явища¹⁵⁹. Тобто це дороговказ для державно-політичних рішень. Уточнимо, що державно-політичне рішення є засобом врегулювання суспільних процесів шляхом розв'язання конкретної проблеми. Лише сукупність (у межах стратегії) рішень визначає напрям державної політики (окремо взяті рішення її не презентує). Державно-політичні рішення є багаторівневими і мають широкий спектр владного застосування. Реалізація на практиці державної політики здійснюється шляхом впровадження державно-політичних рішень та їхнього моніторингу як визначального фактора суспільного розвитку¹⁶⁰. Так, Стратегія реформування системи державного нагляду (контролю)¹⁶¹, визначила такі напрями реалізації реформування зазначеної системи:

- 1) удосконалення нормативно-правової бази у сфері державного нагляду (контролю) з дотриманням кращих практик, викладених у рішеннях та регламентах ЄС;
- 2) запровадження ризик-орієнтованого підходу до здійснення заходів державного нагляду (контролю) в усіх сферах;
- 3) перегляд, упорядкування та регламентування контрольних функцій;
- 4) переорієнтованість державного нагляду (контролю) на запобігання порушенням вимог законодавства у сфері господарської діяльності;

¹⁵⁹ Напрям. Словник української мови. *Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/naprjam>

¹⁶⁰ Тертичка В. В. Державна політика: аналіз і впровадження в Україні : автореф. дис. ... д-ра наук. з держ. управління : 25.00.01. Київ, 2004. 36 с.

¹⁶¹ Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2017 р. № 1020-р.

5) підвищення відповідальності посадових (службових) осіб, уповноважених на здійснення державного нагляду (контролю);

6) підвищення професійної компетентності посадових (службових) осіб, уповноважених на здійснення державного нагляду (контролю)¹⁶².

Отже, орієнтуючись на зазначений матеріал та з урахуванням того, що держава, згідно з конституційними і адміністративними нормами, вже забезпечила необхідні умови для здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, вбачаємо, що напрямками її забезпечення є:

1. Наявність нормативно-правової бази щодо врегулювання контрольно-наглядової діяльності, яка враховує кращі практики, викладені у рішеннях та регламентах ЄС у сфері протидії домашньому насильству. За фактичних обставин, цей процес досі триває, зокрема аналізується передовий досвід і адаптуються кращі практики на нормативний та виконавчий рівень. Наприклад, в Україні існують законодавчі акти, що стосуються захисту прав осіб, постраждалих від насильства в Інтернеті, але є перешкоди на шляху їх ефективного застосування, – законодавство України в цій сфері не охоплює всі можливі сценарії віртуального насильства. Особливістю юридичної відповідальності в інформаційній сфері є те, що значна кількість актів, які визначають правові підстави, гарантії та процедури доступу до інформації для її подальшого використання, містять бланкетні норми, що відсилають до інших нормативних актів. Окрім того, чинне законодавство не містить чітких вимог щодо виявлення та блокування сайтів, на яких розміщується контент з насильницьким змістом. Оскільки в Інтернеті важко зберегти докази насильства, це може бути проблемою під час притягнення порушників до відповідальності. Відповідальність провайдерів ґрунтується на тому, що вони мають організаційно-технічну

¹⁶² Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2017 р. № 1020-р.

можливість будь-якої миті впливати на інформаційні відносини своїх користувачів/ок шляхом, наприклад, блокування шкідливого або небезпечного інформаційного обміну та інформування третіх осіб про зміст інформації, що передається¹⁶³.

2. Запровадження ризик-орієнтованого підходу до здійснення заходів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Загальний принцип цього підходу полягає у тому, що при наявності підвищених ризиків повинні застосовуватися посилені заходи контролю та мінімізації ризиків. Що вищий ризик – то надійнішими мають бути методи для їхнього уникнення¹⁶⁴.

В означеній сфері уповноважені суб'єкти у своїй функціональній діяльності, згідно з цим принципом, у загальному контексті мають:

- 1) здійснювати комплексний аналіз ситуації на основі достовірних даних, отриманих з різних джерел і фактичного спостереження за реалізацією відповідних заходів у кореляції з попередньо виявленими викликами та проблемами;
- 2) встановлювати пріоритет домінування захисту прав постраждалих при оцінці ефективності реалізованих заходів;
- 3) при розробці стратегій та планів здійснення контрольно-наглядової діяльності орієнтуватись на запобігання найбільш імовірним та серйозним ризикам домашнього насильства;
- 4) визначати найбільш вірогідну кількість необхідних ресурсів (людських, фінансових, технічних), які знадобляться як для виконання поточних завдань, так і при виникненні непередбачуваних ситуацій;
- 5) забезпечити постійний моніторинг та оцінку ефективності реалізованих заходів контрольно-наглядової діяльності з урахуванням змін перевіркового середовища;
- 6) впровадити публічну звітність, яка репрезентуватиме зміст і сутність проведених

¹⁶³ Кіндрись М. Рекомендації щодо удосконалення національного законодавства України щодо захисту прав осіб, постраждалих від насильства в цифровому середовищі. *ЮрФем*. 2023. URL: <https://jurfem.com.ua/recomendatsii-schodo-udoskonalennya-zakonodavstva-zyfr-seredovysche/>

¹⁶⁴ Гвоздій В. Що таке ризико-орієнтований підхід при здійсненні адвокатської діяльності. *НААУ. РАУ*. 2020.

контрольно-наглядових заходів та інформуватиме зацікавлених осіб про їхні результати.

3. Унормування підходів та процедур, що забезпечують єдність здійснення контрольно-наглядових заходів. Фактично йдеться про те, що усі суб'єкти реалізації контрольно-наглядових заходів мають взаємодіяти між собою задля встановлення спільних цілей, задач та пріоритетів у сфері забезпечення функціональності здійснення суб'єктами протидії домашнього насильства своїх обов'язків. Задля цього на стратегічному рівні приймаються відповідні нормативно-правові акти, які надалі у спосіб розширення нормативного змісту деталізують сутність контрольно-наглядових відносин (незалежно від рівня та їхньої специфіки). Також цей напрям передбачає постійну оптимізацію вже наявних процедурних аспектів її здійснення, що репрезентується внесенням змін та доповнень до чинних правил, стандартів, порядків, інструкцій тощо.

4. Переорієнтованість контрольно-наглядової діяльності на превентивну складову, яка домінує над карною. Мається на увазі, що застереження порушень вимог законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству є важливішим, аніж фактичне покарання винних за проступки в реалізації необхідних заходів. Однак одночасно з відходом від карного аспекту, має посилюватись рівень індивідуалізованої відповідальності за допущення хиб та помилок уповноваженою особою.

5. Підвищення відповідальності посадових (службових) осіб, уповноважених на здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, що має прояв: 1) чіткою деталізацією повноважень суб'єктів реалізації контрольно-наглядових заходів та критеріїв оцінки їхньої роботи; 2) встановленням принципів її здійснення, відхилення від яких є підставою для вжиття необхідних заходів та санкцій; 3) забезпеченням вчасного та професійного реагування на звернення громадян та жертв домашнього насильства, включаючи оперативність розв'язання нагальних питань.

6. Підвищення професійної компетентності посадових (службових) осіб, уповноважених на здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству – цей напрям передбачає проведення навчальних заходів та тренінгів для фахівців, які реалізують означені заходи. Наприклад, Національне агентство України з питань державної служби наказом від 23 серпня 2023 року № 133-23 (у редакції наказу Національного агентства України з питань державної служби від 19 січня 2024 року № 4-24) затвердило Перелік пріоритетних напрямів (тем) підвищення кваліфікації державних службовців за загальними професійними (сертифікатними) та короткостроковими програмами у 2024 році¹⁶⁵. Зокрема передбачено напрями (теми) професійного навчання державних службовців, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі.

Отже, напрями забезпечення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству характеризуються динамічністю; вони є репрезентацією того, що досліджувана сфера має досягти в найближчій перспективі, щоб належно функціонувати за умов постійних трансформацій. Наразі більшість таких напрямів – реформаційні, однак не варто також залишати поза увагою аспект того, що досліджувана система вже сформована, а отже, є сталі необхідні умови, які підтримують рівень її життєздатності (наприклад, нормативно-правове забезпечення основних процедур та механізмів реалізації їхніх повноважень, ресурсне забезпечення, наявність організаційної структури з розподілом повноважень і відповідальності тощо).

¹⁶⁵ Про затвердження переліків пріоритетних напрямів (тем) підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних (військових) адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад за загальними професійними (сертифікатними) та/або короткостроковими програмами у 2024 році : наказ Національного агентства України з питань державної служби від 23.08.2023 р. № 133-23.

Одним із ключових аспектів у межах забезпечення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, на нашу думку, є наявність кореляційного зв'язку між його напрямками та встановленням принципів її здійснення. Річ у тім, що реалізація будь-якого публічно значимого завдання унеможливлена без попередньо встановленого ідейного орієнтування керівного змісту, яке, як правило, охоплюється категорією «принцип».

Уточнимо, що, за думкою більшості вчених, саме принципи встановлюють найважливіші правила та засади, за якими здійснюється і організовується діяльність суб'єктів з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства та держави¹⁶⁶. Однак під час опрацювання цієї проблематики виявили, що категорія «принцип» не має сталого визначення, і різні науковці у своїх дослідженнях використовують різні характеристики та ознаки, щоб описати її сутність. Крім того, поряд з терміном «принципи» та «принципи діяльності» вчені послуговуються такими категоріями, як «принципи права», «правові принципи». Дещо забігаючи вперед, вбачаємо, що правильною є позиція О. Котюк¹⁶⁷, – ці два поняття відрізняються тим, що спочатку виникають правові принципи, а вже потім з появою системи права та законодавства, з'являються принципи права.

Зокрема, відповідно до тлумачних словників, «принцип» – це основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку тощо; основний закон якої-небудь точної науки, особливість, покладена в основу створення або здійснення чогось, спосіб створення або здійснення чогось, правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства або що, переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці¹⁶⁸;

¹⁶⁶ Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 544 с.

¹⁶⁷ Котюк В. О. Теорія права. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

¹⁶⁸ Білодід І. К. Словник української мови. Академічний тлумачний словник у 11 т. Київ : Наукова думка, 1976. Т. 7. 864 с.

переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці¹⁶⁹. Наприклад, в Оксфордському словнику англійської мови принципи визначаються як «основні засади, які лежать в основі певної системи або теорії» або як «фундаментальні вірування або ідеї, на яких ґрунтується певна філософія, наука або практика»¹⁷⁰, у Словнику синонімів і антонімів слов'янської мови – як «загальні положення, основи, засади, принципів вказівки, основні пропозиції тощо»¹⁷¹.

Як змогли переконатися, в різних словниках можуть бути незначні відмінності у визначенні принципів, але загалом можна стверджувати, що принципи – це загальні ідеї функціонування чого-небудь. Вони є базисом та орієнтиром розвитку певного явища, зокрема і правового. Отже, дуже важливим є контекст, в якому застосована категорія «принцип».

Маємо зазначити, що більшість теоретиків під принципами права розуміють об'єктивно властиві права, відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які висуваються до учасників суспільних відносин з метою гармонійного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів. Інакше кажучи, це своєрідна система координат, у рамках якої розвивається право й водночас вектор, який визначає напрям цього розвитку. Принципи є підставою права, закладені у його змісті, виступають як орієнтири у формуванні права, демонструють сутність права та основні зв'язки, які реально існують у правовій системі. У принципах зосереджено світовий досвід розвитку права, досвід цивілізації, а тому їх можна назвати стрижнем правової матерії¹⁷².

¹⁶⁹ Оксін В. Ю. Публічне адміністрування місцевого розвитку в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 498 с.

¹⁷⁰ Principle. *Oxford Learner's Dictionaries*. 2023. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/principle?q=principles>

¹⁷¹ Принцип. *Словник синонімів*. 2023. URL: <https://synonymy.info/п/принцип>

¹⁷² Оксін В. Ю. Публічне адміністрування місцевого розвитку в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 498 с.

Ми прибічники думки, що категорії «принципи», «засади», «нормативні основи» різняться за змістом. Тому обстоюємо позицію, що принципами за правового контексту та у діяльнісному аспекті доречно позначати систему базових ідейних орієнтирів керівного змісту, що лежать в основі функціонування владно-правової діяльності. Аналогічне визначення застосовується нами до контрольно-наглядової діяльності.

Доцільно зауважити, що наша думка не надто популярна у наукових колах, але загалом в літературі з приводу принципів контрольно-наглядової діяльності та критеріїв їх систематизації існують різні підходи, які дають нам підставу трактувати це явище суб'єктивно. Між тим тут домінує підхід, за яким виділяють загальні принципи контрольно-наглядової діяльності, що є похідними від принципів управління державою, та самостійні принципи, пов'язані зі специфікою контрольно-наглядової діяльності¹⁷³. Якщо виходити з того, що контроль і нагляд – це складові частини діяльності держави, то загальні принципи цієї діяльності, які, зокрема, зафіксовані в Конституції України, будуть обов'язковими і для контрольно-наглядової діяльності¹⁷⁴. До них належать принципи: пріоритету прав і свобод людини та громадянина; верховенства права та правового закону; рівності однорідних суб'єктів адміністративного права перед законом; демократизму; взаємної відповідальності суб'єктів публічної адміністрації та об'єктів публічного управління; гуманізму та справедливості у взаємовідносинах між суб'єктами публічної адміністрації й об'єктами публічного управління¹⁷⁵. Водночас

¹⁷³ Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 ; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 1999.

¹⁷⁴ Кучеренко І. Г. Адміністративно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері публічних закупівель в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 229 с.

¹⁷⁵ Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2-х т. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1 : Загальна частина. 584 с.

до основних принципів регулювання взаємовідносин суспільства й публічної адміністрації можна зарахувати: служіння публічній адміністрації суспільству й людині, обмеженість втручання публічної адміністрації в громадянське й особисте життя людини, повноту прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері, зв'язаність публічної адміністрації законом і підконтрольність їх суду, оптимальне доповнення й урівноваження державно-владних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів місцевого самоврядування, принципи гласності, відповідальності, самостійності діяльності публічної адміністрації¹⁷⁶. Водночас контрольно-наглядова діяльність – самостійний вид діяльності, що має свої особливості і проявляється у принципах, якими керуються при її проведенні. Вони доповнюють загальні принципи і відображають специфіку контролю й нагляду як видів діяльності та функції державного управління¹⁷⁷.

Вказані принципи знаходять відображення у відповідних законах та інших нормативно-правових актах, що регулюють контрольно-наглядову діяльність. Так, наприклад, у Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» передбачено, що державний нагляд (контроль) здійснюється за такими принципами: 1) пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності; 2) підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади; 3) рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання; 4) гарантування

¹⁷⁶ Оксін В. Ю. Публічне адміністрування місцевого розвитку в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 498 с.

¹⁷⁷ Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 ; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 1999.

прав та законних інтересів кожного суб'єкта господарювання; 5) об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду (контролю), неприпустимості проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними та іншими безпідставними заявами, а також невідворотності відповідальності осіб за подання таких заяв; 6) здійснення державного нагляду (контролю) лише за наявності підстав та в порядку, визначених законом; 7) відкритості, прозорості, плановості й системності державного нагляду (контролю); 8) неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) та неприпустимості здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання; 9) невторгання органу державного нагляду (контролю) у діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону; 10) відповідальності органу державного нагляду (контролю) та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства, порушення прав та законних інтересів суб'єкта господарювання; 11) дотримання умов міжнародних договорів України; 12) незалежності органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян; 13) наявності одного органу державного нагляду (контролю) у складі центрального органу виконавчої влади; 14) презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання у разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків суб'єкта господарювання та/або повноважень органу державного нагляду (контролю); 15) орієнтованості державного нагляду (контролю) на запобігання правопорушенням у сфері господарської діяльності; 16) недопущення встановлення планових показників чи будь-якого іншого планування щодо притягнення суб'єктів господарювання до відповідальності

та застосування до них санкцій; 17) здійснення державного нагляду (контролю) на основі принципу оцінки ризиків та доцільності¹⁷⁸.

Отже, загальна мета цих принципів – забезпечити безпеку людей, збереження довкілля та суспільний розвиток у спосіб регулювання провадження господарської діяльності. З позиції керівного змісту вони встановлюють обов'язок уповноважених суб'єктів дотримуватися ідей пріоритетності безпеки життя і здоров'я людини, підзвітності контрольно-наглядової діяльності відповідним органам влади, рівності прав об'єктів перевірок, об'єктивності і неупередженості при здійсненні відповідних заходів, відкритості та прозорості в інституційному аспекті, дотримання умов міжнародних договорів та деяких інших.

Попри те, що означених принципів повинні дотримуватися державні органи при здійсненні контрольно-наглядової діяльності у сфері господарювання, їхня переважна більшість має універсальний характер. Тому не дивно (однак не це не означає – правильно), що на сучасному етапі відсутній нормативно-правовий акт який би встановлював спеціальні принципи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Тому умовно принципи, що характерні для контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, пропонуємо класифікувати на такі групи: 1) інституційні; 2) міжгалузеві; 3) галузеві.

Основні інституційні принципи у сфері протидії домашньому насильству визначені у концепції сталого розвитку, яка базується на відповідальності перед майбутніми поколіннями за забезпечення здорової економіки та високої якості довкілля для всіх народів світу. Вона складається з трьох основних компонентів – економічного, соціального та екологічного, які узгоджують суперечності та допомагають урегулювати наявні конфлікти.

¹⁷⁸ Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V.

Означена концепція отримала подальший розвиток у Резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року», яка була прийнята у вересні 2015 року¹⁷⁹. Зі свого боку, адаптація Цілей сталого розвитку з урахуванням українського контексту відображена в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», яка знайшла підтримку в Указі Президента України від 30 вересня 2019 року «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»¹⁸⁰. На основі цього в Україні було розроблено національну систему цілей сталого розвитку, що має на меті забезпечити підґрунтя для подальшого планування розвитку України, подолання дисбалансів, які існують в економічній, соціальній та екологічній сферах¹⁸¹, однією із яких названо «сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях»¹⁸².

Найчастіше інституційні принципи зазначаються у стратегічних документах. Так, наприклад, Національна стратегія у сфері прав людини базується на таких принципах: верховенства права, законності і справедливості; рівності та недискримінації у забезпеченні прав і свобод людини; об'єктивності й обґрунтованості визначення проблем у сфері прав людини, оцінка їх масштабу, пошук оптимальних варіантів їх розв'язання; конкретності, досяжності цілей та вимірюваності очікуваних результатів реалізації Стратегії; відкритості процесу реалізації її положень; інклюзивності і широкого

¹⁷⁹ Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. ПРООН в Україні. 2018.

¹⁸⁰ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019.

¹⁸¹ Яремак З. В. Інституційні принципи узгодження інтересів в еколого-правовому конфлікті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 71. С. 203–209.

¹⁸² Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019.

залучення до моніторингу та оцінки прогресу реалізації Стратегії усіх зацікавлених сторін; забезпечення своєчасного реагування на нові виклики, що існують у сфері прав людини¹⁸³.

Отже, інституційні принципи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству репрезентують ідеї сталого та інклюзивного розвитку, який забезпечує нетерпиме ставлення до будь-якого насильства, що досягається шляхом проведення належного й ефективного контролю з боку державних і громадських інституцій. Ключовим його ідейним орієнтиром виступає забезпечення балансу інтересів. Зокрема, на нашу думку, основоположним критерієм встановлення балансу інтересів є пріоритетність прав людини, що відповідає змісту статті 3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави»¹⁸⁴. Хоча деякі автори¹⁸⁵ вважають, що таким критерієм повинна виступати ієрархія інтересів, а конкретніше – публічні інтереси. Ми вважаємо, що це хибна позиція, адже вона не відповідає конституційним засадам.

Щодо міжгалузевих принципів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству маємо зазначити, що це ті, які характеризуються меншою універсальністю, однак є застосовними як у досліджуваній сфері, так і у суміжних різновидах діяльності. На нашу думку, найбільш важливі з них такі:

– координації – об'єктивує наявність органу, який узгоджує дії між різними актами для досягнення спільної мети. Так, наприклад, Стамбульська Конвенція визначає, що при здійсненні моніторингу

¹⁸³ Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021.

¹⁸⁴ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.

¹⁸⁵ Яремак З. В. Інституційні принципи узгодження інтересів в еколого-правовому конфлікті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 71. С. 203–209.

необхідно «...вживати необхідних законодавчих та інших заходів для прийняття та здійснення загальнодержавної ефективної, усеосяжної та скоординованої політики, яка охоплює всі відповідні заходи...»; «сторони призначають або засновують один або більше офіційних органів, відповідальних за координацію, виконання, моніторинг та оцінку політики та заходів для запобігання всім формам насильства та для боротьби з усіма формами насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції, ці органи координують збір даних, аналізують і поширюють його результати»¹⁸⁶;

- взаємодії – репрезентує співпрацю між різними органами і структурами влади, громадськими організаціями як по вертикалі, так і горизонталі, де кожен з цих суб'єктів має свої функції і завдання, які не повинні дублюватись з іншими;

- системності – передбачає використання усіх наявних допустимих методів та інструментів для ефективності контрольної-наглядової діяльності;

- превентивної дії – домінування превенції над карністю, зосередження на виявленні ризиків та загроз завчасно, до виникнення правопорушень.

Зі свого боку, галузеві принципи контрольної-наглядової діяльності є як загальними в аспекті здійснення цієї діяльності, так і спеціальними, тобто виключними для сфери протидії домашньому насильству. Загальні – це зокрема ті, що визначені нами як універсальні, виведені з положень Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Щодо спеціальних, на підставі Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»¹⁸⁷, в якому визначено основні засади діяльності суб'єктів протидії такому

¹⁸⁶ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція від 11.05.2011 р. № 994_001-11.

¹⁸⁷ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

насильству, можна назвати такі принципи контрольно-наглядової діяльності у цій сфері:

- гарантування основоположних прав і свобод постраждалих осіб, зокрема прав на життя, свободу, особисту недоторканість, а також права на справедливий суд і правничу допомогу у кореляції аналізу застосовних заходів;
- належної уваги до кожного факту домашнього насильства, який сукупно репрезентує ефективність застосовних заходів та індивідуальний підхід до розв'язання проблем осіб, що постраждали;
- повноти відомостей та даних про масштаби та причини розповсюдження цього явища;
- врахування індивідуалізації завдань та обсягів можливостей суб'єкта протидії домашньому насильству;
- визнання суспільної небезпеки домашнього насильства і створення нетерпимого ставлення до будь-яких його проявів;
- дотримання режиму конфіденційності в аспекті аналізу та перевірки діяльності суб'єкта протидії домашньому насильству;
- утримання від упередженого ставлення та дотримання вимог справедливості під час здійснення контрольно-наглядових заходів.

Отже, будь-який напрям забезпечення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству має, по-перше, відповідати встановленим базовим ідейним орієнтирам, що є загальноприйнятими або визначеними обов'язковими у межах реалізації означеної діяльності (верховенства права, законності, публічності, людиноцентризму тощо), по-друге, розширювати своїм змістом уже сформований ідейний орієнтир або започатковувати існування нового, але обов'язково з урахуванням його відповідності з наявними (наприклад, принцип належної уваги до кожного факту домашнього насильства, який сукупно репрезентує ефективність застосовних заходів та індивідуальний підхід до розв'язання проблем постраждалих корелює з принципом повноти, розширюючи його функціонал або принцип врахування індивідуалізації завдань та обсягів можливостей суб'єкта протидії домашньому насильству відповідає основним постулатам принципу достовірності, уточнюючи його зміст).

Розділ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

2.1 Форми контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству

Логічним продовженням попередньо висвітленого матеріалу є розкриття форм контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Річ у тім, що, на нашу думку, сутність цієї діяльності якнайкраще розкривається через інструментальну складову.

Однак для того, щоб схарактеризувати основні форми контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, потрібно з'ясувати термінологічний апарат, адже, як і більшість застосовних у межах науки адміністративного права категорій, досліджувана має занадто широкий діапазон дискусійних позицій. Причому етимологічних проблем немає, – Великий тлумачний словник сучасної української мови під «формою» розуміє: «спосіб існування змісту його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз»¹⁸⁸; інший словник української мови дає відразу декілька тлумачень: обриси, контури,

¹⁸⁸ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005.

зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд; пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь надають певних обрисів, якогось вигляду; тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз»¹⁸⁹. Тобто загалом форма визначає зовнішній вигляд та організацію чого-небудь, а також певну повторювану дію, яка при цьому не змінює сутності і змісту.

Відповідні проблеми виникають під час формування правових концептів, складених за її участі. Так, за твердженнями С. Дмитренка, форми у праві тлумачаться як зовнішнє вираження правової реальності, типи її впливу на суспільно-правові відносини, які становлять об'єкт правового регулювання. Форми є активною стороною правової реальності та в будь-якому випадку виражають її функціональний бік. Тобто в них уособлюється практична дія норм законодавчих та підзаконних актів. З цього приводу можна зазначити, що контроль – це також частина правової реальності, юридично обумовлена та внормована діяльність, яка існує у «буквах» офіційних документів, але при цьому може мати конкретні юридичні форми прояву¹⁹⁰.

Водночас І. Патерило (не тільки ця вчена, а й низка інших адміністративістів) обґрунтовує позицію, що інститут форм державного управління було сформовано за радянських часів, тобто тоді, коли управлінська діяльність (управління) визнавалася єдиною можливою формою функціонування органів державної влади і насамперед органів державного управління. Проте на сьогоднішній день, коли відбулася диференціація діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на управлінську

¹⁸⁹ Форма. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/forma>

¹⁹⁰ Дмитренко С. М. Адміністративно-правове забезпечення самоврядного контролю у сфері земельних відносин. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2021. 242 с.

та публічно-сервісну¹⁹¹, важко погодитися з тим, що форми державного управління залишаються єдиною можливим способом діяльності названих вищих суб'єктів. Йдучи за логікою, необхідно було б у такому разі вести мову і про форми публічно-сервісної діяльності. Однак вітчизняними авторами така думка не розвивається, що, як наслідок, дає підставу зробити висновок про односторонність їхніх поглядів на зазначену проблематику¹⁹².

Зокрема, аналіз наявної літератури, що присвячена дослідженню управлінської діяльності й адмініструванню, дав підставу С. Потопальському стверджувати, що кожна управлінська дія (рішення, захід) має свою форму, тобто у певний спосіб виражається у практичній діяльності суб'єкта, що її здійснює¹⁹³. Н. Глазунова, О. Андрійко визначили, що форми діяльності – це реальні, видимі, типізовано фіксовані вираження (прояви) практичної діяльності управлінців¹⁹⁴. На думку більшості вчених, кожна форма управління містить у собі вчинення конкретними суб'єктами певних дій, які специфічно розкривають зміст управлінської діяльності та самого управлінського впливу¹⁹⁵. Крім того, що форма – це зовнішній прояв діяльності, вона також складається із сукупності однотипних (типізованих) дій¹⁹⁶.

¹⁹¹ Державне управління: Європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В. Б. Авер'янов, В. А. Дерещ, А. М. Школик та ін. ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Юстініан, 2007. 288 с.

¹⁹² Медяник В. А. Поняття адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 579–581.

¹⁹³ Потопальський С. В. Адміністративно-правові форми та методи забезпечення якості освітньої діяльності у закладах вищої освіти системи МВС України. *Європейські перспективи*. 2020. № 2. С. 51–56.

¹⁹⁴ Андрійко О. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. Київ : Наук. думка, 2004. 304 с.

¹⁹⁵ Бахрах Д. Адміністративне право : посібник для вузів. 3-е вид. перегляд. і доп. Норма, 2007. 816 с.; Вишневський М. В. Адміністративно-правове регулювання діяльності апарату суду в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2019. 219 с.

¹⁹⁶ Аганін Б. Ю. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2022.

У новітній юридичній літературі стверджується, що характер форм діяльності конкретного органу визначається «природою суб'єкта державної влади і його компетенцією в галузі здійснення державно-владних повноважень»¹⁹⁷. Водночас під формами діяльності органів публічної влади в адміністративно-правовій науці найчастіше розуміють зовні виражені дії або органу або її посадової особи, що здійснюються в рамках його компетенції і спричиняють певні наслідки¹⁹⁸. Однак проблематичним є і саме визначення органів публічної влади, суб'єктний склад якої варіюється від широкого до вузького розуміння. Так, наприклад: 1) І. Арістов, досліджуючи органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства, зазначає, що при вивченні окремих складових частин системи органів публічної влади, доцільно зосереджувати увагу на органах виконавчої влади України та органах місцевого самоврядування України¹⁹⁹ (це пояснюється твердженнями С. Петкова та Л. Спицької, які вважають, що органи виконавчої влади – основний суб'єкт адміністративної діяльності²⁰⁰); 2) В. Петренко зазначає, що публічна влада виступає у двох формах: а) державна влада; б) влада місцевого самоврядування (муніципальна влада)²⁰¹, отже – публічними органами влади є органи державної влади та місцевого самоврядування; 3) Т. Стукан також вбачає, що публічна

¹⁹⁷ Журавський В. С., Серьогін В. О., Ярмиш О. Н. Державне будівництво та місце самоврядування в Україні. Київ : Вид. дім «Ін Юре», 2003. 671 с.

¹⁹⁸ Кучеренко І. Г. Форми та методи контрольно-наглядової діяльності у сфері публічних закупівель. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104).

¹⁹⁹ Арістова І. В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. № 58. Т. 1. С. 177–186.

²⁰⁰ Петков С. В. Адміністративна діяльність органів публічної влади: сучасний стан та перспективи розвитку. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право*. 2017. Вип. 2 (спецвип.). С. 79–83.

²⁰¹ Поняття, види та ознаки органів публічної влади. Лохвицький районний суд Полтавської області. 2016. URL: <https://lh.pl.court.gov.ua/sud1617/pres-centr/news/295866/>

влада проявляється у таких двох формах: державна влада та муніципальна влада, що реалізують свою діяльність через загальнодержавні органи та органи місцевого самоврядування²⁰²; 4) С. Міщук та О. Лісевич переконані, що публічна влада – це права, здатність і можливість державних органів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій впливати на суспільне життя, силою примусу або авторитету. Причому вчені наголошують, що термін «публічна влада» пов'язується із діяльністю уряду та органів управління на національному, регіональному і місцевому рівнях, а також стосується дій фізичних та юридичних осіб при виконанні ними публічних функцій²⁰³.

У підсумку маємо, що загалом дискусійним видається застосування категорії «форми управління», яка наразі ніби видозмінена в категорію «форми публічного адміністрування», але існує також паралельна теорія щодо існування інструментів публічної адміністрації, яка як категорія поглинає зміст та сутність останньої.

Між іншим, вчені погоджуються з тим, що наразі акцент зміщується до більш сервісної складової із залученням громадського сектору для більш прозорої та ефективної діяльності. Зазначений вектор і підхід до визначення форми діяльності як «реальних, видимих, типізованих виразів (проявів) практичної діяльності управління»²⁰⁴, вони вбачають більш вдалим і відповідним.

Необхідно зауважити, що ані в законодавстві, ані в роботах науковців немає чіткого визначення форм контрольної-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Тому уникаючи термінологічної полеміки, вбачаємо, що суб'єкти

²⁰² Стукан Т. М. Публічна влада: характеристика, ознаки та форма прояву. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 4. С. 37–41.

²⁰³ Міщук Є. В. Окремі аспекти дослідження визначення сутності понять «публічна влада» та «публічне управління». *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 117–120.

²⁰⁴ Кучеренко І. Г. Форми та методи контрольної-наглядової діяльності у сфері публічних закупівель. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). С. 28.

контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству є: 1) носіями владних повноважень, а отже, у цьому випадку доречніше вести мову про зовнішнє вираження саме їхніх дій у загальному та конкретному контексті; 2) носіями конституційного права брати участь в управлінні державними справами (як безпосередньо, так і через профільні об'єднання), зовнішнє вираження діяльності яких має свої унікальні особливості.

Відповідно, форма здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству (без прив'язки до управлінського чи будь-якого іншого контексту) – це сукупність певних дій, що вчиняються суб'єктами задля втілення в об'єктивну реальність їхніх повноважень чи правоспроможностей у досліджуваній сфері.

Уважаємо за необхідне диференційовано розкрити зміст та сутність досліджуваних форм.

1. Види форм діяльності суб'єктів владних повноважень, що здійснюють контрольно-наглядову діяльність у сфері протидії домашньому насильству.

За загальним правилом, для того, щоб суб'єкт управління скерував управлінський вплив на об'єкт управління, необхідно, щоб він вчинив конкретні дії, надав їм належної правової форми, наприклад, видав акт, провів оперативну нараду тощо. Характер дій, які здійснюють суб'єкти управління, щоб виконати свої функції, визначає конкретну форму управлінської діяльності. Деякі з цих дій мають юридичні наслідки, тоді як інші – ні. Відповідно до цього, форми діяльності зазначених суб'єктів можна розділити на правові та неправові (організаційні)²⁰⁵. Означена думка є дискусійною, однак серед учених-адміністративістів домінує.

Використовуючи метод аналогії, вбачаємо за необхідне виокремити такі основні правові форми такої діяльності, а саме: 1) прийняття (видання) актів (нормативних, індивідуальних управлінських, змішаних); 2) укладення адміністративних договорів.

²⁰⁵ Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право України. Київ : Алерта, 2011. 696 с.

Нормативні акти фіксують норми права, встановлюють загальні правила поведінки, процедури, що врегульовують загальні питання якості й ефективності проведення контрольної-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, а індивідуальні акти управління є персоніфікованими, які не містять норм права та видаються на підставі здійснених суб'єктами контрольної-наглядових заходів: перевірки, інспектування, ревізії, експертизи, моніторингу, спостереження, експертного аналізу, огляду, опитування, одержання пояснень чи іншої необхідної інформації, ознайомлення із статистичною звітністю, вивчення та аналіз матеріалів, опублікованих у засобах масової інформації, інвентаризацію, перевірку документів тощо²⁰⁶. Змішані акти містять і норми права, і рішення щодо конкретних управлінських справ та ненормативні приписи²⁰⁷. Зі свого боку, поняття адміністративного договору визначено в Кодексі адміністративного судочинства України як «спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері і укладається на підставі закону». Сферою застосування зазначеного договору є: а) розмежування компетенції чи визначення порядку взаємодії між суб'єктами владних повноважень; б) делегування публічно-владних управлінських функцій; в) перерозподіл або об'єднання бюджетних коштів у випадках, визначених законом; г) замісвідання врегулювання питань надання адміністративних послуг²⁰⁸.

²⁰⁶ Бондар О. Контрольно-наглядова діяльність у сільському господарстві України: аграрно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 та 12.00.07. Київ, 2015. 42 с.

²⁰⁷ Кузьменко О. Фондова лекція з дисципліни «Адміністративний процес» на тему «Нормотворчі провадження». *Національна академія внутрішніх справ*. 2016.

²⁰⁸ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV.

Необхідно зазначити, що укладання адміністративних договорів, на нашу думку, має ширший спектр застосування. Адже за такого трактування логічним буде твердження, що ця форма не є характерною для контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. На нашу думку, це не зовсім так. Щонайменше шляхом укладання адміністративного договору, наприклад, про взаємодію та співпрацю між різними суб'єктами контрольно-наглядової діяльності, забезпечується можливість підвищення рівня ефективності реалізації відповідних дій. З одного боку, може бути укладений договір про розподіл компетенцій чи взаємодопомогу, а з іншого – про спільну діяльність суб'єктів владних повноважень та громадського сектору у виконанні, наприклад, аналітичних чи моніторингових завдань.

Власне договори про співпрацю дають змогу органам державної влади та органам місцевого самоврядування співпрацювати у сфері спільної компетенції. Предметом цих договорів є взаємодія і координація органів державної влади і місцевого самоврядування у сфері спільних інтересів. До цієї групи входять різні договори про спільну управлінську діяльність, про обмін інформацією, про організацію спільних заходів тощо. Такі договори укладаються, як правило, між двома або більше органами державного управління і органами місцевого самоврядування, діяльність яких також має управлінський характер, з метою організації взаємодії і координації дій для ефективного управління тими сферами суспільного життя, які входять до компетенції відразу декількох органів управління. Ці договори можуть передбачати об'єднання зусиль договорних сторін як на основі однієї функції управління, на кшталт планування, так і на основі декількох функцій²⁰⁹. Як приклад, між Національною соціальною сервісною службою та Координаційним

²⁰⁹ Сидор М. Я. Договірні-правова форма в системі взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 30. Том 2. С. 75–81.

центром з надання правової допомоги укладено меморандум про співпрацю з метою об'єднання зусиль для підвищення рівня правового захисту соціально вразливих груп населення. Документ передбачає: консультування окремих соціально вразливих категорій осіб; встановлення механізму перенаправлення осіб, які потребують правової допомоги, до центрів безоплатної вторинної правничої допомоги; захист прав дітей та спрощений доступ до безкоштовної правової допомоги для дітей, які стали жертвами або свідками кримінальних правопорушень; впровадження відновного правосуддя у формі медіації для неповнолітніх, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень; розробку спільних інформаційно-роз'яснювальних матеріалів та пам'яток, що стосуються типових правових проблем; надання правових та соціальних послуг особам на деокупованих територіях та поблизу лінії ведення активних бойових дій; організацію навчальних заходів та курсів для працівників безоплатної вторинної правничої допомоги та соціальних працівників²¹⁰. Прикладом укладання адміністративного договору у сфері реалізації контрольно-наглядової діяльності щодо протидії домашньому насильству можна вважати меморандум про співпрацю між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Національною Радою Жінок України, які, виходячи із загального розуміння необхідності забезпечення конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян, зокрема, запобігання і протидії домашньому насильству та торгівлі людьми, а також забезпечення рівних можливостей щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина, прагнучи забезпечити максимальну ефективність здійснюваних заходів під час досягнення спільних цілей, з-поміж іншого, домовилися про співпрацю у здійсненні спільних заходів щодо моніторингу реалізації державної

²¹⁰ Укладено меморандум про співпрацю між Нацсоцслужбою та Координаційним центром з надання правової допомоги. *Національна соціальна сервісна служба*. 2023. URL: <https://nssu.gov.ua/news/ukladeno-memorandum-pro-spiivpratsiu-mizh-natssotsluzhboiu-ta-koordynatsiinym-tsentrom-z-nadannia-pravovoi-dopomohy>

політики в сфері запобігання та протидії домашньому насильству²¹¹. До речі, Міністерство соціальної політики України також підписало меморандум про співпрацю з Національною радою жінок України²¹², а Національна соціальна сервісна служба України співпрацює й з «Благодійним товариством «Київський інститут гендерних досліджень», Центром «Розвиток демократії», Спілкою жінок України, Структурою ООН Жінки в Україні тощо²¹³.

Щодо спільної діяльності суб'єктів владних повноважень безпосередньо з громадянами у виконанні контрольно-наглядових задач, ми таких прикладів не виявили. Можливо, через те, що чинне законодавство такої можливості не передбачає. Однак ще однією причиною може бути те, результати загальнонаціонального дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно з фірмою «Ukrainian sociology service», засвідчують відсутність взаємодії і діалогу в українському суспільстві між населенням і владою. Серед основних причин, які заважають співпраці громадськості з місцевою владою, громадяни вважають корупцію в органах влади (35,7 %), зневіру людей у тому, що їхній вплив на владу може бути дієвим (33,8 %), неготовність органів влади співпрацювати з громадськістю, непрозорість органів влади, відсутність інформації щодо її рішень²¹⁴.

Тим не менше, наразі провідне місце серед досліджуваних форм діяльності суб'єктів здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству займає видання саме індивідуальних актів управління.

²¹¹ Меморандум про співпрацю між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Національною радою жінок України. *Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2020. URL: <http://surl.li/zjvdpn>

²¹² Міністерство соціальної політики України підписало Меморандум про співпрацю з Національною радою жінок України. *Урядовий портал gov.ua*. 2021.

²¹³ Гендерна рівність. *Національна соціальна сервісна служба України gov.ua*. 2024. URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist>

²¹⁴ Громадянське суспільство в Україні: погляд громадян. 2019. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-poglyad-gromadyan>

Так, наприклад, видання актів реагування на підставі проведених моніторингових візитів є формою здійснення Уповноваженим Верховної Ради України або його представниками контролю й оцінки стану додержання права людини на захист від домашнього насильства. Моніторингові візити проводяться відповідно до затвердженого плану або як реагування на звернення фізичних чи юридичних осіб щодо порушення права дітей на захист від насильства та жорстокого поводження²¹⁵.

Зокрема, за результатами розгляду звернень 201 особи та моніторингу ЗМІ, Уповноваженим встановлено порушення органами Національної поліції України прав осіб, які постраждали від домашнього насильства, на отримання допомоги та захисту, а також щодо притягнення кривдників до відповідальності. Зокрема, зафіксовано випадки, коли уповноважені підрозділи Національної поліції України не приймають заяви про факти вчинення домашнього насильства і на порушення вимог Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658²¹⁶, не інформують про них районні державні адміністрації, служби у справах дітей та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб, обмежуючись лише профілактичними бесідами з кривдником²¹⁷.

У контексті діяльності Національної соціальної сервісної служби України, треба вести мову про видання наказів про проведення перевірок, а також актів за їх результатами. Наприклад, Планом

²¹⁵ Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу додержання права дітей на захист від насильства та жорстокого поводження. *Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо дітей в Україні, Фаза II»*. 2021.

²¹⁶ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658.

²¹⁷ Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини к про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2021 рік. *Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2021.

проведення перевірок правильності надання соціальної підтримки, соціальних послуг та дотримання прав дітей об'єктами державного контролю / моніторингу Головним управлінням Національної соціальної сервісної служби України у Києві та Київській області на 2023 рік передбачалось здійснення ста перевірок²¹⁸. Чинне законодавство допускає, щоб вони були плановими або позаплановими. У ході проведення однієї з таких було виявлено, що Управління соціального захисту населення Святошинської районної в місті Київ державної адміністрації не дотрималось Порядку здійснення верифікації та моніторингу державних виплат. Окрім того, об'єкт перевірки не вжив заходів задля усунення невідповідностей. Тому було рекомендовано провести верифікацію, відпрацювати всі списки рекомендацій Мінфіну та вжити заходів щодо повернення неправомірно нарахованих коштів²¹⁹.

Окрім того, виданням індивідуальних актів у цій сфері займаються органи Національної поліції, зокрема, під час винесення кривднику термінового заборонного припису, а також під час оформлення матеріалів про притягнення до адміністративної відповідальності, з-поміж іншого, і за порушення умов перебування кривдника, які виявлені під час проведення контрольно-наглядової діяльності уповноваженими суб'єктами.

Відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України від 01 серпня 2018 року № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника», такий припис кривднику виносять уповноважені підрозділи

²¹⁸ Деякі питання здійснення державного контролю-моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг та за дотриманням прав дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.10.2021 р. № 1035.

²¹⁹ Про проведення позапланових заходів контролю в управлінні соціального захисту населення Святошинської районної ради місті Києві державної адміністрації : наказ Національної соціальної сервісної служби України від 16.01.2023 р. № 9.

органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення²²⁰. Якщо кривдник припис не виконує або не повідомляє про місце свого тимчасового перебування, він має нести адміністративну відповідальність відповідно до статті 173-2 КУпАП (Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування)²²¹.

Як бачимо, індивідуальні акти управління відзначаються правозастосовним характером і як правило у них виражені конкретні юридично владні волевиявлення суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству²²². Цю тезу підтверджують дослідники В. Галуцько та Г. Горбова, які виокремлюють такі ознаки індивідуальних актів: 1) вони мають індивідуальний характер (тобто розраховані на конкретно визначену обставину, ситуацію) і конкретно визначеного адресата, тобто суб'єкта; 2) зазначеним актам властива юридична природа, тобто вони є актами владного характеру й обов'язковими для всіх, кому адресовані; 3) вони постають юридичними фактами виникнення, зміни та припинення суспільних відносин у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї; 4) вони породжують виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків у тих суб'єктів, кому адресовані; 5) їм властивий односторонній порядок, оскільки вони

²²⁰ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.08.2018 р. № 654.

²²¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X.

²²² Довгунь К. В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Київ, 2020. 197 с.

завжди видаються суб'єктами публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї; 6) індивідуальним актам властиво викликати, змінювати або припиняти адміністративно-правові відносини²²³.

Отже, можемо узагальнити, що такі акти видаються задля фіксації конкретного рішення або дії контролюючих органів стосовно певних суб'єктів протидії домашньому насильству або громадян (кривдників) з метою виявлення фактів допущених порушень (або за потреби – встановлення факту їхньої відсутності). Саме ця форма найбільш репрезентативна у контексті виконання покладених на контролюючий орган завдань, адже є підставою для настання юридичних наслідків для суб'єктів, що перевірялися. Йдеться зокрема і про зобов'язання вчинити певні дії. Однак важливо, що у цьому контексті піднімаються питання відповідальності органу влади, яка в Україні як відповідний інститут є проблематичною з точки зору реалізації.

Щодо неправових (організаційних) форм контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству – це форми, які «безпосередньо юридичного значення не мають і не спричиняють виникнення адміністративно-правових відносин. До них належать провадження організаційних дій та виконання матеріально-технічних операцій»²²⁴. Вчена Т. Коломєць, визначаючи неправові форми діяльності як такі, що безпосередньо не пов'язані із правовими наслідками, конкретизує їхні різновиди так: 1) організаційні дії – це проведення нарад, зборів, перевірок, інструктажів, розробка програм тощо; 2) матеріально-технічні операції – діловодство, статистичні операції, складання довідок, звітів та ін.²²⁵.

²²³ Горбова Г. О., Галунько В. Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї. Київ : Інститут публічного права, 2016. 226 с.

²²⁴ Адміністративне право України / за заг. ред. О. Кузьменко. *Юринком Інтер*. 2018. URL: https://pidru4niki.com/1271122148211/pravo/formi_publichnogo_administruvannya

²²⁵ Адміністративне право України / за заг. ред. Т. О. Коломєць. Вид. 2, змін. і доп. Київ : Істина, 2012. 528 с.

Так, до неправових форм контрольної-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству можна віднести аналітично-наукову діяльність Уповноваженого. Власне, протягом останніх трьох років було проведено низку аналітичних досліджень щодо впливу COVID-19 на рівень надання соціально-психологічної допомоги та підтримки кризових категорій населення з питань протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. На підставі «Звіту за результатами аналітичного дослідження «Оцінка впливу COVID-19 на соціально-психологічну допомогу та підтримку кризових категорій населення в умовах COVID-19, у т. ч. з питань протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, а також охоплення послугами, які надаються населенню громадянським суспільством»»²²⁶, були розроблені практичні рекомендації організаціям громадянського суспільства щодо отримання та реалізації соціального замовлення незахищеним верствам населення, зокрема, тим, хто постраждав від домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Інший приклад використання неправових форм контрольної-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству – це проведення спільних нарад. Так, на засіданні Координаційної ради з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми при Хмельницькій обласній військовій адміністрації брали участь представники профільних структурних підрозділів Обласної військової адміністрації, Головного управління Національної поліції в області, управління Державної міграційної служби в області, обласного центру зайнятості, Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького,

²²⁶ Звіт за результатами аналітичного дослідження «Оцінка впливу COVID-19 на соціально-психологічну допомогу та підтримку кризових категорій населення в умовах COVID-19, у т. ч. з питань протидії домашньому насильству за ознакою статі, а також охоплення послугами, які надаються населенню громадянським суспільством. *Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2020.

відділу в Хмельницькій області Мінветернів України, ГУ статистики в області, Прокуратури Хмельницькій області. На ній було наголошено на необхідності посилення інформаційно-роз'яснювальної роботи з громадянами, щоб сформувати в суспільстві нульову толерантність до насильства в сім'ї, дискримінації людини за будь-якою ознакою, а також навчити розрізняти небезпечні ситуації²²⁷.

Проведення інформаційних та просвітницьких компаній також треба вважати однією із неправових форм діяльності досліджуваних суб'єктів, однак її специфіка, на нашу думку, об'єктивується через оприлюднення інформаційних матеріалів.

2. Сутність форм діяльності громадськості під час здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству.

Відповідно до Законів України «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про запобігання та протидію домашньому насильству» громадянам та їхнім законним об'єднанням, надається можливість: 1) запитувати й отримувати в установленому порядку від органів державної влади інформацію, яка не містить державної таємниці, з питань протидії домашньому насильству; 2) проводити публічне обговорення результатів здійснених заходів із реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, створюючи для цього громадські фонди, центри, колективи експертів тощо; 3) подавати зауваження, скарги на дії і рішення суб'єктів протидії домашньому насильству та надавати пропозиції щодо удосконалення їхньої діяльності; 4) проводити громадську експертизу проектів законів, рішень, програм, подавати свої висновки і пропозиції відповідним державним органам під час визначення пріоритетів та основних напрямів державної політики у сфері запобігання та протидії

²²⁷ Відбулося засідання Координаційної ради з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми при ОВА. *Хмельницька обласна військова адміністрація*. 2022. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=118745>

домашньому насильству, а також під час розроблення відповідних регіональних програм; 5) брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з питань діяльності та здійснення заходів уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 6) через суб'єктів права законодавчої ініціативи виступати із пропозиціями щодо формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Аналіз положень зазначених законів дає можливість виділити такі основні форми громадського контролю: подання запиту та звернення, проведення громадської експертизи і моніторингу, участь у громадському обговоренні та законодавчій ініціативі.

Необхідно зазначити, що є форми громадського контролю, які можна лише умовно називати такими, оскільки вони ініціюються не громадськістю, а, фактично, суб'єктами публічного управління. Проте незважаючи на це, за їх рахунок реалізується доволі важливе завдання – відбувається інформування громадськості про стан та перспективи функціонування суб'єктів публічного управління. Отримана у такий спосіб інформація згодом може бути використана громадськістю для проведення, так би мовити, повномасштабного громадського контролю за діяльністю того або того суб'єкта публічного управління²²⁸.

Отже, можемо узагальнити, що проблематика форм контрольної-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству має дуальну теоретичну спрямованість розкриття функціонального аспекту, адже, з одного боку, необхідно вести мову окремо про форми діяльності контрольної-наглядових органів та громадськості, що здійснюють відповідні заходи у вияві зовнішнього виразу результатів їхніх дій. З іншого ж, з позиції способу організації

²²⁸ Сквірський І. О. Організаційні форми громадського контролю: сутність та зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2013. Вип. 22. Ч. I. Т. 2. С. 223–227.

та здійснення контрольно-наглядової діяльності, цілком закономірним є виокремлення уніфікованих форм, що є узагальненою репрезентацією цієї діяльності. Наприклад, це перевірка, спостереження, аудит чи моніторинг. Однак важливо враховувати, що це радше методи здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству (що також є спірною тезою), застосування яких не має кореляційного взаємозв'язку з правовим положенням суб'єкта їх використання, адже змінним є лиш обсяг правових наслідків, меж та способів їхньої практичної репрезентації для досягнення конкретної цілі. Водночас їхня характеристика через різновиди контрольно-наглядових заходів (внутрішні чи зовнішні, постійні або тимчасові, планові чи позапланові тощо) взагалі вбачається некоректною, оскільки не розкриває змісту та сутності правового концепту «форма», який надає практичних обрисів вчинюваних дій.

2.2 Методи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству

У продовження попередньо висвітлених питань, доцільно вказати, що форми та методи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству мають діалектичний взаємозв'язок. І як зазначають вчені (наприклад, К. Ізбаш та О. Доценко²²⁹ чи М. Вишневський²³⁰) вони повинні розглядатися в єдності²³¹,

²²⁹ Ізбаш К. С., Доценко О. С. Форми та методи діяльності національної поліції України у сфері забезпечення прав і свобод дітей. *Проблеми становлення правової демократичної держави*. 2021. № 2. С. 3–7.

²³⁰ Вишневський М. В. Адміністративно-правове регулювання діяльності апарату суду в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2019. 219 с.

²³¹ Ізбаш К. С., Доценко О. С. Форми та методи діяльності національної поліції України у сфері забезпечення прав і свобод дітей. *Проблеми становлення правової демократичної держави*. 2021. № 2. С. 3–7.

що пов'язано з особливостями механізму реалізації адміністративно-правового регулювання²³².

Насамперед важливо зазначити, що форма є первинною щодо методу. Якби не було б форми, відповідні методи втратили б будь-який сенс²³³. За уточненнями М. Вишневського²³⁴ й саму роль методу в будь-якій діяльності, зокрема адміністративній, важко переоцінити, адже від правильно обраного методу часто залежить успіх усієї діяльності. Вибір і правильне застосування методу – справа досить складна. Метод сам собою не визначає цілковито успіх діяльності²³⁵. Важливим є не лише метод, а й уміння його застосувати. Тому немаловажно навчитися правильно обирати й застосовувати конкретний метод для врегулювання конкретної ситуації²³⁶.

Зазначимо, що, відповідно до свого лексичного значення, «метод» розкривається як систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв'язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі і законів функціонування її об'єктів²³⁷. За словом української мови, метод – це прийом або система прийомів, що застосовується у якій-небудь галузі діяльності (науці,

²³² Вишневський М. В. Адміністративно-правове регулювання діяльності апарату суду в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2019. 219 с.

²³³ Курс адміністративного права України / за заг. ред. В. В. Коваленка. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.

²³⁴ Вишневський М. В. Адміністративно-правове регулювання діяльності апарату суду в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2019. 219 с.

²³⁵ Мироненко Н. М. Адміністративні методи управління. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / гол. ред. кол.: Ю. С. Шемшученко. Київ, 1998.

²³⁶ Кричун М. О. Форми й методи реєстраційної та дозвільної діяльності Державної податкової служби України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 266–272.

²³⁷ Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1973. 600 с.

виробництві тощо), або спосіб пізнання чи дії²³⁸. Відповідно до наукових тлумачень окремих науковців, наприклад, І. Павлова: «метод – це найперша, основна річ від якої залежить успішність дослідження. При хорошому методі і не досить талановита людина може зробити багато. А при поганому методі геніальна людина працюватиме марно і не отримає цінних, точних даних»²³⁹. Інші науковці вказують, що метод – це категорія ідеальна, він є результатом інтелектуальної діяльності й належить до світу знань. Переходячи зі світу знань до світу практики, метод проявляється не сам собою, а у вигляді певних раціональних способів (прийомів) дії. Вчені доходять висновку, що поняттям «метод» характеризується система приписів, принципів, вимог, що повинна орієнтувати суб'єкта певного процесу на розв'язання науково-практичних задач та досягнення визначеного результату у тій чи тій сфері²⁴⁰.

Підсумовуючи викладені вище думки щодо тлумачення терміна «метод», можна констатувати, що його застосування є мультидисциплінарним, яке, як правило, охоплює сукупність прийомів (у окремих випадках – засобів або операцій, за сприяння яких досягаються теоретичні або практичні результати) розв'язання конкретної задачі або перетворення однієї дії на іншу.

Окрім того, якщо вести мову про методи в певних сферах, то вони наповнюються специфічними ознаками. Так, методи публічного адміністрування: виражають зміст керівного впливу і завжди мають своїм адресатом конкретний об'єкт; репрезентують керівну волю; використовуються як засіб реалізації функцій і повноважень;

²³⁸ Метод. Словник української мови. *Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/metod>

²³⁹ Філософія : підручник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. 2-ге вид., допов. і переробл. Харків : Право, 2012. 312 с.

²⁴⁰ Пархоменко Н. М., Легуша С. М. До визначення змісту загальних (філософських) методів теорії держави і права. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 1. С. 26–31.

мають власну форму, власне зовнішнє вираження²⁴¹; у них знаходиться вираження публічний інтерес; вони реалізуються у процесі публічного адміністрування; вибір конкретних методів публічного адміністрування прямо залежить не тільки від особливостей організаційно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, але і насамперед – від особливостей об'єкта впливу (індивідуальний чи колективний, форма власності, адміністративно-правовий статус тощо)²⁴².

Отже, якщо метод розглядати як наукову категорію, то можна виявити такі притаманні йому ознаки, як: 1) системність, що проявляється у вигляді їхньої сукупності, які разом формують відповідну систему; 2) об'єктивізація через усталений спосіб виконання; 3) цільове використання, тобто їхня спрямованість на отримання інформації для досягнення поставлених цілей. Владно-правовий аспект доповнює означені ознаки низкою специфічних, зокрема тим, що такий спосіб виконання завжди пов'язаний із керованим впливом та реалізується у межах повноважень з метою досягнень публічних інтересів.

Визначені вище основні ознаки, що притаманні методу, мають місце і при визначенні поняття «метод контрольної діяльності». Так, наприклад, досліджуючи категорію «метод контролю», науковці вказують на таке: 1) набір конкретних засобів, що застосовуються при здійсненні контрольних функцій²⁴³; 2) способи організаційно-правового впливу на підконтрольний об'єкт²⁴⁴; 3) тактичні прийоми, що розроблені суб'єктами контролю

²⁴¹ Гук А. Адміністративні форми та методи публічного врядування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 1. С. 78–83.

²⁴² Аганін Б. Ю. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2022.

²⁴³ Фінансове право / А. А. Савченко, А. В. Цимбалюк, В. К Шкарупа, М. В. Глух. Ірпін'я : Академія ДПС України, 2001. 85 с.

²⁴⁴ Хольченков О. М. Контрольне провадження в діяльності податкової міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2005. 183 с.

і ними ж використовуються для досягнення мети, здійснення необхідного впливу на підконтрольний об'єкт²⁴⁵; 4) сукупність певних прийомів і способів здійснення контрольних повноважень, які обираються залежно від сукупності факторів у кожному конкретному випадку (суб'єкта та об'єкта контролю, мети і завдань, що стоять перед суб'єктом контролю, підстав виникнення контрольних правовідносин та інших обставин)²⁴⁶; 5) способи діагностичної діяльності, які дають змогу здійснювати зворотний зв'язок з метою отримання даних про успішність, ефективність процесу²⁴⁷.

Отже, методи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству є способами та прийомами впливу, що покладені в основу здійснення контрольно-наглядових заходів (перевірок, аудиту, моніторингу, спостереження, інспекцій, оглядів чи аналізу документів).

Ми погоджуємось з тим, що владність контрольно-наглядової функції проявляється у наявності в її суб'єктів повноважень, пов'язаних із можливістю: а) перевіряти, тобто втручатися у діяльність та інтереси контролюваного; б) давати підконтрольним суб'єктам обов'язкові для виконання вказівки про усунення виявлених вад; в) ставити перед компетентними інстанціями питання про притягнення до відповідальності винних у виявлених порушеннях осіб; г) безпосередньо застосовувати у низці випадків примусові заходи²⁴⁸.

Для кращого розуміння змісту та суті методів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству

²⁴⁵ Касьяненко Л. М. Правові основи здійснення фінансового контролю органами державної податкової служби України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2004. 230 с.

²⁴⁶ Дмитренко С. М. Адміністративно-правове забезпечення самоврядного контролю у сфері земельних відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2021. 242 с.

²⁴⁷ Педагогіка / за заг. ред. І. В. Зайченко. 3-тє видання, перероблене та доповнене. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 608 с.

²⁴⁸ Мурза В. В. Форми та методи державної контрольно-наглядової діяльності. *Публічне право*. 2013. № 2. С. 110–116.

необхідно здійснити їхню класифікацію. Причому досліджуване питання також треба розглядати як дискусійне. Річ у тому, що теоретичний аналіз економічної літератури дав підставу М. Шестерняк стверджувати, що виділяються два напрями щодо дослідження методів і форм контролю. Перший – коли практикують методи контролю, які доречно ототожнювати зі способами його проведення. При цьому методами вважають: перевірку, аудит, обстеження, ревізію, економічний аналіз, інвентаризацію²⁴⁹ тощо. Другий напрям – на практиці контроль здійснюють через форми контролю. До них належать: 1) попередній, поточний, наступний, документальний і фактичний контроль, поточні контрольні перевірки (тематична перевірка, слідство, лічильна перевірка звітності, господарський спір, обстеження, ревізія)²⁵⁰; 2) попередній контроль (експертизи, формальний контроль, фінансовий моніторинг), поточний контроль, наступний контроль (ревізія, податкові перевірки, фінансовий аудит)²⁵¹; 3) візування, нагляд, ідентифікацію, ліцензування, експертизу, перевірку, ревізію, фінансове розслідування, аудит, оцінювання²⁵². Отже, на основі вищезазначеного, вчений узагальнює, що під «методами контролю» розуміють способи проведення контролю, а під «формами контролю» – техніку його здійснення²⁵³.

Можливо для економічної науки такий підхід є логічним та доречним, однак з позиції адміністративно-правової галузі

²⁴⁹ Виговська Н. Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація. Житомир : ЖДТУ, 2008. 532 с.

²⁵⁰ Усач Б. Ф. Контроль і ревізія : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання-Прес, 2001. 253 с.

²⁵¹ Дрозд І. К., Шевчук В. О. Державний фінансовий контроль. Київ : Імекс-ЛТД, 2007. 304 с.

²⁵² Стефанюк І. Б. Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні. *Фінанси України*. 2011. № 6. С. 84–102.

²⁵³ Шестерняк М. М. Методи і форми контролю: проблеми визначення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 26 (2). С. 154–156.

наукових знань та практики діяльності суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству – ні.

Ми прибічники думки, що методи контрольно-наглядової діяльності треба розглядати з позиції виокремлення таких двох груп: загальні методи та спеціальні.

До загальних одні автори зараховують тільки методи переконання і примусу²⁵⁴, іноді додаючи до них ще метод заохочення²⁵⁵, інші методи класифікують на: адміністративні, економічні, прямі та непрямі, окремо виділяючи методи регулювання²⁵⁶.

Першочергово необхідно наголосити, що використання будь-якого методу при здійсненні контрольно-наглядової діяльності завжди має бути відкритим та гласним. Популярними формами і способами прояву гласності є: систематичні зустрічі (брифінги, прес-конференції) керівників суб'єктів контрольно-наглядової діяльності із представниками ЗМІ та громадських організацій задля інформування про стан оперативної обстановки, позитивні наслідки запобігання і протидії домашньому насильству; висвітлення у пресі статистичних даних щодо стану контролю за діяльністю суб'єктів уповноважених протидіяти домашньому насильству та його результатів; звітування перед громадою тощо. Проте важливим є неприпустимість під час висвітлення роботи оголошення у пресі, радіо, телебаченні достеменно неперевіраних фактів, що можуть стосуватись честі й гідності громадян²⁵⁷. Як приклад можемо навести брифінг з нагоди проведення щорічної Всеукраїнської акції «16 днів

²⁵⁴ Колпаков В. К. Адміністративне право України. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

²⁵⁵ Адміністративне право України. Повний курс / за заг. ред. В. Галунько. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 446 с.

²⁵⁶ Бондар О. Контрольно-наглядова діяльність у сільському господарстві України: аграрно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 та 12.00.07. Київ, 2015. 42 с.

²⁵⁷ Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України. Дніпропетровськ : Юридична академія МВС України, 2002. 416 с.

проти насильства» за участі Голови Національної соціальної сервісної служби України В. Машкіна, заступника Міністра соціальної політики України з питань європейської інтеграції О. Ревук, заступника Міністра внутрішніх справ України К. Павліченко, представників Фонду Народонаселення ООН в Україні, благодійних організацій «Конвіктус Україна» та «Українська фундація громадського здоров'я»²⁵⁸, який відбувся у День боротьби проти домашнього насильства в прес-центрі «Укрінформ» 26 листопада 2021 року. На ньому якраз і був представлений для аналізу звіт щодо проведених заходів протягом 2021 року. Це дало змогу громадським інституціям та іншим зацікавленим особам дослідити як правильність обраних Національною соціальною сервісною службою України пріоритетних напрямів державної політики у сфері протидії домашньому насильству (навчання фахівців обласних, районних адміністрацій та органів місцевого самоврядування), так і ефективність проведених заходів.

На нашу думку, переконання та примус – основні загальні методи контрольної діяльності у цій сфері. Сутністю переконання, є застосування уповноваженими суб'єктами заходів виховання, роз'яснення, пропаганди з метою формування необхідної поведінки керованого суб'єкта; це випереджальний засіб добровільного та свідомого прийняття характеру пропонованої поведінки. Примус виступає допоміжним методом діяльності, що використовується при неможливості (неефективності) застосування засобів переконання, переважно тоді, коли відбувається порушення вимог правових приписів²⁵⁹.

²⁵⁸ Сьогодні, 25 листопада, у День боротьби проти домашнього насильства в прес-центрі «Укрінформ» відбувся брифінг з нагоди проведення щорічної Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства». *Національна соціальна сервісна служба України.gov.ua*. 2021.

²⁵⁹ Сірант М. Механізми адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки: інструментальна основа. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2020. № 3 (27). С. 158–165.

Із зазначених загальних методів контрольно-наглядової діяльності представники громадських інституцій під час здійснення ними громадського контролю за дотриманням законодавства у сфері протидії домашньому насильству можуть використовувати лише метод переконання. Примус же характерний для діяльності органів державної влади, що зумовлено їхнім адміністративно-правовим статусом, зокрема, можливістю у спосіб відсутності дієвості попереднього застосовувати більш жорсткі методи впливу.

Тому детально зупинимось саме на такому методі контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, як переконання.

Наприклад, його застосування широко поширене у діяльності органів Національної поліції, зокрема, під час проведення індивідуальних профілактичних заходів щодо контролю за поведінкою як потенційних кривдників, так і тих хто вже перебуває на обліку. При використанні зазначеного методу відбуваються два види впливу: індивідуальний (внутрішній) – спрямований на недопущення нових фактів домашнього насильства з боку підконтрольної особи та колективний (зовнішній) – направлений на середовище, яке може сприяти формуванню небезпечної поведінки.

Причому на сучасному етапі його застосування є як традиційним, так і модерним. Зокрема, досить новим способом реалізації методу переконання у діяльності Національної поліції виявляється ведення перемов, які проводять працівники, що пройшли спеціальне навчання у рамках співпраці із Консультативною місією Європейського Союзу. Наприклад, на Львівщині в рамках реалізації пілотного проекту Національної поліції України для впровадження європейських стандартів у сфері забезпечення публічного порядку під час масових акцій та зібрань було створено групу комунікації (перемовників). Такі поліцейські групи працюють у багатьох країнах Європи і є дуже ефективними в плані створення успішного діалогу між поліцією і громадянами та запобігання сутичкам під час масових заходів, що наразі дуже актуально. До цієї групи увійшли

десятеро правоохоронців – найбільш досвідчених працівників управління превентивної діяльності, патрульної поліції, відділів поліції Львова та батальйону поліції особливого призначення, які пройшли спеціальні тренінги, організовані спеціалістами Національної поліції України спільно з представниками Консультативної Місії Європейського Союзу в Україні та поліцейськими з Республіки Чехія²⁶⁰. На нашу думку, досвід таких фахівців необхідно використовувати і при виникненні ситуацій із захоплення кривдником заручників із членів сім'ї, що піддавалися домашньому насильству. Цілком погоджуємося з А. Долинним щодо нагальності, виправданості й актуальності застосування розглянутого вище сучасного методу ведення перемовин у формах діалогу, консультацій тощо. Уважаємо, що він сприятиме ефективному запобіганню та уникненню проявів насильства, виникненню правопорушень на базі побудови довірливих відносин із громадськістю, а тому його використання є пріоритетним, хоча допустимі й більш жорсткі методи – у разі абсолютної необхідності²⁶¹.

Водночас під час проведення контрольної діяльності працівники Національної поліції мають повноваження щодо використання і методів примусу, тобто виносити термінові заборонні приписи стосовно кривдників; брати на профілактичний облік кривдників і проводити з ними профілактичну роботу в порядку, визначеному законодавством; анулювати дозволи на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів у власників у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучати зброю та боєприпаси у порядку, визначеному законодавством²⁶²; застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю.

²⁶⁰ Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.

²⁶¹ Аганін Б. Ю. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2022.

²⁶² Методичні рекомендації запобігання та протидії насильству : Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 № 1/11-5480.

Необхідно врахувати, що непрофесійне використання і надмірне захоплення методами автономії в реалізації контрольно-наглядової, тягне за собою ослаблення її владно-примусової складової, породжує такі явища, як формалізм, безконтрольність та безвідповідальність. Ідея про пріоритет методів переконання стосовно методів примусу в сучасних умовах така ж гарна, як і утопічна. В умовах соціально-економічної нестабільності рішучість, безкомпромісність, категоричність куди ефективніші, ніж договори та умовляння. Надмірне використання методу переконання, як показує практика, не завжди продуктивне²⁶³.

Щодо спеціальних методів контрольно-наглядової діяльності, їхні види залежать від того який суб'єкт контрольно-наглядової діяльності та у якій сфері буде їх використовувати. Так, одні автори до спеціальних методів контрольно-наглядової діяльності зараховують: математичний, документальний, статистичний, метод реагування, ініціювання, метод отримання, узагальнення й аналізу загальної інформації тощо²⁶⁴. Наприклад, С. Дмитренко досліджуючи самоврядний контроль у сфері земельних відносин, класифікував його на такі види: 1) методи розробки та затвердження підзаконних нормативно-правових актів – сукупність способів, засобів та заходів, спрямованих на створення підзаконних юридичних документів органів місцевого самоврядування відповідно до вимог юридичної техніки, забезпечення їх правової доцільності та правильності, а також затвердження в установленому законом порядку; 2) скерування пропозицій до уповноважених органів державної влади. Зазначений метод передбачає звернення в офіційному порядку до уповноважених органів державної влади з метою реагування на виявлені правопорушення у земельній сфері під час

²⁶³ Мурза В. В. *Форми та методи державної контрольно-наглядової діяльності. Публічне право*. 2013. № 2. С. 110–116.

²⁶⁴ Бондар О. *Контрольно-наглядова діяльність у сільському господарстві України: аграрно-правовий аспект* : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 та 12.00.07. Київ, 2015. 42 с.

здійснення самоврядного контролю; 3) розгляд заяв та скарг – особливий метод самоврядного контролю, сутність якого полягає у взаємодії із фізичними та юридичними особами шляхом розгляду їх заяв і скарг з питань порушення земельного законодавства України та прийняття за його результатами законних рішень, спрямованих на припинення цих правопорушень; 4) здійснення перевірок – метод самоврядного контролю у сфері земельних відносин, який передбачає безпосереднє дослідження предмета самоврядного контролю в сфері земельних відносин, зокрема, виїзду на місце розташування відповідних земельних ділянок, дослідження документації з питань землекористування і таке інше; 5) планування заходів самоврядного контролю – складання планів доцільних та ефективних, з погляду особливостей відповідної місцевості та часових меж, заходів самоврядного контролю у сфері земельних відносин²⁶⁵.

На нашу думку, вищезазначені методи самоврядного контролю у сфері земельних відносин можна лише частково використати у сфері протидії домашньому насильству. Зокрема, доцільним вбачається виокремити лише метод планування проведення контрольно-наглядових заходів. Доповнити їхній перелік можна такими, як метод кооперації (або взаємодії), прогностичний та статистичний методи, а також інформаційно-аналітичний.

Також поліцейські, здійснюючи контрольно-наглядову діяльність у сфері протидії домашньому насильству, використовують такий спеціальний метод, як оцінка ризику. Зазначений метод регламентований Порядком проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, який затверджений спільним наказом Міністерства соціальної політики України і Міністерства внутрішніх справ України 13 березня 2019 року № 369/180. У ньому визначається, що: «оцінка ризиків проводиться за факторами

²⁶⁵ Дмитренко С. М. Адміністративно-правове забезпечення самоврядного контролю у сфері земельних відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2021. 242 с.

небезпеки / ризиків щодо вчинення домашнього насильства, передбачених у формі оцінки ризиків вчинення домашнього насильства згідно з додатком до цього Порядку, шляхом спілкування / бесіди з постраждалою від такого насильства особою або її представником, з'ясування обставин конфлікту та виявлення чинників і умов, які створюють або можуть створювати небезпеку для цієї особи»²⁶⁶. А далі у зазначеному наказі припускають, що, оскільки кожна ситуація може мати унікальні фактори, які впливають на ризик летального випадку, пов'язаного з насильством, то застосовувана форма оцінки ризиків для домашнього насильства, не може передбачити всі можливі сценарії. Тому поліцейський на власний розсуд може визначити, чи існує високий рівень небезпеки і що особа перебуває у потенційно небезпечній ситуації, яка може призвести до смерті або інших серйозних наслідків.

Отже, бачимо, що оцінка ризиків як метод контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству є досить суб'єктивним. Тому в деяких країнах почали використовувати штучний інтелект як допоміжний інструмент інформаційно-аналітичної діяльності.

Зокрема, алгоритми машинного навчання уможливають знаходити патерни в наборах даних, робити прогнози, визначати оптимальні рішення та інформувати про їх вплив. Наприклад, програмне забезпечення PredPol дало змогу виявити в Лос-Анджелесі осередки злочинності й суттєво знизити рівень крадіжок та насильства²⁶⁷. Так, згідно з новими дослідженнями, методи машинного навчання є набагато ефективнішими для визначення того, які жертви домашнього насильства піддаються найбільшому ризику, ніж звичайні методи оцінки ризику.

²⁶⁶ Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 р. № 369/180.

²⁶⁷ Як штучний інтелект використовується у сфері відкритих даних. *Дія*. 2024. URL: <https://diia.data.gov.ua/info-center/aiod>

Системи машинного навчання, які аналізують наявну інформацію, включаючи судимості, дзвінки до поліції та повідомлення про випадки насильства, можуть визначити ризик повторних інцидентів точніше, ніж поточні стандартизовані опитувальники, які використовує поліція. Це життєво важливо, оскільки нещодавній звіт HMICFRS²⁶⁸ показує, що поліція інколи надто повільно розкриває випадки насильства в сім'ї, а у більш ніж 25 % взагалі не реагує на факти домашнього насильства, оскільки неадекватно оцінили ступінь ризику²⁶⁹.

Наприклад, у Великій Британії, поліцейські, які приїжджають на виклик про домашнє насильство, мають заповнити форму DASH (домашнє насильство, переслідування та насильство за гендерною ознакою)²⁷⁰. DASH – це контрольний перелік із майже 27 запитань, який потім поліцейський використовує разом із будь-якою іншою відповідною інформацією для оцінки конкретного випадку за шкалою стандартної, середньої чи високої небезпеки. Оцінка випадку як високого ризику передбачає, що інцидент, який завдає серйозної шкоди, може виникнути в будь-який час і активувати ресурси, спрямовані на забезпечення безпеки жертви. Дослідники – Джеффри Гроггер, професор міської політики Школи публічної політики Гарріс Чиказького університету, д-р Івандіч і Том Кірхмаер, директор дослідницької групи поліції та злочинності CEP²⁷¹ – проаналізували

²⁶⁸ The police response to domestic abuse: An update report. *Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services*. Feb. 2019. URL: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/the-police-response-to-domestic-abuse-an-update-report.pdf>

²⁶⁹ Artificial intelligence could help protect victims of domestic violence. *London School of Economics and Political Science*. 2020. URL: <https://www.lse.ac.uk/News/Latest-news-from-LSE/2020/b-Feb-20/Artificial-intelligence-could-help-protect-victims-of-domestic-violence>

²⁷⁰ The police response to domestic abuse: An update report. *Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services*. Feb. 2019. URL: <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/the-police-response-to-domestic-abuse-an-update-report.pdf>

²⁷¹ Grogger, Jeffrey, Ivandic, Ria, Kirc, Tom. *Comparing Conventional and Machine-Learning Approaches to Risk Assessment in Domestic Abuse Cases*. CEP Discussion Paper. No 1676, February 2020. URL: <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/dp1676.pdf>

понад 165 000 дзвінків про домашнє насильство, надісланих до Великого Манчестера і виявили, що з 16 203 випадків домашнього жорстокого поводження між тими самими особами повторювались 1702 рази. Причому система DASH не класифікувала їх такими, що мають високий ризик – негативний коефіцієнт прогнозування 11,5 %. Застосувавши машинне навчання, до інформації DASH, цей показник негативного прогнозу можна знизити до 8,7–7,3 %²⁷². Дослідження 2020 року, проведене Центром економічної ефективності у Великій Британії, також засвідчило, що системи машинного навчання, які аналізують таку інформацію, як судимості, дзвінки в поліцію та повідомлення про випадки насильства, можуть визначити ризик повторення інцидентів точніше, ніж стандартизовані анкети, що використовуються поліцією²⁷³.

Враховуючи сказане, можна припустити, що використання штучного інтелекту при оцінці ризику виникнення домашнього насильства може суттєво поліпшити реакцію поліції на виклики про домашнє насильство та допомогти у точному прогнозі щодо насильницького рецидиву, який може бути зроблений, коли абонент перебуває ще на лінії.

Деякі експерти²⁷⁴, які критикують використання інструментів оцінки ризиків на основі даних у поліцейській діяльності, вказують на відсутність прозорості в конкретних видах даних, що аналізуються, а також на те, як виконуються прогнози, засновані на цих даних. Через те, як працює поліція, ключовими даними, які найчастіше збираються, є інформація про минулі ситуації, до яких зверталася полі-

²⁷² Artificial intelligence could help protect victims of domestic violence. *London School of Economics and Political Science*. 2020. URL: <https://www.lse.ac.uk/News/Latest-news-from-LSE/2020/b-Feb-20/Artificial-intelligence-could-help-protect-victims-of-domestic-violence>

²⁷³ Ibid.

²⁷⁴ QLD police will use AI to 'predict' domestic violence before it happens. Beware the unintended consequences. *The Conversation Media Group Ltd*. 2021. URL: <https://theconversation.com/qld-police-will-use-ai-to-predict-domestic-violence-before-it-happens-beware-the-unintended-consequences-167976>

ція, і дані кримінального минулого. Використання цієї інформації для навчання алгоритму штучного інтелекту може посилити сформовані упередження у системі кримінального правосуддя. Це може створити нескінченну петлю зворотного зв'язку між поліцією та тими представниками громадськості, які найбільше контактують із поліцією.

Також незрозуміло, чи є поліція найкращою службою для втручання, коли немає факту правопорушення. У Квінсленді (Австралія) вже є протоколи обміну інформацією, які включають команди, яким доручено реагувати на осіб з високим ризиком домашнього насильства. До них входять допоміжні працівники у громаді²⁷⁵.

Важливо зазначити, що останнім часом актуальним є питання виявлення у соціальних додатках ознак цифрового сексуального насильства та переслідування з метою попередження реального насильства. Саме тому поліція Нового Уельсу хоче отримати доступ до даних Tinder, щоб отримати інформацію про сексуальне насильство. Однак немає доказів того, що надання поліції доступу до звітів про сексуальне насильство підвищить безпеку користувачів у додатках для знайомств або навіть допоможе їм почуватися безпечніше. Дослідження показали²⁷⁶, що користувачі часто не повідомляють правоохоронні органи про домагання та жорстоке поводження у таких застосунках.

Дійсно, у випадках надання правоохоронним органам кращих інструментів для проведення оцінки ризиків, як машинне навчання та штучний інтелект є дуже ефективними інструментами. Але з великою силою приходить велика відповідальність. Штучний інтелект працює з даними, які йому надають люди, і навчається на них. А з людьми приходить людська упередженість.

²⁷⁵ National Domestic and Family Violence Bench Book. 2023. URL: <https://dfvbenchbook.aija.org.au/fair-hearing-and-safety/fair-hearing-and-safety-information-sharing/or>

²⁷⁶ Gillett, Rosalie. *Everyday Violence: Women's Experiences Of Intimate Intrusions On Tinder. Queensland University of Technology*. 2019. URL: https://eprints.qut.edu.au/131121/2/Rosalie_Gillett_Thesis.pdf

Особливо важливо відзначити, що в деяких країнах, як-от у Німеччині, жінки становлять лише 16 % фахівців у сфері штучного інтелекту²⁷⁷. З такою непропорційною часткою чоловіків, які пишуть алгоритми та обирають, які дані надавати, неминуче, що ця технологія у певний спосіб буде упереджена проти жінок.

Отже, сам собою штучний інтелект не зможе розв'язати складну проблему запобігання насильству в сім'ї. Але поєднання машинного навчання з аналітичним методом та методом оцінки ризику сприятиме більш ефективній превенції, яка власне є запорукою викорінення цього суспільно-небезпечного явища.

Отже, можемо узагальнити, що форми та методи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству справді мають діалектичну єдність, яка розкривається у межах реалізації конкретного контрольно-наглядового заходу. Наприклад, під час перевірки домінує метод переконання (якщо виявлене порушення є незначним та не потребує застосування більш жорстких актів реагування), результат застосування якого фіксується у межах виданого індивідуального акта Переконання також характерне при стимулюванні контрагентів до укладання адміністративних договорів або ж під час проведення роз'яснювальних кампаній. Зі свого боку, спеціальні методи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству є більш практичною репрезентацією сутності контрольно-наглядового заходу. Зокрема, якщо йдеться про моніторингові заходи, доречним є застосування інформаційно-аналітичних чи прогностичних методів, тоді як, наприклад, інспектування вимагає застосування методу оцінки ризику.

²⁷⁷ Niethammer Carmen. AI Bias Could Put Women's Lives At Risk – A Challenge For Regulators. *FORBES*. 2020.

2.3 Гарантії забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству

Досить влучним є твердження, що у сучасному світі ступінь забезпеченості прав і свобод особи є важливим показником досягнутого суспільством та державою рівня цивілізованості. Для реального здійснення кожним своїх суб'єктивних прав в Україні важливо визначити ті дієві механізми, які забезпечуватимуть можливість реалізації громадянами своїх прав у сучасних умовах політичних та економічних перетворень. Саме наявність дієвих юридичних гарантій здатна забезпечити практичну реалізацію кожного людиною закріплених за нею прав, зокрема, щодо отримання²⁷⁸ належного захисту та допомоги у випадку виникнення випадків насильства в сімейному середовищі.

Однак перед тим як дослідити гарантії забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, вбачаємо за необхідне зосередити увагу на визначенні терміна «законність», адже досліджувана проблематика зосереджена не тільки на аспектах забезпечення прав громадян, але і на ідентифікації сутності його належного здійснення.

Причому законність і проблеми її дотримання завжди були актуальними для Української держави. Особливого значення вони набувають в умовах демократизації суспільного життя, становлення правової держави, в якій людина, її права і свободи є найвищою цінністю²⁷⁹. Законність є важливою умовою існування й розвитку правової держави. Вона необхідна для забезпечення свобод та прав громадян, раціональної діяльності державного

²⁷⁸ Бойко О. В. Поняття та види гарантій забезпечення законності надання публічних послуг в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 238–240. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/59.pdf

²⁷⁹ Мозоль Н. І. Забезпечення законності в органах внутрішніх справ України: міжнародний досвід. *Юридична наука*. 2015. № 6/2015. С. 161–167.

апарату, утворення і функціонування громадянського суспільства та реалізації демократії²⁸⁰.

У юридичній літературі законність розглядається з різних боків: і як принцип державної діяльності, і як метод державного управління суспільством, і як режим системи взаємовідносин населення з державними органами. Всі ці підходи правомірні, хоча і потребують певного уточнення. Найбільш важлива сторона законності розкривається у її визначенні як режиму взаємовідносин громадян і організацій із суб'єктами влади, який сприяє забезпеченню прав та законних інтересів особи, її всебічному розвитку, формуванню і розвитку громадянського суспільства, успішній діяльності державного механізму²⁸¹. Так, О. Осауленко вважає, що законність виступає режимом (станом) діяльності усіх без винятку державних органів, громадських об'єднань, політичних партій, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових осіб, окремих громадян, за якого необхідно точно й неухильно дотримуватися положень чинних законів України²⁸².

Загалом, дослідивши різні позиції науковців та практиків, можна виділити декілька концептуальних підходів до розуміння поняття законності. Один – визначає сутність законності за допомогою системи нормативних вимог, тобто розглядає законність як метод, керівний принцип правового регулювання та управління державою і суспільством. Другий – визначає законність крізь призму процесу та кінцевого результату правомірної поведінки, тобто визначає законність як режим (стан) діяльності всіх державних органів, посадових осіб, громадських об'єднань, політичних партій, підприємств, установ, організацій та окремих

²⁸⁰ Мелех А. В. Законність у правозастосовній діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2010. 20 с.

²⁸¹ Свида Т. Режим законності в діяльності виконавчої влади. Ужгород : УжДІПЕП, 1998. 20 с.

²⁸² Осауленко О., Панько О. Зміцнення законності у правозастосовному процесі. *Право України*. 2004. № 12. С. 61–68.

громадян, який ґрунтується на точному неухильному дотриманні чинного законодавства²⁸³.

На нашу думку, у досліджуваному контексті «законність» треба розглядати як режим, який вимагає аксіоматичної (безапеляційної) відповідності реалізованих контрольно-наглядових заходів у сфері протидії домашньому насильству нормативно визначеним правилами, стандартам, вимогам та процедурам здійснення.

При цьому важливо враховувати, що проблема забезпечення законності передбачає необхідність, по-перше, врахування широкого кола детермінантів, які впливають на ефективність у правозастосовній практиці, і по-друге, вміле використання наявних науково обґрунтованих засобів, способів, а також розробку нових, спрямованих на попередження, своєчасне виявлення та припинення порушень законності, виявлення винних і притягнення їх до відповідальності²⁸⁴. Немаловажно також те, що рівень законності в державі передовсім залежить від її стану у виконавчо-розпорядчій діяльності. Якщо він низький, то навіть якщо інші гілки державного механізму бездоганно виконують правові приписи, є підстави вести розмову про кризу режиму законності. Якщо наявні факти незаконного затримання громадян працівниками поліції, коли без достатніх законних підстав застосовується зброя, коли квартири розподіляються без дотримання встановлених правил, ліцензування здійснюється лише після дачі хабара тощо, то навіть найсуворіше дотримання законів при здійсненні правосуддя, в процесі прокурорського нагляду не має суттєвого впливу на загальну картину взаємовідносин держави і громадян, недержавних організацій. Це будуть лише острівки законності в морі управлінського свавілля. Юридична правомірність

²⁸³ Горбунова Л. Історія дослідження ідеї та поняття законності. *Право України*. 2004. №2. С. 3–8.

²⁸⁴ Мозоль Н. І. Забезпечення законності в органах внутрішніх справ України: міжнародний досвід. *Юридична наука*. 2015. № 6/2015. С. 161–167.

діяльності виконавчої влади – це основа всього режиму законності в країні²⁸⁵.

Доречно вказати, що стосовно права, поведінка може бути юридично нейтральною (байдужою праву, такою, що перебігає поза його межами та площиною суспільної значущості), або юридично значущою: правомірною та протиправною²⁸⁶. Зокрема, правовою поведінкою суб'єкта владних повноважень є сукупність соціально значущих, виражених зовні у вигляді дій чи бездіяльності вчинків, що так чи так регламентуються нормами права і зумовляють правові наслідки²⁸⁷. Із наведеного чітко зрозуміло, що поняття «неправомірна поведінка» з погляду його формально-логічного тлумачення, є поведінкою, що суперечить правовим нормам. Власне у випадку наявності критеріїв для визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними, тобто такими, що за своєю природою є незаконними, не відповідають нормам чинного законодавства України та мають ознаки не лише порушення законодавчих положень, а й конституційних прав і свободи людини і громадянина, – 1) конкретна особа (за наявності підстав для подання адміністративного позову) має право активізувати процедуру судового оскарження таких дій задля захисту свого конституційного гарантованого права від свавілля з боку представників, що виконують делеговані державою функції²⁸⁸; 2) контрольно-наглядовий орган чи суб'єкт вищого ієрархічного рівня ініціює вжиття заходів притягнення до відповідальності.

²⁸⁵ Свида Т. Режим законності в діяльності виконавчої влади. Ужгород : УжДПЕП, 1998. 20 с.

²⁸⁶ Теорія держави і права: академічний курс / за заг. ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

²⁸⁷ Основи держави і права / С. Д. Гусарев, Р. А. Калужний та ін. Київ : Либідь, 1997. 208 с.

²⁸⁸ Шулежко В. Адміністративне судочинство у справах про протиправність дій суб'єктів владних повноважень в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. НДІПП. Київ, 2020. 212 с.

Власне, відповідно до статті 19 Конституції України органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України²⁸⁹. Однак важливо, що за суб'єктивним складом органи державної влади, на відміну від їхніх посадових осіб, можуть бути притягнуті в судовому порядку лише до цивільно-правової відповідальності²⁹⁰.

Відповідно, можемо узагальнити, що держава, у спосіб унормування здійснення контрольної діяльності у сфері протидії домашньому насильству, створила механізм, який передбачає контроль її належної реалізації, первинним елементом, власне, якого є сукупність встановлених юридичних гарантій.

Проте як і більшість піднятих у цій роботі питань, сама проблематика терміна «гарантії діяльності» є досить дискусійною у доктринальних колах²⁹¹.

Якщо проаналізувати легальне визначення терміна «гарантія», то можна з'ясувати, що у своїй більшості він використовується у нормативно-правових актах, що регулюють цивільно-правові та фінансово-економічні відносини. Наведемо декілька прикладів його визначення.

Гарантія – це те, що для задоволення митниці забезпечує виконання будь-яких зобов'язань щодо неї. Гарантія вважається загальною, коли забезпечує виконання зобов'язань щодо кількох операцій (Конвенція про тимчасове ввезення від 26 червня 1990 року). Гарантія – зобов'язання (у будь-якій формі) гаранта сплатити за боргами третьої особи у разі невиконання нею своїх грошових зобов'язань

²⁸⁹ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.

²⁹⁰ Притягнення державних органів до відповідальності: судова практика. *Uba.ua*. 2020. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8041>

²⁹¹ Макарьчук В. В. Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2023. 426 с.

у частині несплаченої суми (Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України від 21 листопада 1997 року № 388). Гарантія є специфічним засобом забезпечення виконання господарських зобов'язань шляхом письмового підтвердження (гарантійного листа) банком, іншою кредитною установою, страховою організацією (банківська гарантія) про задоволення вимог управленої сторони у розмірі повної грошової суми, зазначеної у письмовому підтвердженні, якщо третя особа (зобов'язана сторона) не виконає вказане у ньому певне зобов'язання, або настануть інші умови, передбачені у відповідному підтвердженні (Господарський кодекс України). За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку (Цивільний кодекс України).

Тобто законодавець під гарантією розуміє інструмент забезпечення виконання зобов'язання. Причому аналізуючи закордонне законодавство, можна прийти до висновку, що гарантія – це передовсім про договірне зобов'язання, відповідно до якого зобов'язана особа гарантує кредиторowi захист від збитків при настанні певних умов²⁹². Дійсно, якщо звернутися до семантичного тлумачення терміна «гарантія» матимемо, що він запозичений з французької мови (*garantie* – запурука; умова, котра забезпечує що-небудь)²⁹³.

Тлумачний словник української мови визначає поняття «гарантія» як поруку в чомусь, забезпечення чого-небудь; умови, що забезпечують успіх чого-небудь²⁹⁴. З усім тим, в юридичній літературі

²⁹² Сорока А. В. Державний нагляд і контроль як основа адміністративно-правового забезпечення та реалізації державних гарантій. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). № 4 С. 173–177.

²⁹³ Макачук В. В. Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2023. 426 с.

²⁹⁴ Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.

немає єдиного підходу до розуміння терміна «гарантія», а тому виникають розбіжності у його розумінні на науково-доктринальному рівні. Наприклад, науковці визначають гарантію як «умови», «засоби», «фактори», «заходи», «обов'язки держави», «механізм» тощо. О. Кулініч наголошує, що гарантія – це вельми об'ємне соціально-політичне та юридичне явище, яке використовується у багатьох галузях юридичної, соціологічної, філософської, політологічної, економічної та інших наук. Причому в основу розуміння терміна «гарантія» покладено фактичну можливість користуватися правами й свободами, тобто за допомогою гарантій держава створює всі умови для того, щоб людина могла користуватися своїми правами та свободами²⁹⁵.

З означеної позиції, тобто правозахисного аспекту, гарантії прийнято поділяти на загальні (поширюються на будь-які права і свободи) і спеціальні (стосуються окремих прав і свобод). Система загальних гарантій включає: а) інституційні гарантії, пов'язані з функціонуванням органів, діяльність яких спрямована на охорону і захист порушених прав; б) процесуальні гарантії, які реалізуються при здійсненні правосуддя, передусім у межах кримінального процесу; в) матеріальні гарантії у вигляді права особи на компенсацію збитків, спричинених порушенням її прав²⁹⁶. В. Новіков, В. Боровікова в системі гарантій виокремили ті, що спрямовані на створення умов сприятливої обстановки для користування основними правами і свободами, виконання обов'язків і гарантії, які виступають як способи, прийоми і методи охорони та забезпечення прав і свобод. Зі свого боку, до сприятливих умов, що сприяють реалізації

²⁹⁵ Кулініч О. О. Гарантії конституційного права на освіту: поняття та ознаки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 78–84.

²⁹⁶ Богачова Л. Л. Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина в європейському та національному праві. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2011. Вип. 22. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3235/1/Bogacheva_56.pdf

прав і свобод людини, автори зараховують: рівень розвитку демократії, політичний режим, економічний потенціал суспільства, ступінь розвиненості законодавства, рівень правосвідомості, культури, точність механізму попередження порушень прав, їхнє повне і швидке поновлення²⁹⁷.

Більш загальний контекст передбачає ідентифікацію сутності гарантій через діяльнісний аспект, зокрема як конкретних засобів, що надають можливість реалізовувати певну дію. При цьому переважно йдеться про те, що держава гарантує створення усіх умов для того, щоб людина могла користуватися своїми правами та свободами²⁹⁸.

Отже, під гарантіями забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству розуміємо систему заходів, спрямованих на врегулювання поведінки, та дії суб'єктів її здійснення у спосіб створення умов для об'єктивного та ефективного контролю за проведенням заходів з протидії домашньому насильству (зокрема і наданням захисту постраждалим від будь-яких форм насильства в сім'ї) та встановлення вимог щодо її правомірності.

Загалом стосовно контрольної діяльності науковці виділяють: 1) загальні гарантії; 2) гарантії контролюючих суб'єктів; 3) гарантії підконтрольних суб'єктів. Ю. Басова, опрацювавши значний теоретичний матеріал стверджує, що загальними гарантіями законності контрольно-наглядової діяльності вчені називають: а) визначення чіткого правового статусу учасників контрольної діяльності; б) належне регулювання процедур та процесів цієї діяльності; в) взаємодія контролюючих органів з правоохоронними

²⁹⁷ Дерев'янко Н. З. Юридичні гарантії забезпечення реалізації права на отримання професійної правничої допомоги. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 7 (7). С. 23–35.

²⁹⁸ Макарчук В. В. Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2023. 426 с.

структурами й іншими державними і місцевими органами влади; г) підконтрольність і підзвітність самих контрольних органів перед відповідними органами влади та громадськістю; г) запровадження юридичної відповідальності за неналежне здійснення контрольної діяльності; д) законодавче закріплення обов'язків громадян та організацій сприяння контролюючим органам; е) можливість залучення громадян та організацій до підтримки контрольної діяльності; є) забезпечення контрольної діяльності необхідними матеріально-технічними ресурсами²⁹⁹.

Усі означені гарантії, на нашу думку, також формують відповідну групу гарантій забезпечення законності контрольної діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Однак ми також вбачаємо, що вони можуть диференціюватися на підгрупи. Наприклад, можна виділити інституційні гарантії забезпечення законності контрольної діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Вони передбачають з одного боку, утворення відповідних органів, організацій або підрозділів, які здійснюють відповідні заходи з уповноваженням на їх реалізацію, а з іншого – надання необхідних ресурсів для їхнього повноцінного функціонування. Крім того, якщо йде мова про використання бюджетних коштів, то однією із гарантій забезпечення законності такої діяльності є інституційна прозорість. Так, Цуру Котаро, старший експерт Японського інституту з питань дослідження економіки, торгівлі та промисловості (Japan Research Institute of Economy, Trade and Industry) у статті, опублікованій у журналі «Огляд економіки», визначив що «інституційна прозорість» є важливим аспектом у забезпеченні органів влади можливістю ефективного моніторингу й управління. Влада повинна діяти як «агент» у питаннях гарантування та планування виконання

²⁹⁹ Басова Ю. Ю. Загальна характеристика гарантій законності контрольної наглядової діяльності міліції громадської безпеки. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 41. С. 36–43.

бюджетів у спосіб, який найкраще допомагає загалу громадськості, що виступає як «довіритель»³⁰⁰.

Доречним також є виокремлення правозахисних гарантій, які є гарантом дотримання передовсім прав громадян, а також підконтрольних суб'єктів в означеній сфері. Так, наприклад, якщо контрольно-наглядові органи або їхні працівники не виконують належно свої функції і це призводить до заподіяння шкоди особам, які постраждали від домашнього насильства, то останні мають право на отримання відшкодування за завдану їм шкоду. Водночас підконтрольні суб'єкти забезпечені можливістю оскарження дій та рішень контролюючих суб'єктів (уповноважених осіб на його проведення).

Зокрема, у Кримінальному кодексі України цілий розділ присвячений кримінальній відповідальності у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Відповідно до нього службова особа може бути піддана кримінальним санкціям за «службову недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них»³⁰¹ (частина 1 статті 367). Але, на нашу думку, норми цієї статті можна застосувати до суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Актуальним це є для працівників поліції, наприклад, у разі їхньої неналежної обізнаності щодо видів та фактів домашнього насильства, унаслідок чого були спричинені тяжкі наслідки для потерпілих.

І загалом це питання є дуже актуальним, навіть у без огляду на контрольно-наглядову діяльність, адже, за даними Генеральної

³⁰⁰ Модель громадського контролю за витратами в сфері охорони здоров'я. Міжнародний центр перспективних досліджень (Україна), Центр дослідження економічної політики, Євро балканський інститут (Македонія) центр дослідження публічної політики (Казахстан). Київ, 2006. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/budget_watch_healthcare_ukr.pdf

³⁰¹ Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III.

прокуратури, 99 людей в Україні у 2020 році загинули від рук домашніх насильників. Це ті, кого ідентифікували як жертв домашнього насильства. Так, 21-річна рівнянка Ю. Сокаль – одна тих, кого система не лише вчасно не врятувала, а й попри постійні скарги до поліції не визнала жертвою, бо прийнятий у 2018 році закон, який мав би захищати постраждалих та унеможливлювати домашнє насильство, на повну силу так і не запрацював. Дівчину знайшли мертвою перед Святвечором, 6 січня 2021-го, у підвалі цегляної п'ятиповерхівки у Здолбунові, залізничному вузловому центрі неподалік Рівного. Це будинок, де мешкає її колишній хлопець, людина, від якої дівчина роками намагалася безуспішно захотися: в іншому місті, за новими номерами телефонів та навіть за кордоном. Як встановило слідство, тіло дівчини пролежало у підвалі рівно місяць після вбивства. За словами родичів потерпілої, після кожного нападу були звернення до поліції: дзвінки на 102 або заяви у відділку. Відреагували працівники поліції лише раз³⁰², коли знайшли тіло дівчини.

Тому для того, щоб дійсно бездіяльність працівника правоохоронного органу була криміналізованою та враховуючи підвищену ступінь суспільної небезпечності такої бездіяльності на факти домашнього насильства, вважаємо за необхідно доповнити Кримінальний кодекс України статтею 365-4 «Бездіяльність працівника правоохоронного органу на факт домашнього насильства» у такій редакції:

«1. Бездіяльність працівника правоохоронного органу на факт домашнього насильства, що призвело до заподіяння тяжких тілесних ушкоджень чи настання смерті потерпілої особи, тобто нежиття передбачених законодавством заходів за заявою (повідомленням) про домашнє насильство – карається позбавленням волі

³⁰² Коріновська А. Брати кинджала і самій захищати свою дитину?: чому держава вчасно не рятує від насильства. *Суспільно-політичне інформаційне Інтернет-видання «Суспільне Мовлення»*. 2021.

на строк від восьми до п'ятнадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років».

Відступаючи від думки окремих вчених щодо гарантій законності контрольно-наглядової діяльності, вбачаємо, що іншу групу з таких формують спеціальні гарантії, сутність яких зведена до особливостей досліджуваної сфери.

Провідна їхня особливість у тому, що вони враховують міжнародні й регіональні стандарти щодо протидії насильству загалом та здійснення контрольно-наглядових заходів – зокрема. Наприклад, на рівні міжнародної спільноти визнано, що: прокурори відіграють вирішальну роль у межах кримінального правосуддя щодо боротьби з проявами насильства стосовно жінок і дівчат. Саме ці посадовці уособлюють у собі авторитет держави, забезпечують дотримання вимог закону під час кримінального процесу. Так, Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок в одному зі своїх рішень констатував: «жінки набагато більше, ніж чоловіки, страждають в результаті несерйозного ставлення прокуратури до випадків побутового насильства в якості реальної загрози життю. Жінки також у непропорційно більшій мірі страждають від практики неналежного судового переслідування і покарання правопорушників за акти насильства в сім'ї. Крім того, жінки у непропорційно більшій мірі страждають в результаті відсутності координації між співробітниками правоохоронних і судових органів, в результаті відсутності освіти серед співробітників правоохоронних і судових органів з питань побутового насильства і збору даних і статистичної інформації про випадки насильства в сім'ї (рішення Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок у справі Шахіда Гйокче проти Австрії від 6 серпня 2007 року)»³⁰³.

³⁰³ Забезпечення доступу жінок до правосуддя в Україні. Рада Європи. 2016. URL: <https://rm.coe.int/training-manual-for-judges-and-prosecutors-on-ensuring-women-s-access-/168076429a>

Тому, на нашу думку, однією зі спеціальних гарантій забезпечення законності контрольної діяльності у сфері протидії домашньому насильству є система міжнародного моніторингу щодо дотримання положень Стамбульської конвенції. Нагадаємо, що його здійснює GREVIO, про що складає і публікує звіти та висновки щодо оцінки заходів, вжитих країнами, які ратифікували Стамбульську конвенцію. Також зазначимо, що Стамбульська конвенція передбачає два типи процедури моніторингу: 1) процедуру базової оцінки країни (country-by-country evaluation procedure); 2) спеціальну процедуру розслідування (special inquiry procedure)³⁰⁴.

Варто зауважити, що ні положення Стамбульської конвенції, ні інші процедурні документи не містять інформації про негативні наслідки для держави у зв'язку з невиконанням рекомендацій щодо заходів, яких необхідно вжити задля дотримання вимог, викладених у висновках GREVIO. Проте важливо врахувати, що, попри відсутність відповідальності та негативних наслідків для країни, за невиконання рекомендацій та висновків, GREVIO може ініціювати спеціальну процедуру розслідування. Це є можливим у випадку отримання інформації щодо масових або будь-яких інших актів насильства, які підпадають під регулювання положень Стамбульської конвенції. Таке розслідування може передбачати візит на територію країни, що ратифікувала Стамбульську конвенцію та щодо якої існує зазначена інформація про відповідні порушення. Також у разі надходження такої інформації стосовно країни GREVIO може вимагати від неї термінового подання спеціального звіту. Беручи до уваги відповідну інформацію, яка є у його розпорядженні, GREVIO може призначити одного або кількох своїх членів для проведення розслідування та звітування. Після розгляду GREVIO результати розслідування передаються відповідній Стороні та у відповідних випадках Комітету Сторін і Комітету міністрів

³⁰⁴ Grevio. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

Ради Європи разом із коментарями та рекомендаціями³⁰⁵. Тобто сам факт існування процедури моніторингу сприяє формуванню режиму законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству та дотримання Україною міжнародних стандартів у цій сфері.

Ще однією такою гарантією можна вважати професійну компетентність, що як система заходів перевірки професійних навичок та вмінь уповноважених осіб, а також постійного підвищення рівня їхньої професійності, має домінувати серед усіх гарантій законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Тому держава зобов'язана проводити регулярні навчання всіх суб'єктів такої діяльності.

Цей обов'язок був закріплений у Державній соціальній програмі запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі на період до 2025 року (Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2021 року № 145), метою якої є вдосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах децентралізації з урахуванням міжнародних стандартів³⁰⁶. Програма передбачає забезпечення навчання суддів, прокурорів, адвокатів, слідчих щодо реалізації норм права в інтересах дитини, яка стала свідком або жертвою насильства; забезпечення обов'язкового спеціального навчання слідчих, дізнавачів, які здійснюють досудове розслідування, та прокурорів, які здійснюють нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва у провадженнях, учасником яких є дитина; навчання працівників територіальних громад щодо питань міжвідомчого реагування на випадки жорстокого поводження з дітьми;

³⁰⁵ Росохата Д., Крушинська М. Хто здійснюватиме контроль за виконанням Україною Стамбульської конвенції? *Юридична Газета*. 2022. № 4.

³⁰⁶ Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 р. № 145.

інформування дітей, їхніх батьків, інших законних представників про права дитини, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися в кожній територіальній громаді; запровадження інструментів проведення оцінки ризиків вчинення повторного правопорушення для планування соціально-виховної роботи з дітьми тощо. Інша частина заходів спрямована на поліпшення функціонування тих сфер, де наразі діти-постраждалі ідентифікуються недостатньо і, відповідно, не отримують того рівня захисту, який надають дорослим постраждалим, або ж тих царин, де робота з дітьми-постраждалими потребує особливого підходу порівняно з такими дорослими. Йдеться про доступ постраждалих дітей до правосуддя та інших механізмів захисту й надання послуг, зокрема забезпечення доступу дітей до безоплатної вторинної правової допомоги із залученням адвоката; забезпечення індивідуального підходу до допиту дітей; забезпечення належних умов для проведення судових засідань у дружньому до дитини оточенні тощо³⁰⁷. Щодо усіх цих питань має бути обізнаний спеціаліст контрольно-наглядової діяльності, адже тільки так буде забезпечена змога адекватно, належно й об'єктивно оцінити рівень (стан) реалізації цих заходів.

Отже, гарантія професійної компетентності передбачає встановлення обов'язкових критеріїв кваліфікації та досвіду для працівників, які займаються реалізацією контрольно-наглядових заходів у цій сфері.

Партнерські відносини між державними та громадськими інституціями у сфері протидії домашньому насильству при здійсненні контрольно-наглядової діяльності в Україні, на нашу думку, теж треба сприймати як різновид досліджуваної групи гарантій, адже нормативна вказівка на доцільність формування мережі ефективних взаємозв'язків між суб'єктами забезпечення функціональності державної політики у сфері запобігання та протидії

³⁰⁷ Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі 2020–2021. Київ, 2022.

домашньому насильству свідчить про унікальну соціальну необхідність кооперації зусиль та ресурсів різних за правовим статусом і становищем суб'єктів, яка здатна забезпечити оперативність, належність, доцільність, ефективність й результативність необхідної до вчинення дії.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що гарантії забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству важливо розглядати як централізовану єдність вимог, наданих ресурсів та сформованих мереж взаємодій, які утворюють середовище, вільне від проявів свавільності суб'єктів реалізації контрольно-наглядових заходів у цій сфері. Обов'язок держави забезпечити режим законності у сфері формування та реалізації державної політики щодо запобігання та протидії домашньому насильству як, власне, і будь-якої іншої владно-правової діяльності, закріплене на найвищому нормативному рівні. На ньому ж і визначено права громадян та їхніх об'єднань у дискурсі можливості реалізації контрольно-наглядових заходів. Більш спеціалізовано гарантійний аспект забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству проявляється у міждисциплінарних та спеціальних нормативних основах, але базовим при цьому є врахування того, що їхня система не має чіткої ідентифікації, а отже – виокремлення таких є площиною теоретико-методологічних досліджень.

Розділ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

3.1 Особливості взаємодії між державними та громадськими інституціями у сфері протидії домашньому насильству при здійсненні контрольно-наглядової діяльності в Україні

В основі вітчизняної системи запобігання та протидії домашньому насильству закладена ідея, що жодна установа чи організація сама не зможе розв'язати це питання. Ефективна реакція на домашнє насильство вимагає узгоджених дій з боку багатьох різних суб'єктів. Тому взаємодія і координація є провідними функціями державного управління, спрямованими на досягнення загальної мети – забезпечити всеосяжний, міждисциплінарний, узгоджений, систематичний і стійкий характер заходів з метою запобігання та протидії домашньому насильству. На прикладному рівні партнерство пов'язує не лише установи / організації, які можуть боротися з насильством, їхні методи роботи³⁰⁸, а й суб'єкти здійснення контрольно-наглядових заходів.

³⁰⁸ Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемировська О. О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству / за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.

Якщо аналізувати положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», то у пункті 9, частини 1 статті 4 йде мова про ефективну взаємодію суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, медіа та іншими заінтересованими особами як про основну засаду запобігання та протидії домашньому насильству³⁰⁹. У низці інших норм взаємодія між суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та створення її належних механізмів визначається як: 1) один із основних напрямів реалізації державної політики (пункт 2 частини 2 статті 5); 2) спосіб реалізації повноважень: а) Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (пункт 3 частини 1 статті 8); б) районних, районних у містах Києві і Севастополі державних адміністрацій та виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (пункт 6 частини 2 статті 8); в) служб у справах дітей (пункт 9 частини 2 статті 9); г) уповноважених підрозділів органів Національної поліції України (пункт 8 частини 1 статті 10); д) навчальних закладів та установ системи освіти (пункт 5 частини 2 статті 11); е) установ і закладів охорони здоров'я (пункт 6 частини 2 статті 11); ж) центрів з надання безоплатної правничої допомоги (пункт 2 частини 1 статті 13).

Стаття 15 аналізованого закону визначає порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, який деталізується вже у Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, який був затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658.

³⁰⁹ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

Можемо наголосити, що міжвідомча взаємодія під час здійснення запобіжної діяльності та за безпосереднього реагування на конкретні факти домашнього насильства уможливорює досягнення низки позитивних результатів: постраждалі особи отримують необхідні допомогу, захист і підтримку завдяки ефективним, своєчасним і послідовним послугам; поліпшується якість послуг, які надаються постраждалим особам, і знижується ризик повторного вчинення насильства: завдяки навчанню (зокрема, спільному) фахівці усіх залучених до запобігання та протидії домашньому насильству суб'єктів отримують необхідні знання і навички та можуть надати ефективну допомогу й послуги, адаптовані до потреб конкретної постраждалої особи; підвищується довіра постраждалих осіб, зростає їхня готовність звернутися за допомогою до уповноважених установ (організацій) і збільшується кількість таких звернень; започатковуються глибокі і стійкі зміни, а також закладається нетерпиме ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства на рівні як окремої громади, так і на загальнодержавному³¹⁰. Означена взаємодія також дає можливість досягти таких цілей: 1) скоординувати запобігання домашньому насильству; 2) забезпечити ефективну та практичну реалізацію прав постраждалих осіб; 3) інтегровано і різноспрямовано реагувати на факти вчинення насильства, надавати допомогу і захист постраждалим особам, а також проводити роботу з кривдниками, використовуючи узгоджені міжвідомчі робочі правила й інструменти; 4) забезпечувати і спрощувати доступ до служб підтримки для постраждалих осіб; 5) отримувати точніші дані про конкретний факт домашнього насильства, історію і напрями реагування та надання допомоги; 6) вести звітність на всіх рівнях й усіма суб'єктами³¹¹.

³¹⁰ Путівник уповноважених осіб-відповідальних працівників місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : практичний посібник / за заг. ред. А. Б. Благої. Київ : ФОП Клименко, 2020.

³¹¹ Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемировська О. О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству / за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.

Причому ефективне міжвідомче реагування на домашнє насильство є комплексним механізмом співробітництва, що будуватиметься на основі здійснення таких функцій: а) втручання (інтервенція, надання послуг); б) ефективне перенаправлення; в) підготовка фахівців; г) документування, аналіз і передача даних; д) запобігання та підвищення обізнаності; е) координація³¹².

Водночас, як неодноразово наголошується у межах цієї роботи, для успішної реалізації міжвідомчої співпраці необхідно готувати відповідних фахівців. Ефективним способом досягнення означеного є проведення спільних тренінгів та семінарів. Зокрема, за їх сприяння забезпечується: 1) ознайомлення учасників з актуальним законодавством та процедурами, пов'язаними з реагуванням на випадки домашнього насильства (наприклад, з правами потерпілих, механізмами збору доказів, їх обробкою й аналізом тощо); 2) розвиток індивідуальних навичок спеціаліста в контексті налагодження діалогу з потерпілими; 3) обмін кращими практиками й опрацювання типових випадків як прикладів успішного досвіду та обговорення нових шляхів вдосконалення реалізації необхідних заходів; 4) тренування спільного реагування на кризові ситуації; 5) вивчення механізмів співпраці між різними суб'єктами й учасниками запобіжної діяльності та багато іншого.

Однак серед іншого вкрай важливо, що такі тренінги допомагають навчитися приймати правильні рішення кожним задіяним до реагування на конкретний факт насильства суб'єктом. Зокрема від цього залежить наскільки швидко та повно усі зацікавлені особи отримують інформацію про те, що сталося, хто постраждалий і хто кривдник, чи є серед постраждалих діти або недієздатні особи,

³¹² Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемировська О. О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству / за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.

яким суб'єктом взаємодії вже що зроблено тощо. Тому документування, аналіз і передача даних потрібні для досягнення багатьох цілей, серед яких:

- захист життєво важливих інтересів постраждалих осіб, зокрема, дітей;
- запобігання повторним випадкам домашнього насильства та насильства за ознакою статі;
- забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- облік випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі;
- координація діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі³¹³.

З урахуванням важливості інформаційного забезпечення та з метою ефективної взаємодії, своєчасного реагування на факти домашнього насильства в Україні створений Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства і насильства за ознакою статі. Відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі від 22 серпня 2018 року № 658; заяви та повідомлення про насильство реєструються в журналах, форми яких наведено в додатках 1–6 до цього Порядку. Також до цих

³¹³ Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемировська О. О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству / за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.

журналів вноситься інформація про заходи, вжиті суб'єктами до постраждалих осіб та кривдників³¹⁴.

Отже, ефективне реагування на випадки домашнього насильства залежить від швидкості та повноти інформації, яку отримують відповідні суб'єкти. Документування, аналіз та передача даних є необхідними для досягнення базових основоположних цілей державної політики у цій сфері, зокрема, таких як захист постраждалих осіб, запобігання повторним випадкам насильства і надання своєчасної допомоги.

Ураховуючи викладене вище, можемо констатувати, що в аналізованих положеннях нормативних актів мова ведеться лише про взаємодію між суб'єктами, що уповноваженні на здійснення заходів у сфері протидії домашньому насильству, а не про взаємодію у контрольно-наглядовій діяльності у цій сфері, зокрема, і між державними та громадськими інституціями. Власне, згаданий Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі чітко встановлює, що його дія поширюється на суб'єктів, визначених статтею 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та статтею 7-1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (крім громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах)³¹⁵.

Тому для висвітлення питання щодо взаємодії між державними та громадськими інституціями у сфері протидії домашньому насильству при здійсненні контрольно-наглядової діяльності необхідно звернутися до розділу VIII Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» в якому регламентується

³¹⁴ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658.

³¹⁵ Там само.

«Контроль за дотриманням законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству»³¹⁶. Нагадаємо, що у ньому визначено декілька видів контролю, а саме: парламентський, контроль, який здійснюють органи державної влади (відомчий) та громадський. Логічно припустити, що досліджувати особливості такої взаємодії при проведенні контрольної діяльності у сфері протидії домашньому насильству необхідно виходячи саме із цих видів контролю.

При здійсненні Уповноваженим Верховної ради з прав людини парламентського контролю відбувається активна взаємодія із широкими колами громадськості. Найбільш характерними формами цієї діяльності є активна співпраця із ЗМІ та правозахисними громадськими організаціями³¹⁷, шляхом проведення спільних заходів з подальшим їх висвітленням.

Наприклад, у травні 2023 року, представник Уповноваженого з рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів М. Спасов взяв участь у робочій нараді щодо стану виконання Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, організований Урядовою уповноваженою з питань гендерної рівності К. Левченко³¹⁸. Він, зокрема, надав інформацію про здійснення Секретаріатом Уповноваженого моніторингових візитів та безвізних перевірок

³¹⁶ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

³¹⁷ Судова реформа. Що відбувається з конкурсами до судів? *ALL*. 2024. URL: <https://parlament.org.ua/2004/09/01/1524/>

³¹⁸ Допомога постраждалим від домашнього насильства: представник Уповноваженого взяв участь у нараді щодо виконання Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». *Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2024. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/dopomoga-postrazhdalim-vid-domashnogo-nasilstva-predstavnik-upovnovazhenogo-vzyav-uchast-u-naradi-shchodo-vikonannya-zakonu-ukrayini-pro-zapobigannya-ta-protidiyu-domashnomu-nasilstvu

за цим напрямом, а також про виявлені під час їх проведення системних недоліків, зокрема, у функціонуванні механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, організації та надання необхідної допомоги постраждалим особам, з-поміж іншого, послуги притулку³¹⁹.

Окрім того, для більш ефективного моніторингу за дотриманням законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству, практики його застосування, заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству Уповноважений Верховної Ради України з прав людини реформував Експертну раду з питань запобігання домашньому насильству і торгівлі людьми³²⁰, до складу якої увійшли представники міжнародних та громадських організацій. Так, відповідно наказу від 30 квітня 2024 року № 64.15/24 було створено Експертну раду з питань дотримання рівних прав, запобігання дискримінації, домашньому насильству і торгівлі людьми при представнику Уповноваженого з рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів» та затверджене Положення цієї Ради. Одним із основних завдань цієї організації визначено моніторинг шляхом аналізу дотримання рівних прав і свобод людини і громадянина, а також принципу недискримінаційного ставлення до осіб, які постраждали від домашнього насильства. На жаль, у вільному доступі та на сайті Уповноваженого відсутні звіти щодо діяльності попередньої Експертної ради з питань запобігання домашньому насильству і торгівлі людьми. Щодо реформованої Ради, то до її складу повинні

³¹⁹ Допомога постраждалим від домашнього насильства: представник Уповноваженого взяв участь у нараді щодо виконання Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». *Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2024. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/dopomoga-postrazhdalim-vid-domashnogo-nasilstva-predstavnik-upovnovazhenogo-vzyav-uchast-u-naradi-shchodo-vikonannya-zakonu-ukrayini-pro-zapobigannya-ta-protidiyu-domashnomu-nasilstvu

³²⁰ Там само.

увійти провідні правники, експерти правозахисних громадських організацій, благодійних фондів, представники науково-дослідних організацій та міжнародні партнери.

Інший державний орган – Національна соціальна сервісна служба України. Нагадаємо, що в рамках здійснення контрольної функції у сфері протидії домашньому насильству вона співпрацює з іншими зацікавленими суб'єктами, включаючи і громадські інституції та через офіційні канали звітування, наприклад, спеціальні платформи чи форми звітності, які розроблені зазначеною службою для збору таких даних, отримує від них інформацію про випадки домашнього насильства. Ба більше, інформація також надходить відповідно до укладених меморандумів про співпрацю між Національною соціальною сервісною службою України та громадськими організаціями. Як Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації, так і «гарячі лінії», які підтримуються громадськими організаціями – є постійними джерелами інформації, що дає можливість розробляти відповідні контрольно-наглядові заходи з метою виявлення проблем у сфері протидії домашньому насильству.

Так, наприклад, від 2013 року Громадська організація «Ла Страда-Україна» забезпечує роботу єдиної в Україні Національної гарячої лінії для дітей та молоді³²¹.

Також у контексті відомчого контролю важливо зазначити, що частина 4 статті 15 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначає звітування відповідних суб'єктів як одну із форм взаємодії, що надає можливість іншим суб'єктам здійснювати моніторинг їхньої діяльності. Власне, такий контроль, зокрема, передбачає:

1) звітування служб у справах дітей через Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації;

³²¹ Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації. *Ла Страда-Україна*. 2024. URL: <https://la-strada.org.ua/garyachi-liniyi>

2) звітування уповноважених підрозділів органів Національної поліції України через центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;

3) звітування органів управління освітою, навчальних закладів та установ системи освіти через центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти;

4) звітування органів охорони здоров'я, установ та закладів охорони здоров'я через центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

5) звітування центрів із надання безоплатної правничої допомоги через Координаційний центр з надання правничої допомоги³²².

Наприклад, у Звіті про виконання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року за 2023 рік³²³, Департамент соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації інформував про конкретні заходи, які проводилися протягом 2023 року усіма зацікавленими суб'єктами.

Цікавим, на нашу думку, є склад Координаційної ради з питань сім'ї, гендерної рівності, запобігання домашньому насильству та протидії торгівлі людьми, до якого увійшли не тільки представники державних установ і організацій, а і представники громадських інституцій: Запорізької обласної організації Товариства Червоного Хреста України, громадської організації «Донбаська ініціатива «Міст», громадської організації «Центр розвитку «Жіночий світ»

³²² Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII.

³²³ Запобігання домашньому насильству. *Департамент соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації*. 2024. URL: <http://surl.li/smeuab>

та Коаліції «Запоріжжя-1325», Структури «ООН Жінки України», державної установи «Центр пробації» в Запорізькій області, Запорізької обласної громадської організації «Об'єднання психологів та психоаналітиків «Взаємодія», регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Донецькій та Запорізькій областях, громадської організації «Українське жіноцтво», Запорізького благодійного фонду «Єдність за майбутнє», громадської організації «Безпечний Простір», громадської організації «Укрпростір», благодійного фонду «Посмішка ЮА», благодійного фонду «Стабілізейшен Суппорт Сервісез», громадської організації «Соціальна взаємодія»³²⁴. Таке широке представництво громадськості засвідчує, що громадський контроль на сучасному етапі переходить на новий рівень, більш усвідомлений як щодо проблеми домашнього насильства, так і місця громадських ініціатив у суспільному житті загалом та у сфері подолання домашнього насильства – зокрема. Отже, звітування різних державних суб'єктів допомагає виявити прогалини у питаннях взаємодії суб'єктів, що наділені повноваженнями протидіяти домашньому насильству і зробити контрольно-наглядову діяльність більш ефективною та результативною.

Окремо необхідно зупинитися на особливостях взаємодії досліджуваних суб'єктів при контактній (особовій) взаємодії. Наприклад, «Сусідська варта» – це складова моделі взаємодії поліції і громади. Вона покликана налагодити взаємодію мешканців будинків із поліцією для підвищення безпеки в громадах. Цілями зазначеного проекту є те, що громадяни зможуть повідомляти поліцію про проблеми у сфері безпеки та спільно з нею шукати шляхи для їх подолання. А поліція у плануванні своєї роботи з питань безпеки має враховувати думку самого населення. У Вінниці в такому проекті беруть участь 14 ОСББ. Наразі складаються відповідні карти безпеки територій таких об'єднань. Додатково вживаються

³²⁴ Населення Запорізької обласної державної адміністрації. 2024. URL: <http://surl.li/fteeij>

заходи щодо підвищення рівня поінформованості людей: що робить поліція та стан безпеки за місцем їхнього проживання³²⁵. Позитивним прикладом реалізації зазначеного проекту у сфері протидії домашньому насильству можна навести діяльність Сусідської варти Тернополя³²⁶, представники якої пройшли навчання щодо запобігання та протидії домашньому насильству. Але це радше виняток, аніж правило. Зазвичай представники громадянського суспільства не мають бажання втручатися у життя своїх сусідів чи знайомих.

І загалом важливо враховувати, що перший досвід формування і роботи громадських рад показав, що самі інститути громадянського суспільства виявилися не готовими до самоорганізації. Український незалежний центр політичних досліджень спільно з Партнерством інститутів громадянського суспільства на підтримку громадських рад, констатує що серед недоліків у роботі громадських рад треба відзначити несистемність взаємодії громадських рад з органами виконавчої влади, слабке володіння представниками інститутів громадянського суспільства сучасними методиками аналізу політики, моніторингу суспільних процесів, громадського контролю, антикорупційної експертизи тощо³²⁷. Незважаючи на практику функціонування громадських рад при органах місцевих державних адміністрацій, ситуація з органами місцевого самоврядування ускладнюється через двозначність правового регулювання. Постанова Кабінету Міністрів України

³²⁵ Як працює «Поліна» – поліція проти домашнього насильства. *Спеціалізована загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 314 з поглибленим вивченням іноземної мови*. 2024. URL: http://school314.kiev.sch.in.ua/vihovna_robota/programa_shkilnjioficer_policii/yak_pracuyue_polina-policiya_proti_domashnjogo_nasillya/

³²⁶ Сусідська варта Тернополя навчалась протидіяти домашньому насильству. *Координаційний центр з надання правничої допомоги*. 2023. URL: <https://legaid.gov.ua/novyny/susidska-varta-ternopolya-navchalas-protydiyaty-domashnomu-nasylystvu/>

³²⁷ Громадські ради в цифрах: загальнонац. звіт із моніторингу формув. громад. рад при центр. та місц. органах виконав. влади / М. В. Лациба, О. С. Хмара, А. О. Красносільська та ін. ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. Київ : Агентство «Україна», 2011. 124 с.

від 05 листопада 2008 року № 976 «Порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади»³²⁸, і Постанова Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»³²⁹ містять лише рекомендації для створення громадських рад при органах місцевого самоврядування, що, зі свого боку, надає можливість місцевій владі ігнорувати рішення громадськості³³⁰.

Водночас громадські ради при конструктивній співпраці органу влади та інститутів громадянського суспільства, довели і свою ефективність. Наприклад, громадська рада при Вінницькій обласній державній адміністрації провела обласний форум соціальних проєктів і залучила додаткові ресурси для розв'язання соціальних проблем області³³¹.

Однак аналіз планів Громадських рад при різних органах виконавчої влади, який ми провели, та звіти їхньої діяльності, розміщенні на офіційних сайтах та є у вільному доступі, дає підставу констатувати, що вони не виносять на порядок денний питання взаємодії щодо реалізації контрольних-наглядових заходів у сфері подолання гендерного та домашнього насильства.

Необхідно також відзначити, що на виконання рамкового Закону України майже у всіх обласних, міських, районних та селесних / сільських радах розробляється і приймається План спільних заходів щодо запобігання та протидії домашньому

³²⁸ Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 р. № 976.

³²⁹ Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996.

³³⁰ Кокора Н. В. Інформаційно-комунікаційні особливості взаємодії органів місцевого самоврядування з громадою: регіональний аспект : аналітична записка. *National Institute for Strategic Studies*. 2012. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/1018>

³³¹ Там само.

насильству на відповідні роки. На його підставі проводяться спільні заходи, що мають на меті протидію домашньому насильству, але спільних проєктів при здійсненні контрольно-наглядової діяльності майже немає.

Як недолік можна вказати, що у вітчизняній правореалізаційній практиці відсутній систематичний моніторинг впроваджених заходів та їхній вплив на рівень вчинення домашнього насильства. Зазвичай такий експертний аналіз проводиться на замовлення різних зарубіжних партнерів або спільно з ними.

Наприклад, упродовж 2020–2021 років у рамках проєкту «Реагування держави на домашнє насильство в Україні під час COVID-19» за фінансової підтримки Чорноморського фонду регіонального співробітництва було проведене дослідження, метою якого було з'ясування особливостей реагування державних органів влади, загальних та спеціалізованих служб (включаючи поліцію, суди, соціальні служби, притулки та медичні установи) на випадки домашнього насильства під час пандемії COVID-19³³² та вироблення рекомендацій щодо подолання виявлених проблем.

Так, експерти запропонували розробити та впровадити у діяльність суб'єктів, які здійснюють заходи в сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, алгоритми спільних дій в умовах кризових ситуацій задля підвищення ефективності взаємодії. Наявний механізм взаємодії не передбачає усіх особливостей, ризиків та викликів, які існують для постраждалих осіб у кризових ситуаціях, а тому необхідно виробити окремий алгоритм дій та взаємодії уповноважених суб'єктів за таких умов. Означена рекомендація узгоджується із завданням 5 Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року,

³³² Аналітичний звіт «Реагування державних органів влади на випадки домашнього насильства під час кризових ситуацій (зокрема пандемії COVID-19) та рекомендації щодо вдосконалення їхньої роботи». ГО «Ла Страда-Україна». 2021. URL: https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/analitchnyj-zvit_15.06.21.pdf

пунктом 1 Плану невідкладних заходів із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства³³³.

У підсумку можемо узагальнити, що національні представники влади та громадськість взаємодіють і співпрацюють між собою, паралельно – із зарубіжними партнерами, і така взаємодія відбувається на різних рівнях: як на місцевому, так і на рівні національної політики за рахунок навчання, експертної підтримки та надання рекомендацій. Інституційна співпраця вкрай важлива, адже допомагає краще зрозуміти один одного, однак вона не може бути порівняною з важливістю інформаційного обміну, який забезпечує якість та ґрунтовність контрольно-наглядових заходів як на етапі їх розробки, так і в процесі безпосередньої реалізації. Попри те, що чинне законодавство не визначає прямої необхідності належного забезпечення взаємодії між державними та громадськими інституціями у сфері протидії домашньому насильству при здійсненні контрольно-наглядової діяльності в Україні маємо констатувати, що відсутність чітких законодавчих вимог щодо співпраці може призводити до низки проблем, що знижуватимуть її ефективність. Починаючи від згаданого часу (адже, наприклад, у розпорядженні суб'єкта громадського контролю вже можуть бути зібрані відомості щодо неналежного виконання суб'єктом протидії домашньому насильству реалізованих заходів), закінчуючи їх поверховим здійсненням (зокрема, через відсутність нормативно визначеної необхідності залучення, наприклад, психолога до вивчення обсягів та рівню наданої допомоги постраждалій особі).

³³³ Аналітичний звіт «Реагування державних органів влади на випадки домашнього насильства під час кризових ситуацій (зокрема пандемії COVID-19) та рекомендації щодо вдосконалення їхньої роботи». ГО «Ла Страда-Україна». 2021. URL: https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/analytichnyj-zvit_15.06.21.pdf

3.2 Кращі світові практики здійснення контролю за кривдниками та можливості їх впровадження у національну правову систему

2020-ті роки принесли хаос, якого не було десятиліттями. Після світової пандемії почалася повномасштабна війна в Європі. Обидва ці фактори стали причиною різкого зростання цін на продукти харчування та паливо, що, звісно, вплинуло на глобальний рівень життя. Один з показників цього – індекс людського розвитку ООН. Він є одним із найбільш широко використовуваних показників розвитку країн, після валового національного продукту, що вимірює прогрес з погляду суспільних результатів, включаючи очікувану тривалість життя при народженні, очікувану та середню кількість років навчання та валовий національний дохід на людину. Дані, опубліковані 13 березня 2024 року, показують, що глобальний індекс людського розвитку знову зростає, але прогрес був повільним і нерівномірним³³⁴.

Швейцарія очолила чарт другий рік поспіль. Її загальна оцінка підвищується завдяки високим доходам і тривалості життя. Інші країни Західної Європи мають одні з найвищих показників. Деякі частини Азії також демонструють хороші показники, а Гонконг і Сінгапур потрапили до першої десятки. В інших місцях все трохи гірше: такі країни, як Перу, Колумбія, Лівія та Ліван, не досягли значного прогресу з 2019 року. Рівень життя в Україні та Росії також впав: країни опустилися на 23 та чотири місця відповідно між 2021 та 2022 роками³³⁵.

Кореляція між показником розвитку країни та поширеністю явища домашнього насильства, на нашу думку, очевидна. Усі згодні,

³³⁴ В яких країнах найкращий і найгірший рівень життя, – *The Economist Texty.org.ua*. 2024. URL: <https://texty.org.ua/fragments/112013/v-yakyh-krayinah-najkrashyj-i-najhirshyj-riven-zhyttya-the-economist/>

³³⁵ Which countries have the best, and worst, living standards? *The Economist Newspaper Limited*. 2024. URL: https://www.economist.com/graphic-detail/2024/03/13/which-countries-have-the-best-and-worst-living-standards?itm_source=parsely-api

що домашнє насильство є глобальною проблемою, характерною для всіх країн світу, але його рівень варіюється залежно від культурних, соціальних й економічних чинників, а також ефективності правових та соціальних заходів. Утім визначити країни з найменшим рівнем домашнього насильства складно, оскільки надійні статистичні дані та методи їх збору можуть суттєво відрізнятися. Проте на основі наявних досліджень, усе ж можна виділити кілька країн, які відзначаються низьким рівнем домашнього насильства. Зокрема, відповідно до індексу насильства щодо жінок, до п'ятірки країн, де найменша кількість зареєстрованих випадків такого насильства за 2023, входять: Данія – 0,000, Мальта – 0,000, Боснія і Герцеговина – 1000, Ірландія – 1,400, Литва – 1,400³³⁶. За іншими дослідженнями, до країн з найменшим рівнем насильства щодо жінок належать Північні країни Європи (Норвегія, Фінляндія, Данія), Канада та Мальта³³⁷. Північні країни Європи або ще їх називають скандинавські, очолюють практичні всі рейтинги щодо найменшого рівня насильства, гендерної нерівності, гендерного розриву тощо. Якщо порівняти ці результати з показниками індексу людського розвитку, то отримуємо такий результат: рівень людського розвитку та щастя безпосередньо корелюється із гендерними показниками. Що вищий такий розвиток, то менше насильство та дискримінація.

Скандинавські країни відомі своїми найбільш прогресивними соціальними політиками у світі, включно з виділенням значних обсягів ресурсів для підтримки жертв домашнього насильства, чіткими законами і ефективними практиками правоохоронного спрямування. У них створена та діє розвинена система соціальної підтримки, зокрема і притулки для постраждалих від насильства,

³³⁶ Violence against women. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. 2024. URL: <https://data.oecd.org/inequality/violence-against-women.htm>

³³⁷ Cepeda, Isabel, Lacalle-Calderon, Maricruz, and Torralba, Miguel. Measuring Violence Against Women: A Global Index. *Journal of Interpersonal Violence*. 2022. Vol. 37 (19–20). URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/08862605211037424>

програми реабілітації. Дослідження показують, що на управлінському рівні активно здійснюється робота щодо запобігання насильству через освіту і соціальні програми.

Узагальнюючи, можемо констатувати, що вивчення кращого зарубіжного досвіду протидії домашньому насильству має кілька важливих причин, які допомагають удосконалити національні стратегії та політики. Кожна країна може мати унікальні методи і програми, які успішно знижують рівень домашнього насильства. Вивчення цих практик дає змогу адаптувати і впроваджувати найбільш ефективні рішення, зменшуючи час і ресурси на розробку нових підходів з нуля. Також зарубіжний досвід може надати «шаблони» законодавчих актів, які успішно працюють в інших країнах, а це, зі свого боку, допоможе розробити або вдосконалити національне законодавство, забезпечуючи надійний правовий захист жертв насильства й адекватні санкції для кривдників. Крім зазначеного, багато країн мають успішні освітні програми, спрямовані на підвищення обізнаності про домашнє насильство, його причини та наслідки. Адаптація таких програм може сприяти зміні суспільної свідомості та ставлення до цього явища. Отже, вивчення передового досвіду інших країн може слугувати інструментом для виявлення ефективних заходів здійснення контролю за кривдниками, адаптація якого гіпотетично дозволить удосконалити національну систему контрольно-наглядової діяльності у цій сфері, роблячи її більш доступною і дієвою.

Переходячи до аналізу європейської практики здійснення контролю за кривдниками, необхідно відзначити, що в багатьох країнах світу існує низка правил та процедур щодо його здійснення у рамках протидії домашньому насильству. Передовсім необхідно сказати про таке правило, як: «агресор йде, жертва залишається», тобто воно застосовується, якщо агресор і жертва ведуть спільне господарство, жертва може вимагати одноосібного користування житлом, принаймні протягом певного часу. У випадках, коли жертва не має виключних прав на житло (оскільки це його / її єдина

власність або на підставі договору оренди), і обидва мають спільне право на житло або право має лише насильницька особа, «виселення» може бути здійснено лише на певний період часу. Така норма, наприклад, діє у Німеччині³³⁸, Франції³³⁹, Австрії³⁴⁰, Швеції³⁴¹.

Загалом в Австрії створена доволі потужна нормативно-правова база для захисту постраждалих від домашнього насильства. Як приклад наведемо такі:

- Закон про захист від насильства – це Федеральний закон про захист від насильства в сім'ї (Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie) BGBl. № 759/1996³⁴², який набрав чинності 1 травня 1997 року. Він створив законодавчі передумови для швидкого й ефективного захисту жертв домашнього насильства;

- Поправка до Закону про поліцію безпеки (Sicherheitspolizeigesetz, SPG) № 146/1999³⁴³, який набув чинності з 1 січня 2000 року та вніс додаткові оптимізаційні зміни разом із Кодексом виконавчого провадження (Exekutionsordnung / EO) № 31/2003, який діє з 1 січня 2004 року;

- Другий Закон про захист від насильства (Zweites Gewaltschutzgesetz) № 40/2009, набув чинності 1 червня 2009 року

³³⁸ Greater protection in cases of domestic violence. *Federal Ministry of Justice*. 2024. URL: https://www.hilfe-info.de/WebS/hilfeinfo/EN/KnowYourRights/GewaltschutzGesetz/GewaltschutzGesetz_node.html#:~:text=The%20Act%20on%20Protection%20against,in%20the%20form%20of%20stalking

³³⁹ Fighting Domestic Violence France. *Baker McKenzie's Resource Hub*, 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/france/topics/1legal-provisions>

³⁴⁰ Дмитрашук О. С. Зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству. *Юридична наука*. 2020. № 1 (103)/2020. С. 284–292.

³⁴¹ Драгоненко А. О., Пихтіна П. В. Протидія насильству в сім'ї: міжнародний досвід та реалії в Україні відповідно до чинного кримінального законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. URL: http://lsei.org.ua/3_2018/52.pdf

³⁴² Bundesgesetzblatt für die republik österreich. Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – GeSchG (NR: GP XX RV 252 AB 407 S. 47. BR: 5300 AB 5311 S. 619.), 1996.

³⁴³ Sicherheitspolizeigesetz-Novelle 1999. *Bundesgesetzblatt für die republik österreich*. URL: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1999_146_1/1999_146_1.pdf

та був доповнений поправками до Закону про поліцію безпеки № 152/2013³⁴⁴.

Згідно з термінологією законодавства, домашнім насильством вважаються акти насильства між людьми, які проживають разом у квартирі. Отже, цей термін включає не лише насильство у стосунках подружжя, а й щодо дітей, дітей щодо батьків, між братами та сестрами, щодо людей похилого віку, які проживають у сім'ї, та між людьми, які живуть в одній сім'ї, наприклад, у спільній квартирі³⁴⁵. Причому будь-яка його форма заборонена та є карною, а до винних у домашньому насильству можуть застосувати різні види заборон та обмежень.

Однак важливо, що мають бути присутніми такі умови: 1) особа, що потребує захисту; 2) кривдник; 3) засноване на певних фактах припущення, що в квартирі, в якій проживає особа, існує загроза здійснення посягань на її життя, здоров'я та свободу; 4) дотримані вимоги пропорційності³⁴⁶.

Одним із видів заборон є так звана «заборона входу та наближення» (BV/AV). Зокрема, законодавство Австрії уповноважує поліцейського вводити надзвичайний заборонний припис проти кривдника у випадку, що він становить загрозу, виселяти його з помешкання, якщо той самотійно відмовляється його залишити. Чинний основний принцип: «хто б'є, повинен піти» – дозволяє жертві залишатися у помешканні. Надзвичайні заборонні приписи видаються терміном на два тижні, а їхнє дотримання працівники поліції контролюють протягом перших трьох днів. Якщо жертва подає до суду заяву про припис цивільного захисту, термін

³⁴⁴ Fighting Domestic Violence Austria. *Baker McKenzie's Resource Hub*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/austria/topics/1legal-provisions>

³⁴⁵ Gewaltschutzbericht 2020–2022. *Wien*. 2023. URL: https://www.bundeskriminalamt.at/502/files/Gewaltschutz/Gewaltschutzbericht_2020-2022_20230704_webBF.pdf

³⁴⁶ Ibid.

надзвичайного заборонного припису може бути подовжено до чотирьох тижнів, що дає суду час прийняти рішення щодо заяви жертви та забезпечує продовження її захисту. Надзвичайні заборонні приписи обмежуються помешканням (місцем проживання), за винятком захисту на робочому місці, а заборона наближення встановлює мінімальну відстань від особи у 100 метрів.

Порушення заборонного ордеру є адміністративно караним діянням, а відмова звільнити приміщення може тягти за собою кримінальну відповідальність. Примітним є те, що в Австрії передбачена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу потерпілої особи, яка дозволила кривднику повернутися до житла³⁴⁷. Також в у цій країні з 1 липня 2006 року переслідування є кримінальним діянням за терміном «наполегливе переслідування»³⁴⁸. Другим Законом про захист від насильства було введено кримінальний злочин «постійне вчинення насильства»³⁴⁹. Він дозволяє судам розглядати акти насильства (наприклад, серйозні погрози, жорстоке поводження та фізичне насильство), які мали місце протягом більш тривалого часу – як це зазвичай відбувається у випадках насильства в сім'ї – у всій їх повноті, та передбачити більш суворе покарання – аж у вигляді позбавлення волі на строк до трьох років. Випадки обтяжуючих обставин підлягають (набагато) вищим мірам покарання (йдеться про сексуальне насильство, постійне насильство щодо дітей (до 14 років), літніх осіб або осіб

³⁴⁷ Дмитрашук О. С. Зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству. *Юридична наука*. 2020. № 1 (103)/2020. С. 284–292. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/36/34>

³⁴⁸ Fighting Domestic Violence Austria. *Baker McKenzie's Resource Hub*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/austria/topics/illegal-provisions>

³⁴⁹ Fortgesetzte Gewaltausübung. *Kocher & Bucher Rechtsanwälte OG*. 2024. URL: <https://kocher-bucher.at/strafrecht/fortgesetzte-gewaltausuebung#:~:text=%C2%A7%20107b%20StGB%20ist%20ein,l%C3%A4nger%20andauernden%20Gewaltbeziehungen%20zu%20sch%C3%BCtzen>

з обмеженими можливостями та/або особливо довга тривалість чи тяжкі наслідки насильницьких дій)³⁵⁰.

Також на нормативному рівні визначено що таке випадок високого ризику. Зокрема, це питання яскраво демонструє підхід ризик-орієнтованого контрольно-наглядового заходу. Власне, передбачається, що випадок високого ризику вважається таким, якщо людина становить певний рівень небезпеки. Мається на увазі, що є всі підстави вбачати неминучість акту насильства, адже особа вже вчиняла насильницькі дії або якщо є побоювання, що це станеться³⁵¹.

Важливо, що під час базової поліцейської підготовки та подальшої професійної підготовки з питань насильства в приватній сфері поліцейські проходять інтенсивне навчання та знайомляться з відповідними законодавчими положеннями. Основною умовою при цьому є те, що вони мають забезпечувати конфіденційність. Тобто при реалізації заходів щодо протидії домашньому насильству висувається вимога невтручання в приватне життя громадян. Тому поліцейські мають бути обізнаними щодо того, як диференціювати приватну сферу від насильства, що здійснюється під виглядом захисту інтимного й приватного життя.

Цікавий досвід Франції. Так, відповідно Закону № 2018-703 від 03 серпня 2018 року «Про посилення боротьби з сексуальним та гендерним насильством», запобігання домашньому насильству, підтримка жертв і покарання кривдників здійснюється шляхом: подовженим терміном давності (до 30 років) для гендерних та сексуальних злочинів проти неповнолітніх; посиленням захисту неповнолітніх від сексуальних нападів і зґвалтувань з боку дорослих;

³⁵⁰ Fighting Domestic Violence Austria. *Baker McKenzie's Resource Hub*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/austria/topics/1legal-provisions>

³⁵¹ Gewaltschutzbericht 2020–2022. *Wien*. 2023. URL: https://www.bundeskriminalamt.at/502/files/Gewaltschutz/Gewaltschutzbericht_2020-2022_20230704_webBF.pdf

встановленням відповідальності за домагання на вулиці³⁵². Зазначений Закон адаптував законодавчу базу до нових форм агресії (наприклад, переслідування в соціальних мережах, вуайєризм і застосування наркотиків для згвалтування на побаченнях).

Для посилення контролю за кривдником Закон Франції від 28 грудня 2019 року № 2019-1480³⁵³ врегулював питання застосування електронного браслета, що дає змогу визначати місце перебування кривдника та жертви в режимі реального часу і активувати сповіщення, якщо кривдник наближається до жертви. Крім зазначеного, було встановлено максимум шість днів, починаючи від призначення дати слухання, для сімейного суду для видачі припису цивільного захисту.

Водночас Закон Франції № 2020-936 від 30 липня 2020 року про захист жертв домашнього насильства встановив таке: 1) дозвіл лікаря або будь-якого іншого медичного працівника відмовитися від професійної таємниці, якщо він або вона свідомо вважає, що насильство ставить життя жертви під безпосередню небезпеку; 2) збільшено покарання за домагання у парах до 10 років позбавлення волі та штрафу в розмірі 150 000 євро, якщо це призвело до вчинення жертвою самогубства або його спроби; 3) передача будь-якими способами даних про місцезнаходження подружжя або партнера в режимі реального часу або із затримкою без згоди цієї особи є кримінально карним діянням; 4) судді мають повноваження призупинити права на житло та побачення батьків, які перебувають під наглядом суду, на час розслідування; 5) заборону використання цивільної або кримінальної медіації у справах про домашнє насильство³⁵⁴.

У Канаді боротьба з наслідками домашнього насильства є спільною відповідальністю між федеральним урядом країни та урядами

³⁵² Fighting Domestic Violence France. *Baker McKenzie's Resource Hub*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/france/topics/illegal-provisions>

³⁵³ Ibid.

³⁵⁴ Ibid.

її 13 провінцій і територій. Власне, COVID-19 яскраво висвітлив проблему домашнього насильства в Канаді. В доповіді спеціального доповідача ООН у 2018 році стверджувалося, що насильство щодо жінок у Канаді залишається «серйозною поширеною та систематичною проблемою» та «незавершеною справою, яка вимагає невідкладних дій». У звіті Міністерства юстиції Канади від 2019 року було оцінено, що загальна вартість «подружнього насильства» для канадської економіки (через втрату продуктивності, охорону здоров'я, поліцейські витрати тощо) становила 7,4 мільярда канадських доларів³⁵⁵.

Однак попри такий стан речей, в Канаді нема спеціалізованого законодавства щодо протидії домашньому насильству. Так, прийняті зміни до Закону про розірвання шлюбу, які набули чинності у березні 2021 року, вперше закріпили вимогу зосередження головної уваги на досягненні фізичної, емоційної та психологічної безпеки і захисті дітей. Зміни до Закону про розірвання шлюбу також визнали насильство в сім'ї важливим фактором у прийнятті наказів, які розподіляють час для батьків і відповідальність за прийняття рішень³⁵⁶. Причому у Кримінальному кодексі Канади³⁵⁷ є загальні статті, що встановлюють відповідальність за злочини проти життя і здоров'я особи та її власності.

На території Канади не вироблена єдина політика щодо розслідування та притягнення винних до відповідальності за вчинення домашнього насильства, натомість кожна провінція чи територія, або навіть кожне поліцейське управління, має власну. Однак деякі політики та стандарти були розроблені на федеральному рівні або в рамках співпраці між федеральним, провінційним

³⁵⁵ Fighting Domestic Violence Canada. *Baker McKenzie*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/north-and-central-america/canada/topics/1legal-provisions>

³⁵⁶ Ibid.

³⁵⁷ Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46). *Justice Laws Website*. 2024. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/>

і територіальним урядами³⁵⁸ чи на федеральному / міжюрисдикційному рівні³⁵⁹. Зважаючи на відсутність стандартизації, зміст і реалізація політик і процедур для поліції та прокуратури суттєво відрізняються від однієї юрисдикції до іншої³⁶⁰.

Через складність розслідування справ про домашнє насильство в багатьох юрисдикціях запроваджено спеціалізовані підрозділи, які відповідальні за роботу з правопорушниками, що його вчиняють. Крім зазначених спеціалізованих підрозділів, усі працівники поліції проходять базову підготовку із розслідування кримінальних справ про домашнє насильство, а також іноді залучають цивільний персонал, якому доручено надавати послуги з підтримки потерпілих і який навчений, як це робиться³⁶¹.

Отже, в Канаді відповідальність за домашнє насильство регулюється цивільним та кримінальним законодавством. Для жертв домашнього насильства доступні різноманітні охоронні приписи. До них належать мирні зобов'язання, захисні або заборонні приписи. Мирні зобов'язання, захисні приписи та заборонні приписи іноді згадуються разом як «охоронні приписи», які отримуються згідно із цивільними статутами (тобто не через кримінальну юрисдикцію). Незважаючи на однакову функцію, «захисні приписи» та «заборонні приписи» мають різні назви через різні правила в провінціях.

³⁵⁸ A Handbook for Police and Crown Prosecutors on Criminal Harassment. *Government of Canada, Department of Justice*. 2012. URL: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cj-jp/fv-vf/har/EN-CHH2.pdf>

³⁵⁹ Making the Links in Family Violence Cases: Collaboration among the Family, Child Protection and Criminal Justice Systems. *Government of Canada, Department of Justice*. 2013. URL: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cj-jp/fv-vf/mlfvc-elcvf/index.html>

³⁶⁰ McCormick, Amanda V., Irwin M. Cohen, and Raymond R. Corrado, University of the Fraser Valley Centre for Public Safety & Criminal Justice Research, Enhancing Surrey RCMP Detachment's Domestic Violence Unit at page 14. URL: <https://cjr.ufv.ca/wp-content/uploads/2017/07/Surrey-RCMP-Domesitc-Violence-Report.pdf>

³⁶¹ Intimate partner violence and abuse. *Royal Canadian Mounted Police*. 2024. URL: <https://www.rcmp-grc.gc.ca/en/relationship-violence/intimate-partner-violence-and-abuse>

Наступна країна, досвід якої нами було досліджено, – це Ізраїль. Тут у сфері боротьби із домашнім насильством створена така законодавча база: Основний закон про людську гідність і свободу, Кримінальний закон (1977 року), Закон про запобігання сімейному насильству (5751-1991)³⁶², Закон про запобігання загрозливому переслідуванню (5762-2001), Закон про запобігання сексуальним домаганням (5758-1998), Закон Про права жертв злочинів (2001 року)³⁶³. Цікавим є те, що в Ізраїлі питання про домашнє насильство розглядаються не тільки традиційними світським судами (магістратськими та сімейними), а й релігійними – суд рабинів, суд шаріату, християнський суд тощо³⁶⁴.

Із норм Закону про запобігання насильству в сім'ї (5751-1991), зокрема розділу 2(а) випливає, що охоронний припис може заборонити особі виконувати будь-що або все з такого: 1) входити в житло сім'ї або перебувати на певній відстані від нього; 2) переслідувати члена сім'ї будь-яким способом і в будь-якому місці; 3) запобігати або перешкоджати використанню активу, який законно використовує член сім'ї; 4) носити зброю або володіти нею (включаючи ту, що надається Армією оборони Ізраїлю або іншою державною установою)³⁶⁵. До речі, останнє обмеження доречно включити до законодавства України, адже довготривале перебування країни у збройному конфлікті із Російською Федерацією породило багато проблем

³⁶² Prevention of Family Violence Law, 5751-1991 [as amended by Amendment no. 3, 5748-1997 and Amendment no. 4, 5748-1998]. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2013/05/Israel-Prevention-of-Family-Violence-Law-5751-1991-eng.pdf>

³⁶³ Protection for domestic violence victims and relief granted. Fighting Domestic Violence Israel. *Baker McKenzie's Resource Hub*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/middle-east-and-north-africa/israel/topics/1legal-provisions>

³⁶⁴ Prevention of Family Violence Law, 5751-1991 [as amended by Amendment no. 3, 5748-1997 and Amendment no. 4, 5748-1998]. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2013/05/Israel-Prevention-of-Family-Violence-Law-5751-1991-eng.pdf>

³⁶⁵ Fighting Domestic Violence Israel. *Baker McKenzie's Resource Hub*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/middle-east-and-north-africa/israel/topics/4-protection-for-domestic-violence-victims-and-relief-granted>

із наявністю зброї та збільшенням кількості вчинення домашнього насильства зі сторони військовослужбовців.

До речі, статистика у справах щодо домашнього насильства в Україні така: кількість справ про адміністративні правопорушення за участю військовослужбовців за 8 місяців 2022 року – 140 справ, а за 4 місяці наступного року вже стільки ж³⁶⁶. Також є проблема з тим, як суспільство це сприймає. Ми маємо говорити про те, що це герой, але – це кривдник, на жаль, в одній особі. І має бути адекватна реакція держави передовсім: допомога військовослужбовцям, а тому в жодному разі не можемо перекидати відповідальність на постраждалих³⁶⁷.

Щодо найближчих сусідів України то, наприклад, у Чехії правове регулювання насильства в сім'ї все ще є відносно новим, оскільки першим важливим законодавчим актом, спрямованим на захист від насильства в сім'ї, була поправка до Кримінального кодексу № 40/2009. У розділі 199 додано новий злочин – жорстоке поводження з особою, яка проживає у спільному житті³⁶⁸. Цей новий злочин враховує специфіку домашнього насильства, яке, як правило, має тривалий і систематичний характер і не обов'язково досягає достатніх порогів, щоб вважати злочином, який спричинив тілесні ушкодження. У Кримінальному кодексі також можна знайти інші відповідні злочини проти життя і здоров'я особи.

Крім того, питання захисту потерпілих від домашнього насильства врегульовано Законом Про жертви злочинів № 45/2013 36³⁶⁹, який регулює право на захист від вторинної шкоди. Закон про поліцію № 273/2008 визначає правила можливого виселення кривдника

³⁶⁶ Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

³⁶⁷ Льов І. Ми не можемо перекидати відповідальність на постраждалих, – фахівці про насильство у родинах військових. *Intent.press*. 2023. URL: <https://intent.press/publications/humanrights/2023/mi-ne-mozhemo-perekladati-vidpovidalnist-na-postrazhdalih-fahivci-pro-nasilstvo-u-rodinah-vijskovih/>

³⁶⁸ Trestní zákoník. *Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky*. 2009. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

³⁶⁹ Czech Republic. *Fighting Domestic Violence*. Baker McKenzie. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/czech-republic/topics/1legal-provisions>

поліцією з місця спільного проживання на строк до 10 днів у випадках високого ризику неминучого повторення нападу. Розділ 50 Закону про поліцію регулює короткостроковий захист, який поліція надає в обґрунтованих випадках особі, що, як видається, ризикує бути травмованою чи піддатися іншій серйозній небезпеці, але не може отримати спеціальний захист³⁷⁰.

Дотримуючись усіх вищезазначених законів, чеська правова система встановлює комплексну систему захисту жертв домашнього насильства, яка базується на цивільному, адміністративному та кримінальному праві. Конкретна частина судової системи, яка вирішує справу, залежить від конкретної справи, стану провадження та від того, у рамках цивільного, чи кримінального права вона розглядається. У Чеській Республіці нема спеціалізованих судів з питань домашнього насильства.

У багатьох країнах існує спеціальне законодавство та створені інститути, що відповідають за захист дітей від домашнього насильства. Крім того, є відмінність між державним контролем за дотриманням прав і свобод людини (зазвичай через омбудсмена) та інспекцією послуг для дітей, щоб гарантувати, що вони діють у рамках набору конкретних стандартів якості. Наприклад, в Ірландії створено та діє Управління медичної інформації та якості охорони здоров'я, яке відповідає за моніторинг дитячих служб, зокрема дитячих будинків-інтернатів, державних і приватних опік над дитиною, спеціальних установ по догляду, центрів утримання під вартою неповнолітніх, а також служб захисту і соціального забезпечення дітей³⁷¹.

³⁷⁰ Czech Republic. *Fighting Domestic Violence*. Baker McKenzie. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/czech-republic/topics/illegal-provisions>

³⁷¹ Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу додержання права дітей на захист від насильства та жорстокого поводження. *Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо дітей в Україні, Фаза II»*. 2021. URL: <https://rm.coe.int/methodological-recommendations-on-monitoring-the-right-of-the-child-to/1680a4db7c>

Кожен член групи спостереження за дітьми навчений проводити моніторингові візити відповідно до встановлених правил. Обов'язково визначаються його напрями, які повинні виконуватися моніторами в рамках цього процесу. Встановлюється також градація, згідно з якою будь-який аспект послуги може вважатися відповідним або невідповідним нормативним актам і національним стандартам³⁷². Під час моніторингового візиту проводяться спостереження за послугами щодо того, як захищаються і дотримуються права дітей, і як здійснюється управління цими послугами³⁷³.

В Ірландії також створений інститут Уповноваженого з прав дитини (Ombudsman for Children's), який опікується питаннями захисту прав дітей та молоді, розслідує скарги³⁷⁴. Закон про Омбудсмена у справах дітей 2002 року визначає правила роботи зі скаргами. Відповідно до його положень, надаються безкоштовні та неупереджені послуги з розгляду скарг, з метою перевірки, чи мали адміністративні дії державного органу негативний вплив на дитину чи дітей загалом³⁷⁵.

На Мальті Інспекція з питань соціальних стандартів слідкує, щоб соціальні послуги і піклування щодо дітей були безпечними, а також їх надання відбувалося відповідно до встановлених стандартів якості³⁷⁶. Вони здійснюють планові та позапланові відвідування, проводячи спостереження, бесіди, заповнення анкет

³⁷² Safeguarding children is everyone's responsibility. *Keeping Children Safe*. 2024. URL: <https://www.keepingchildrensafe.global/>

³⁷³ Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу дотримання права дітей на захист від насильства та жорстокого поводження. *Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо дітей в Україні, Фаза II»*, 2021. URL: <https://rm.coe.int/methodological-recommendations-on-monitoring-the-right-of-the-child-to/1680a4db7c>

³⁷⁴ Ombudsman for Children's Office, 2022. URL: <https://www.oco.ie/>

³⁷⁵ Complaints. Ombudsman for Children's Office, 2022. URL: <https://www.oco.ie/complaints/>

³⁷⁶ Services for Children. SCSA, 2024. URL: <https://scsacms.gov.mt/en/Pages/Services-for-Children.aspx>

і контрольних списків, а також перевірку документації (наприклад, реєстри, плани справ)³⁷⁷. Загалом у цій країні соціальний догляд включає значну кількість постачальників послуг у різних секторах – від немовлят до людей похилого віку, які впливають на суспільство загалом. Управління стандартів соціального забезпечення як регулятор забезпечує однакове ставлення до різних постачальників послуг і керує тими самими постачальниками послуг для досягнення вищої якості соціального добробуту. Встановлення стандартів у сфері соціальної допомоги допомагає регулятору досягти цієї мети³⁷⁸.

Життєво важливою частиною таких контрольно-наглядових заходів є прямий контакт із дітьми та їхніми родинами, які користуються певними послугами, щоб зрозуміти, як вони відчують ці послуги, а також які їхні очікування щодо них. Зрештою, регулювання надання державних послуг та контроль і нагляд за такою діяльністю гарантує, що думки дітей враховуються, вони живуть у безпечному середовищі й отримують підтримку для відновлення (реабілітації).

У Польщі, наприклад, розроблена Польська хартія прав дитини-жертви / свідка, яка вперше була представлена під час 6-ї польської конференції «Допомога дітям – жертвам злочинів» 26 жовтня 2009 року³⁷⁹. Хартію підготував фонд «Нічий діти» у партнерстві з Міністерством юстиції та Коаліцією за доброзичливе інтерв'ю. На початку 2009 року Фонд «Нічий діти» розпочав свою ініціативу зі створення документа, який би комплексно регулював права

³⁷⁷ Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу додержання права дітей на захист від насильства та жорстокого поводження. *Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо дітей в Україні, Фаза II»*. 2021. URL: <https://rm.coe.int/methodological-recommendations-on-monitoring-the-right-of-the-child-to/1680a4db7c>

³⁷⁸ Regulations. SCSSA. 2024. URL: <https://scsacms.gov.mt/en/Pages/Regulations.aspx>

³⁷⁹ Polish Charter of Rights of the Child-Victim/Witness. *Empowering Children Foundation*. 2024. URL: https://www.canee.net/poland/polish_charter_of_rights_of_the_child_victim_witness

дітей, які беруть участь у кримінальному провадженні³⁸⁰. Документ був адресований фахівцям, які у повсякденній роботі зустрічаються з дітьми-жертвами / свідками злочинів.

Хартія є актом, що не має обов'язкової сили. Тим не менш, Фонд «Нічий діти» сподівається, що він послужить орієнтиром у встановленні правильних шляхів і процедур кримінального переслідування і судового провадження для правоохоронних органів та організацій, які підтримують дотримання прав неповнолітніх у кримінальному судочинстві. У майбутньому Хартія має уніфікувати практики, які застосовуються в Польщі у поводженні з дітьми, що постраждали, та дітьми-свідками, з повним дотриманням їхніх прав під час кримінального провадження³⁸¹.

Отже, можна констатувати, що провідні країни світу розвивають різноманітні підходи до контролю за кривдниками у сфері протидії домашньому насильству. Кращими практиками означеного, наприклад, можна вбачати такі, як:

- Австрія, Франція – вжиття широкого спектра запобіжних та обмежувальних заходів щодо кривдника (видворення кривдника з дому, заборона наближення до потерпілої особи, електронний моніторинг тощо), які допомагають захистити потерпілих від подальших насильницьких дій;
- Німеччина та Норвегія – розвиток програм реабілітації для кривдників, спрямованих на зміну їхньої поведінки та уникнення повторного насильства, проходження яких обов'язково має бути підконтрольним;
- Канада – системна координація між правоохоронними органами, службами соціального захисту, судами та іншими зацікавленими сторонами. Водночас, наприклад, у Норвегії координація

³⁸⁰ Polish Charter of Rights of the Child-Victim/Witness. *Empowering Children Foundation*. 2024. URL: https://www.canee.net/poland/polish_charter_of_rights_of_the_child_victim_witness

³⁸¹ Ibid.

трансформується у взаємодію, яка передбачає, що поліція та екстрені служби тісно співпрацюють з метою розслідування факту кримінального правопорушення. У цій співпраці домінує кримінально-правова перспектива, а метою є запобігання фальсифікації доказів. Тобто, по суті, ця співпраця орієнтована на контроль³⁸²;

- Ірландія, Мальта, Польща – створення спеціальних інституцій, що відповідають за надання захисних послуг дітям жертвам / свідкам домашнього насильства, а також наявність нормативів їхньої якості є свідченням сформованих механізмів контрольно-наглядової діяльності за їх дотриманням;

- Ізраїль – контроль за обігом зброї за суб'єктивним критерієм (в аспекті особи кривдника-військовослужбовця) є дієвим інструментом не лише зниження ризику застосування зброї у побутово-конфліктному середовищі, але й забезпечення режиму правомірності поведінки осіб, які мають доступ до зброї загалом.

Між тим, вбачаємо за необхідне уточнити, що навіть із врахуванням явного кореляційного зв'язку між показником розвитку країни та поширеністю явища домашнього насильства, реальна ситуація з його проявами, функціоналом діяльності суб'єктів здійснення відповідної протидії, а також станом контрольно-наглядової діяльності у цій сфері свідчить про протилежне. Звісно, не в конкретному контексті, а в загальному, адже попри розвиненні механізми забезпечення високого рівня життя, ефективність механізмів допомоги та захисту постраждалим є умовним критерієм, підлаштованим під специфічні локальні обставини. Зокрема, культурні чи соціальні бар'єри ускладнюють чіткість ідентифікації реального стану поширення цього явища, а адекватність застосованих заходів допомоги та захисту через відсутність уніфікації установлених вимог до якості таких послуг (оскільки для кожної країни вони мають різний

³⁸² Bakketeig, Elisiv, Jane Dullum, Kari Stefansen. Interagency Collaboration in Cases of Domestic Violence and Abuse. Towards a Hybridization of the Welfare Services? *Tidsskrift for velferdsforskning*. 2019. Vol. 22, Iss. 3. URL: <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.2464-3076-2019-03-02>

функціонал, детермінований особливостями конкретної правової системи, національного законодавства, соціально-культурного середовища тощо), не завжди може бути оцінена об'єктивно. Тому сама ідея можливості запозичення кращих світових практик здійснення контролю за кривдниками має розглядатись, передовсім, через призму актуалізації таких новацій для України. На нашу думку, на сучасному етапі розвитку вітчизняної правової системи актуальними практиками означеної діяльності, які мали б позитивні наслідки після впровадження, є: 1) оптимізація процедури контролю за поведінкою кривдника у спосіб забезпечення можливості застосування органами поліції електронних засобів контролю їхнього місцеперебування (аналогічно досвіду Франції, а також таких країн, як Грузія чи Австрія); 2) удосконалення законодавства у сфері діяльності органів поліції у контексті забезпечення можливості останніх разом із терміновим заборонним приписом виносити заборонні ордери на носіння, зберігання та володіння зброєю військовослужбовцями на час дії термінового заборонного припису (адаптуючи окремі положення досвіду Ізраїлю).

3.3 Тенденції удосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення контрольної діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні

Усе проведене дослідження побудоване на тезисі про потребу забезпечення з боку держави усіх необхідних умов для здійснення контрольної діяльності у цій сфері у такий спосіб, щоб піднімати рівень ефективності застосованих уповноваженими суб'єктами заходів допомоги та захисту постраждалим.

На кінцевому його етапі вже можна узагальнити, що відсутні законодавчо визначені мета, цілі та принципи її здійснення з позиції єдності функціонального аспекту. Кожен представник реалізації контрольної діяльності втілює у дійсність обсяг своїх

повноважень у сфері свого відання, що є логічним з огляду на законодавчу вимогу розподілу їхніх обов'язків та недопустимість дублювання функцій. Однак є одне важливе застереження: контрольно-наглядові заходи у сфері протидії домашньому насильству в Україні мають бути централізованою єдністю, яка об'єктивує волю держави та громадського сектору сформувати політику й узгодити дії у межах усунення факторів толерування цього явища, а також формування механізмів протидії його наслідкам.

Тому, на нашу думку, найголовніше завдання у межах процесу удосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні є формування механізму єдності реалізації контрольно-наглядових заходів.

Щонайменше обґрунтувати таку необхідність можна тим, що наразі не ведеться системний та уніфікований збір даних щодо кількості випадків вчинення насильницьких злочинів та злочинів проти ставової свободи і недоторканості з розбивкою за статтю, віком, типом родинного зв'язку між потерпілою особою та правопорушником, областю вчинення. Тому існує системна проблема щодо збирання даних виконавчими органами влади та правоохоронними органами. Підтвердженням цього слугує те, що Мінсоцполітики як координуючий суб'єкт, Міністерство внутрішніх справ і Офіс Генерального прокурора збирають інформацію щодо кількості вчинення домашнього насильства та сексуального насильства, однак у підсумку такі дані є різними та не враховують особу кривдника і потерпілої особи, їхні стосунки³⁸³ ефективність наданої допомоги та захисту тощо. Зокрема з метою висвітлення об'єктивних даних щодо ситуації у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі вкрай необхідна актуалізація показників та методики збору

³⁸³ Тіньовий звіт Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем» про виконання Україною Конвенції Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством. *Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем»*. 2023.

як статистичної інформації щодо подібних випадків³⁸⁴, так і результатів здійснення контрольної-наглядових заходів за діяльністю суб'єктів, уповноважених реалізовувати захисні та допоміжні дії. За думкою експертів з Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем», облік даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі має здійснюватись завдяки відповідному Єдиному державному реєстру, відомості до якого мають вносити усі суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, або суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі. На державному рівні необхідним також є запровадження щорічного оприлюднення інформації про ситуацію у цій сфері і результати вжитих заходів. Мінсоцполітики як спеціально уповноважений орган на своєму сайті повинно публікувати інформацію про ситуацію щодо домашнього насильства і насильства за ознакою статі³⁸⁵.

Відповідно, саме Мінсоцполітики має бути відповідальним суб'єктом, що забезпечуватиме єдність реалізації контрольної-наглядових заходів у цій сфері шляхом консолідації зусиль (більшою мірою налагодження інформаційного обміну) між ключовими суб'єктами їхнього здійснення (громадські організації, Міністерство внутрішніх справ України, Національна поліція України, Офіс Генерального прокурора, Національна соціальна сервісна служба України тощо) задля узгодження та забезпечення цілісності процедур і методів їхньої роботи, вчасного коригування дій, визначення їхньої послідовності з метою прийняття обґрунтованих рішень, що матимуть характер оптимізації чи констатації.

Важливим у зазначеному є також те, що контрольна-наглядова діяльність не повинна розглядатися єдино з позиції реалізації

³⁸⁴ Тінювий звіт Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем» про виконання Україною Конвенції Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством. *Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем»*. 2023.

³⁸⁵ Там само.

контрольних заходів. Автори роботи обґрунтовують, що контрольно-наглядові заходи у сфері протидії домашньому насильству в Україні об'єктивуються низкою організаційних, превентивних та примусових дій. Йдеться про спостереження, моніторинг, інспектування, перевірки, обліки тощо. Зрозуміло, що кожен суб'єкт реалізації контрольних заходів уповноважений на конкретний їхній різновид, однак є також спільні для діяльності кожного з таких, наприклад, процедура спостереження. І якщо результати спостереження органів влади можуть мати правові наслідки (як самостійні, що передбачають надання рекомендацій, так і процедурні, що стають підставою для активізації іншої стадії контрольно-наглядової діяльності, наприклад, перевірки), то неурядових організацій – взагалі можуть ігноруватись.

Отже, розробка та прийняття спеціального розпорядчого акта, який визначить чіткі правила, стандарти, вимоги, критерії та особливості координації і взаємодії суб'єктів здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні, є нагальною потребою.

На нашу думку, означений нормативно-правовий акт може бути представлений у вигляді концепції, що матиме назву «Про забезпечення єдності реалізації контрольно-наглядових заходів у сфері протидії домашньому насильству». Розробником зазначеного акта має бути Мінсоцполітики, яке об'єднає над цією спільною метою низку зацікавлених суб'єктів. Зокрема, доречно сформувати робочу групу з розробки Концепції забезпечення єдності реалізації контрольно-наглядових заходів у сфері протидії домашньому насильству, а також уповноважити її розробити та подати Мінсоцполітики її проект. Відповідне рішення повинно мати вираження у формі виданого наказу, який також затвердить положення про основні завдання, повноваження та склад робочої групи.

Ми переконані, що робоча група має бути консультативно-дорадчим органом Мінсоцполітики, очолюваним заступником Міністра соціальної політики згідно з розподілом обов'язків.

До її складу мають входити представники Міністерства соціальної політики, Національної соціальної сервісної служби, за згодою – народні депутати України, представники Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Міністерства фінансів України, Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, інститутів громадянського суспільства. Причому залучення до складу робочої групи представників від інститутів громадянського суспільства, з якими підписано меморандуми про співпрацю щодо реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії домашньому насильству, повинно бути обов'язковим.

Зрозуміло, що основним завданням робочої групи має стати підготовка проекту Концепції забезпечення єдності реалізації контрольної-наглядових заходів у сфері протидії домашньому насильству. Для цього вона повинна мати право отримувати в установленому порядку від центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, міжнародних донорів та партнерів інформацію, необхідну для виконання визначених для неї завдань; залучати до участі у своїй роботі представників центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій (за погодженням з їхніми керівниками), міжнародних донорів та партнерів (за згодою), а також незалежних експертів (за згодою)³⁸⁶.

З організаційного дискурсу, формою роботи робочої групи повинні бути засідання, що скликаються її Головою щомісяця,

³⁸⁶ Про утворення Робочої групи (координаційного центру) Проекту реформ гуманітарної допомоги та міжнародного розвитку для України PeReHID з питань переходу від надання екстреної гуманітарної допомоги до створення стійкої системи соціального захисту населення, спрямованої на подолання шоківих потрясінь, зумовлених збройною агресією Російської Федерації проти України : наказ Міністерства соціальної політики України від 31.05.2023 р. № 186-Н.

а ресурсне забезпечення діяльності – покладене на експертну групу з питань протидії торгівлі людьми, домашньому насильству та гендерної рівності Директорату розвитку соціальних послуг Міністерства соціальної політики.

Причому важливо враховувати, що передувати означеному має ініціювання цього питання на засіданні Кабінету Міністрів України, який має погодити необхідність відповідних оптимізацій.

Важливо також, що на цьому засіданні мають заслуховуватися питання, яким має бути урядове бачення означеної концепції, адже втручатись у діяльність один одного органи влади не можуть, однак координуватись Кабінетом Міністрів України як основним суб'єктом розробки та реалізації державної політики у цій сфері – зобов'язані.

Окрім того, на нашу думку, виходячи із надзвичайної важливості забезпечення належної діяльності суб'єктів протидії домашньому насильству, Кабінет Міністрів України має підвищити ефективність роботи органів державної влади, відповідальних за контрольно-наглядову діяльність у цій сфері. Зокрема, окремим урядовим розпорядженням має бути визнано необхідність:

- створення чіткої системи державного контролю у сфері протидії домашньому насильству в Україні. Передовсім йдеться про визначення його цілей, функцій, обсягів та способів здійснення, що зможуть забезпечити режим законності у сфері діяльності суб'єктів надання допомоги та захисту постраждалим;

- визначення системи критеріїв, за якими оцінюється ступінь ефективності реалізації протидії домашньому насильству. Загалом виділяють три види ефективності: споживчу (відношення цілей до ідеалів, норм), результативну (відношення досягнутого результату до цілей) та витратну (відношення витрат до результатів)³⁸⁷. На нашу думку, кожен із зазначених видів має бути нормативно уточненим в досліджуваному контексті;

³⁸⁷ Сидора Т. Ю. Критерії оцінювання ефективності діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1298>

– встановлення критеріїв професійності до уповноважених осіб на реалізацію контрольної діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні, розробка спеціалізованих навчальних програм та впровадження системи сертифікації. Як зазначають експерти з Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем», – «попри те, що деякі заклади мають програми та курси щодо протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, проте в цілому сучасна підготовка фахівців/инь з окреслених питань характеризується відсутністю системного та послідовного підходу, недостатнім рівнем інтеграції питань запобігання та протидії домашньому насильству, а також сексуальному насильству до навчальних планів підготовки фахівців/инь у закладах вищої освіти, переважно здійснюється у вигляді тренінгів за підтримки неурядових та громадських організацій³⁸⁸. Назагал у секторі публічної служби не закріплений обов'язок проходити навчання з тем гендерної рівності та недискримінації як умови прийняття на роботу чи підвищення кваліфікації особи. Наразі у закладах вищої освіти не здійснюється підготовка конкретних спеціалістів/ок у сфері гендерної рівності, протидії гендерно зумовленому насильству. Спостерігається недостатня кількість фахівців/ць із соціальної роботи, психологів/нь, а також недостатній рівень спеціальних знань і навичок у фахівців/инь (особливо новопризначених), психологічне «вигорання» фахівців/инь»³⁸⁹. Можемо додати, що на виконання статті 21-2 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (якою встановлюється,

³⁸⁸ Ковальова О. В. Підготовка фахівців як інструмент забезпечення дієвості державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Сучасний стан та перспективи розвитку системи запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах глобальних викликів сьогодення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2022. 275 с.

³⁸⁹ Тінювий звіт Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем» про виконання Україною Конвенції Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством. *Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем»*. 2023.

що держава забезпечує організацію і проведення спільних та спеціалізованих тренінгів і семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, а також для працівників правоохоронних органів і суддів³⁹⁰), регулярно проводяться навчання для суддів, соціальних працівників, працівників поліції та ін.³⁹¹. Наприклад, Національна школа суддів України у співпраці з Офісом Ради Європи в Україні та проектом «Боротьба з насильством стосовно жінок в Україні – Етап II (COVAW II)», що реалізується в Україні з 2023 року задля сприяння виконанню угод між Радою Європи та Україною щодо запобігання і протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству в березні 2024 року проводила дистанційний курс HELP «Протидія насильству стосовно жінок та домашньому насильству для юристів, суддів та адвокатів». 8 тематичних модулів (розрахованих на 8 тижнів) сфокусовані на боротьбу та протидію насильству щодо жінок і домашньому насильству в контексті статті 3 та 8 Європейської конвенції з прав людини та практики Суду, та приділяють увагу відповідному правовому регулюванню на міжнародному та національному рівнях³⁹². Однак що стосується питань контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, вони майже не розглядаються;

– впровадження регулярного моніторингу й аудиту діяльності уповноважених суб'єктів реалізації контрольно-наглядових заходів у сфері протидії домашньому насильству в Україні. Означене має забезпечити ефективність і результативність

³⁹⁰ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV.

³⁹¹ Чому українській судовій, правоохоронній та юридичній спільноті необхідна стамбульська конвенція? *Аналітичний центр «ЮрФем»*. 2020. URL: <https://jurfem.com.ua/chomu-potribna-stambulska-analitychnyi/>

³⁹² Національний курс Help «Протидія насильству щодо жінок та домашньому насильству». *Національна школа суддів України*. 2023. URL: <https://nsj.gov.ua/ua/news/natsionalniy-kurs-help-protidiya-nasilstvu-shodo-jinok-ta-domashnomu-nasilstvu/>

контрольно-наглядової діяльності, а також виявлення та попередження зловживань у цій сфері;

- створення механізмів постійної міжвідомчої координації та співпраці;

- підвищення рівня прозорості реалізації контрольно-наглядових заходів у цій сфері, встановлення обов'язку узагальнення їхніх результатів. Знову ж таки, як зазначають експерти з Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем», – «Незважаючи на вимоги Стамбульської Конвенції та Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» щодо моніторингу виконання законодавства та ефективного захисту постраждалих, результатів моніторингу у відкритому доступі немає. Зокрема, на головній сторінці сайту Міністерства соціальної політики України на початок червня 2023 року немає ні результатів моніторингу, ні інформації про випадки домашнього насильства»³⁹³;

- впровадження ефективних санкцій та заходів впливу як щодо стимулювання уповноважених суб'єктів реалізації контрольно-наглядових заходів у цій сфері до належного здійснення своїх обов'язків, так і суб'єктів, діяльність яких піддається застосуванню таких заходів, щоб підвищити рівень їхньої відповідальності за прийняті рішення.

Зокрема щодо останнього доцільно зазначити більш розлого. Власне, попри активізацію усіх суб'єктів, що зобов'язані нормами Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» негайно реагувати на факти домашнього насильства, при здійсненні контрольно-наглядової діяльності практично відсутня адміністративна чи судова практика притягнення відповідальних осіб до юридичної відповідальності. Так, наприклад, на сайті Уповноваженого є інформація, що він здійснював провадження

³⁹³ Тіньовий звіт Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем» про виконання Україною Конвенції Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством. *Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем»*. 2023.

за зверненням громадянки Л. щодо порушення її прав на захист від домашнього насильства та отримання необхідної допомоги. Із звернення вбачалося, що громадянка Л. зверталась до органів Національної поліції, однак кривдника не було притягнуто до відповідальності, передбаченої законодавством³⁹⁴. Факт зазначеного порушення встановлено. Однак за результатами контрольно-наглядової діяльності до відповідальності був притягнутий тільки кривдник, а працівники поліції за неналежне реагування на факт домашнього насильства – ні. І це не поодинокий фактор. За результатами аналізу рішень ЄСПЛ щодо жертв домашнього насильства практично кожне звернення стосується неналежної діяльності суб'єктів, зобов'язаних протидіяти домашньому насильству.

Такий висновок ми зробили на підставі відкритих джерел, а враховуючи латентність домашнього насильства, цілком ймовірно отримаємо взагалі інші дані. Так, за результатами соціологічного дослідження «Домашнє насильство»: 1,5 млн українців стали жертвами жорсткого поводження у побуті. Серед тих, хто звернувся до поліції, 34 % повідомили, що після заяви до правоохоронних органів жодних подальших дій не відбулося, насильство продовжилося³⁹⁵.

Про випадки, коли люди розповідають про бездіяльність поліції або ж коли правоохоронці не сприймають всерйоз звернення дітей про домашнє насильство наголошувала директорка департаменту національних «гарячих» ліній ГО «Ла Страда-Україна»³⁹⁶.

³⁹⁴ За реагування Уповноваженого поновлено права громадянки на захист від домашнього насильства та отримання необхідної допомоги. *Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2023. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/za-reaguvannya-upovnovazhenogo-ponovleno-prava-gromadyanki-na-zahist-vid-domashnogo-nasilstva-ta-otrimannya-neobhidnoyi-dopomogi

³⁹⁵ Майже половина жертв домашнього насильства не звертаються до правоохоронних органів. *Укрінформ*. 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3279326-majze-polovina-zertv-domasnogo-nasilstva-ne-zvertautsa-do-policii.html>

³⁹⁶ Матяж М. Як реагувати жертвам домашнього насильства на недостатню увагу з боку поліції? *Радіо Свобода*. 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30117262.html>

Вона також зазначила, що у таких випадках вони використовують спеціальний метод контрольно-наглядової діяльності громадських організацій – реагування з приводу скарги на бездіяльність правоохоронних органів.

Однак необхідно наголосити, що наразі в Україні нема механізму притягнення до відповідальності за результатами контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству виявлених порушень, допущених з боку відповідних уповноважених суб'єктів. Максимум, чого можна добитися за фактом виявлення порушень законодавства у сфері протидії домашньому насильству, – проведення службової перевірки за скаргою на бездіяльність службової особи та притягнення її (у разі встановлення факту дисциплінарного проступку) до дисциплінарної відповідальності.

А що робити, якщо неправомірні дії і рішення виносять судді? Так, у 2020 році до поліції надійшло понад 200 тис. звернень про домашнє насильство. Майже 125 тис. складених адмінматеріалів поліція передала до суду і понад 104 тис. встигли розглянути. За даними Державної судової адміністрації, до відповідальності за домашнє насильство у 2020 році притягнули лише 62,4 тис. кривдників. У 90 % випадків їм присудили штрафи, трохи більше 5,2 тис. насильників відправили на громадські роботи і тільки 1569 відправили під адміністративний арешт. Загалом суди наклали на кривдників штрафів на майже 12,5 млн грн. Добровільно з них було сплачено тільки 3,8 млн грн. А 42 тис. насильників взагалі вдалося уникнути будь-якого покарання внаслідок визнання правопорушення малозначним діянням, або був відсутній склад правопорушення чи притягнути до відповідальності не могли через закінчення строків накладання адмінстягнення³⁹⁷. Така ситуація має місце у зв'язку із тим, що у кожній структурі є люди з гендерними

³⁹⁷ Коріновська А. Брати кинджала і самій захищати свою дитину?: чому держава вчасно не рятує від насильства. *Суспільно-політичне інформаційне Інтернет-видання «Суспільне Мовлення»*. 2021. URL: <https://suspilne.media/115413-brati-kindzala-i-samij-zahisati-svou-ditinu-comu->

стереотипами: «вона сама винна, вона сама потім захоче з ним помиритися, а якби там вона не лізла до нього, то він би її не вдарив» тощо. Судді – не виняток. Але ще є ускладнена комунікація між правоохоронцями і суддями. Є неякісні протоколи, складені правоохоронними органами, і суди не можуть якісно реагувати на них³⁹⁸.

Отже, в законодавстві досі існує чимало «білих плям» щодо контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству. Тому, на нашу думку, необхідно щоб в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» була зафіксована норма, яка за не реагування чи не належне реагування на результати проведених контрольно-наглядових заходів передбачатиме притягнення до юридичної відповідальності (наприклад, це може бути частина 3 статті 33).

Окрім того, преамбула цього Закону також має бути зміненою. Зокрема, може звучати так: «Цей Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства, *а також основні принципи здійснення контролю у цій сфері*».

Також замість декларативного принципу, який визначений у пункті 2 частини 1 статті 4 аналізованого закону, а саме: «належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» доцільно встановити, що: «акти домашнього насильства мають бути своєчасно виявлені та припинені».

На нашу думку, ця стаття має бути доповнена і таким пунктом:

«10) професійної компетентності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також контрольно-наглядові заходи у цій сфері».

³⁹⁸ Коріновська А. Брати кинджала і самій захищати свою дитину?: чому держава вчасно не рятує від насильства. *Суспільно-політичне інформаційне Інтернет-видання «Суспільне Мовлення»*. 2021. URL: <https://suspilne.media/115413-brati-kindzala-i-samij-zahisati-svou-ditinu-comu->

Зокрема і до частини 2 статті 5 «Основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» доречно внести зміни у такий редакції:

«Основними напрямками реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є:

- 1) *своєчасне* запобігання домашньому насильству;
- 2) *належне* реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству *та ефективного контролю за їх діяльністю*;
- 3) *своєчасне* надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством;
- 4) *своєчасне* та *належне* розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки».

Повертаючись до положень пропонуваного до прийняття нами урядового акта, зазначимо, що окремо означений документ має визначати способи оптимізації процедур здійснення громадського контролю, адже наразі склалась ситуація при якій відсутні: дієві форми та процедури його здійснення; спеціалізовані нормативні положення (зокрема і спеціалізований закон); взаємодія громадськості та влади (окрім поодиноких випадків створених коаліцій); ефективний вплив на владу; публічна звітність влади³⁹⁹.

Уточнимо, що громадський контроль за дотриманням законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є: 1) формою організованого та переважно опосередкованого впливу громадян (як жертв домашнього насильства, так і необмеженого кола інших небайдужих осіб з активною громадянською позицією) на ефективність державної політики щодо запобігання

³⁹⁹ Сотник О. Громадський контроль: механізми участі та форми реалізації. 2024. URL: https://uba.ua/documents/doc/sonyk_gromadskiy_control.pdf

та протидії домашньому насильству; 2) одним зі засобів гарантування дотримання законодавства та підвищення відповідальності органів державної влади і місцевого самоврядування (їх посадових осіб) за належне виконання ними їх обов'язків за даним напрямом державної політики; та 3) необхідним компонентом ініціювання подальших реформ та впровадження новітніх проєктів і програм запобігання домашньому насильству в державі⁴⁰⁰.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» не визначає детального переліку конкретних заходів громадського контролю чи повноважень його суб'єктів у зазначеній сфері. Його аналіз дає підстави для наділення громадських організацій у цій сфері наступними повноваженнями: вивчати ситуацію та збирати згруповані за ознакою статі статистичні дані про факти домашнього насильства; організовувати і проводити галузеві та міжгалузеві дослідження стану, причин і передумов поширення насильства, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та практики його застосування; організовувати та проводити спільні і спеціалізовані тренінги та семінари для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також для працівників правоохоронних органів і суддів; готувати звіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству, доводити їхні результати до відома спеціально уповноважених органів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також контролювати, чи були враховані висновки та рекомендації цих звітів під час визначення пріоритетів і основних напрямів державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також під час розроблення відповідних регіональних програм». Водночас відсутність чіткого та упорядкованого змісту діяльності громадських організацій

⁴⁰⁰ Веселов М. Ю., Пилипів Р. М. Роль громадського контролю у запобіганні та протидії домашньому насильству. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 2. С. 183–187. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/37.pdf>

у сфері запобігання та протидії домашньому насильству помітно ускладнює організаційне забезпечення такої діяльності⁴⁰¹.

Ми погоджуємося із думкою М. Веселова та Р. Пилипіва, що для підвищення ролі громадського контролю у сфері запобігання та протидії домашньому насильству було б доцільно розширити коло суб'єктів та форми здійснення цього виду контролю безпосередньо у нормах Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»⁴⁰², однак наразі уряд має хоча б вирішити питання повноважень та організації роботи громадських організацій у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також підготовки і поширення відповідних матеріалів методично-рекомендаційного характеру⁴⁰³.

Наостанок, варто вказати, що досліджувані питання також можна розглядати у загальному та конкретному контекстах.

За умов першого, наприклад, можна вести мову про оптимізацію реалізації превентивних заходів з метою викорінення стереотипних гендерних ролей, поліпшення обізнаності різних верств населення, а саме дітей, щодо своїх прав при спільному проживанні, які матимуть опосередкований, однак значний вплив на здійснення контрольної діяльності у цій сфері в майбутньому (потенційно зменшаться випадки насильства, відповідно – розвантажаться уповноважені суб'єкти на надання допомоги та захисту постраждалим).

⁴⁰¹ Доценко О. Громадський контроль у сфері адміністративного реагування на вчинення домашнього насильства : матеріали науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 212–216. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/konst_pp1/2023/zbirnyk_14122020.pdf#page=212

⁴⁰² Веселов М. Ю., Пилипів Р. М. Роль громадського контролю у запобіганні та протидії домашньому насильству. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 2. С. 183–187. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/37.pdf>

⁴⁰³ Доценко О. Громадський контроль у сфері адміністративного реагування на вчинення домашнього насильства : матеріали науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 212–216. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/kafedru/konst_pp1/2023/zbirnyk_14122020.pdf#page=212

З цією метою необхідно запровадити в освітній процес (на всіх рівнях освіти: початкова, середня, вища) курсів / предметів / уроків з питань рівноправності, спростування гендерних стереотипів, міжособистісних стосунків без застосування насильства та ін. Адже стаття 21 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» передбачає, що навчальні заклади забезпечують виховання культури гендерної рівності, ненасильницької поведінки, взаємоповаги та рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків між жінками та чоловіками. Проте в Законі «Про освіту» не враховано вимоги, встановлені Стамбульською конвенцією щодо забезпечення здобувачів освіти навчальним матеріалом з таких питань, як рівність між жінками та чоловіками, протидія домашньому насильству та насильству стосовно жінок і право на особисту недоторканність⁴⁰⁴.

Окрім того, у Загальних рекомендаціях, ухвалених Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок, № 1-37, серед іншого також зазначається, що на виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) є необхідним: запровадження обов'язкових шкільних предметів на всіх рівнях освіти, пов'язаних з комплексною сексуальною просвітою та підготовку вчителів для викладання таких предметів. У ситуаціях, коли на середньому рівні освіти працюють переважно вчителі-чоловіки, рекомендується: знайти, навчити та найняти жінок-вчителів, які можуть служити рольовим прикладом; це зробить класи безпечнішими та надасть більше можливостей для дівчат та молодих жінок⁴⁰⁵.

Водночас, за умов другого, треба вести мову про оптимізацію діяльності контекстного суб'єкта здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні. Зокрема, наприклад, серед проблем, які мають місце в діяльності

⁴⁰⁴ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція від 11.05.2011 р. № 994_001-11.

⁴⁰⁵ Загальні рекомендації, ухвалені Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок № 1-37. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW). *ООН Жінки в Україні*. 2019. URL: <http://surf.li/dszlre>

та організаційно-правовому статусі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, можна визначити такі:

- акти його реагування не мають юридично-владного характеру. Тобто для зміни ситуації, де порушуються права, свободи та законні інтереси людей, Уповноважений повинен інформувати про виявлені порушення Верховну Раду, Кабінет Міністрів України та центральні органи виконавчої влади, громадськість через засоби масової інформації;

- відсутність права законодавчої ініціативи⁴⁰⁶.

Отже, можемо узагальнити, що тенденції удосконалення адміністративно-правового регулювання здійснення контрольної діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні репрезентують необхідність: по-перше, формування механізму єдності реалізації контрольних заходів (першим етапом якого є створення робочої групи з розробки Концепції забезпечення єдності реалізації контрольних заходів у сфері протидії домашньому насильству); по-друге, підвищення ефективності роботи органів державної влади, відповідальних за контрольну діяльність у цій сфері, а також визначення способів оптимізації процедур здійснення громадського контролю (шляхом прийняття спеціалізованого урядового акта); по-третє, внесення змін та доповнень до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (преамбула, частина 3 статті 33, пункт 2, 10 частини 1 статті 4, частини 2 статті 5 тощо); по-четверте, внесення змін до Кримінального кодексу України шляхом доповнення його положень статтею 365-4 «Бездіяльність працівника правоохоронного органу на факт домашнього насильства»; по-п'яте, удосконалення статутного законодавства, що встановлює засади діяльності суб'єктів здійснення контрольних заходів (наприклад, законодавства у сфері діяльності органів поліції в частині посилення обмежувальних заходів протидії домашньому насильству).

⁴⁰⁶ Кузьменко О. Фондова лекція з дисципліни «Адміністративний процес» на тему «Нормотворчі провадження». *Національна академія внутрішніх справ*. 2016.

ВИСНОВКИ

У монографії визначено юридичну природу та особливості здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, виявленні ключові проблеми у реалізації відповідних заходів, а також запропоновані шляхи оптимізації їхнього втілення. У результаті зроблено такі висновки, які можуть мати як теоретичне, так і практичне значення:

1. Уточнено, що забезпечення функціональності діяльності суб'єктів протидії домашньому насильству як відповідний правовий концепт характеризується широким змістом, де контрольно-наглядова діяльність є його складовою. Йдеться, зокрема, про те, що держава має створити усі необхідні умови для того, щоб суб'єкти протидії домашньому насильству належно виконували свою соціально-правову місію. Це означає, що поряд з контрольно-наглядовою діяльністю у діалектичному взаємозв'язку органічно існує й інша владно-правова діяльність, яка опосередковується низкою різнорідних адміністративно-правових зв'язків. У зв'язку з цим визначається, що контрольно-наглядові відносини у сфері протидії домашньому насильству – це урегульовані адміністративними нормами відносини між уповноваженими державою суб'єктами із контрольно-наглядовими повноваженнями та: а) суб'єктами протидії такому насильству, які виникають задля забезпечення дотримання прав і свобод громадян та недопущення помилок і правопорушень під час здійснення заходів із реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; б) особою кривдником, які характеризуються необхідністю його психологічної корекції та соціальної реабілітації.

2. Визначено, що нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству – це сукупність вимог, правил та процедур її здійснення, що мають нормативне вираження у межах законодавчих та підзаконних актів. Уточнено, що нормативно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству закріплені в Конституції України, а конкретизуються і розвиваються у законодавчих та інших нормативно-правових актах. Запропоновано такі акти диференціювати на дві групи: до першої віднесено акти, що встановлюють вимоги до контрольно-наглядової діяльності у будь-якій сфері державного та суспільного устрою (наприклад, Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI, яким регламентований порядок здійснення контрольних функцій Верховної Ради України або Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю)» від 18 грудня 2017 року № 1020-р, якою запроваджено комплексне проведення планових заходів державного нагляду (контролю) органів державного нагляду (контролю)), а до другої – ті, що встановлюють вимоги, правила та процедури контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії насильству загалом та у сімейному середовищі – зокрема (наприклад, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII, де Розділ VIII присвячений «контролю за дотриманням законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» або наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України» від 25 лютого 2019 року № 124, яким забезпечено контроль за дотриманням кривдником тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку з учиненням домашнього насильства). Визначено, що окрему групу

нормативного вияву таких засад складають нормативно-правові акти, що регламентують внутрішній контроль за діяльністю правоохоронних органів у сфері протидії домашньому насильству (наприклад, Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України, затверджене наказом Національної поліції України від 09 листопада 2015 року № 83).

3. Виявлена необхідність у зміні та структуризації системи суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству, адже у контексті системного підходу треба вести мову про взаємопов'язану єдність реалізаційного аспекту, яка забезпечується силами кожного з таких суб'єктів. Наразі вони діють самостійно, оскільки немає сформованого чіткого алгоритму спільних дій (розподіл за сферою відання та компетенціями розпорошує їх на різні рівні, які перетинаються та взаємодіють, але не об'єднуються в єдине ціле). Доведено, що об'єднання зусиль означених суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству має забезпечити комплексні, багатогалузеві й стійкі «схеми припинення насильницьких проявів», виявляючи та припиняючи порушення у діяльності суб'єктів, відповідальних за реалізацію заходів його протидії. Тому запропоновано у Додаток 2 до «Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року» включити завдання із систематичного моніторингу та контролю за діяльністю суб'єктів, відповідальних за протидію домашнього насильства і розробити чіткий механізм взаємодії кожного з елементів системи здійснення контрольно-наглядової діяльності між собою та приватним сектором, що забезпечить як більшу інформативність, так і результативність її здійснення загалом.

4. Доведено, що будь-який напрям забезпечення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству має, по-перше, відповідати встановленим базовим ідейним орієнтирам, що є загальноприйнятими або визначеними обов'язковими у межах

реалізації означеної діяльності (верховенства права, законності, публічності, людиноцентризму тощо), по-друге, розширювати своїм змістом вже наявний ідейний орієнтир або започатковувати існування нового, але обов'язково з урахуванням його відповідності з наявними (наприклад, принцип належної уваги до кожного факту домашнього насильства, який сукупно репрезентує ефективність застосовних заходів та індивідуальний підхід до розв'язання проблем постраждалих корелює з принципом повноти, розширюючи його функціонал або принцип врахування індивідуалізації завдань та обсягів можливостей суб'єкта протидії домашньому насильству відповідає основним постулатам принципу достовірності, уточнюючи його зміст).

5. Визначено, що проблематика форм контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству має дуальну теоретичну спрямованість розкриття функціонального аспекту, адже, з одного боку, треба вести мову окремо про форми діяльності контрольно-наглядових органів та громадськості, що здійснюють відповідні заходи задля виявлення зовнішнього вираження результатів їхніх дій. З іншого ж боку, з позиції способу організації та здійснення контрольно-наглядової діяльності, цілком закономірним видається виокремлення уніфікованих форм, що є узагальненою репрезентацією цієї діяльності. Наприклад, це перевірка, спостереження, аудит чи моніторинг. Однак важливо враховувати, що це радше методи здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству (що також є спірною тезою), застосування яких не має кореляційного взаємозв'язку з правовим становищем суб'єкта їх використання, адже змінним є лиш обсяг правових наслідків, меж та способів їхньої практичної репрезентації для досягнення конкретної цілі.

6. Узагальнено, що форми та методи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству справді характеризуються діалектичною єдністю, яка розкривається у межах реалізації конкретного контрольно-наглядового заходу. Наприклад,

під час перевірки домінує метод переконання (якщо виявлене порушення є незначним та не потребує застосування більш жорстких актів реагування), результат застосування якого фіксується у межах виданого індивідуального акта. Переконавання також характерне при стимулюванні контрагентів до укладання адміністративних договорів або ж під час проведення роз'яснювальних кампаній. Зі свого боку, спеціальні методи контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству є більш практичною репрезентацією сутності контрольно-наглядового заходу. Зокрема, якщо йдеться про моніторингові заходи, доречно застосовувати інформаційно-аналітичні чи прогностичні методи, тоді як, наприклад, інспектування вимагає застосування методу оцінки ризику.

7. Доведено, що гарантії забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству треба розглядати як централізовану єдність вимог, наданих ресурсів та сформованих мереж взаємодій, що створюють середовище, вільне від проявів свавільності суб'єктів реалізації контрольно-наглядових заходів у цій сфері. Обов'язок держави – забезпечити режим законності у сфері формування і реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, як власне і будь-якої іншої владно-правової діяльності, закріплено на найвищому нормативному рівні. На ньому ж і визначено права громадян та їхніх об'єднань у дискурсі можливості реалізації контрольно-наглядових заходів. Більш спеціалізовано гарантійний аспект забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству проявляється у міждисциплінарних та спеціальних нормативних основах, але базовим усе ж є врахування того, що їхня система не має чіткої ідентифікації, а отже – виокремлення таких є площиною теоретико-методологічних досліджень.

8. Узагальнено, що національні представники влади та громадськість взаємодіють та співпрацюють, паралельно – із зарубіжними партнерами, і така взаємодія відбувається на різних

рівнях: як на місцевому, так і на рівні національної політики за рахунок навчання, експертної підтримки та надання рекомендацій. Інституційна співпраця вкрай важлива, адже допомагає краще зрозуміти один одного, однак вона не може бути порівняною з важливістю інформаційного обміну, який забезпечує якість та ґрунтовність контрольно-наглядових заходів як на етапі їхньої розробки, так і в процесі безпосередньої реалізації. Попри те, що чинне законодавство не визначає прямої необхідності належного забезпечення взаємодії між державними та громадськими інституціями у сфері протидії домашньому насильству при здійсненні контрольно-наглядової діяльності в Україні констатовано, що відсутність чітких законодавчих вимог щодо співпраці може призводити до низки проблем, що знижуватимуть її ефективність. Починаючи від згаданого часу (адже, наприклад, у розпорядженні суб'єкта громадського контролю вже можуть бути зібрані відомості щодо неналежного виконання суб'єктом протидії домашньому насильству реалізованих заходів), закінчуючи їхнім поверховим здійсненням (зокрема, через відсутність нормативно визначеної необхідності залучення, наприклад, психолога до вивчення обсягів та рівня наданої допомоги постраждалій особі).

9. Доведено, що попри явний кореляційний зв'язок між показником розвитку країни та поширеністю явища домашнього насильства, реальна ситуація з його проявами, функціоналом діяльності суб'єктів здійснення відповідної протидії, а також станом контрольно-наглядової діяльності у цій сфері свідчить про протилежне. Уточнено, що йдеться не про конкретний контекст, а про загальний, адже, незважаючи на розвинені механізми забезпечення високого рівня життя, ефективність механізмів допомоги та захисту постраждалим є умовним критерієм, підлаштованим під специфічні локальні обставини. Зокрема, культурні чи соціальні бар'єри ускладнюють чіткість ідентифікації реального стану поширення цього явища, а адекватність застосовних заходів допомоги та захисту не завжди може бути

оцінена об'єктивно через відсутність уніфікації установлених вимог до якості таких послуг (для кожної країни вони мають різний функціонал, детермінований особливостями конкретної правової системи, національного законодавства, соціально-культурного середовища тощо). Тому сама ідея можливості запозичення кращих світових практик здійснення контролю за кривдниками має розглядатися передовсім крізь призму актуалізації таких новацій для України.

10. Визначено, що розробка та прийняття спеціального розпорядчого акта, який визначить чіткі правила, стандарти, вимоги, критерії та особливості координації і взаємодії суб'єктів здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні є нагальною потребою. Висловлено припущення, що означений нормативно-правовий акт може бути представлений у вигляді Концепції забезпечення єдності реалізації контрольно-наглядових заходів у сфері протидії домашньому насильству. Його розробником названо Мінсоцполітики, яке має об'єднати реалізації цієї спільної мети низку зацікавлених суб'єктів. Уточнено, що окремим урядовим розпорядженням має бути визнано необхідність: 1) створення чіткої системи державного контролю у сфері протидії домашньому насильству в Україні; 2) визначення системи критеріїв, за якими оцінюється ступінь ефективності реалізації протидії домашньому насильству; 3) встановлення критеріїв професійності до уповноважених осіб на реалізацію контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні, розробка спеціалізованих навчальних програм та впровадження системи сертифікації; 4) впровадження регулярного моніторингу й аудиту діяльності уповноважених суб'єктів реалізації контрольно-наглядових заходів у сфері протидії домашньому насильству в Україні; 5) напрацювання механізмів постійної міжвідомчої координації та співпраці; 6) підвищення рівня прозорості реалізації контрольно-наглядових заходів у цій сфері, встановлення обов'язку

узагальнення їхніх результатів; 7) впровадження ефективних санкцій та заходів впливу як щодо стримування уповноважених суб'єктів реалізації контрольно-наглядових заходів у цій сфері до належного здійснення своїх обов'язків, так і суб'єктів, діяльних яких піддається застосуванню таких заходів, щоб підвищити рівень їхньої відповідальності за прийняті рішення. Окремо зазначено, що цей документ має також визначати способи оптимізації процедур здійснення громадського контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2-х т. Т. 1 : Загальна частина. Київ : Юридична думка, 2004. 584 с.
2. Аганін Б. Ю. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2022.
3. Адміністративне право України / за заг. ред. О. Кузьменко. *Юрінком Інтер*. 2018. URL: https://pidru4niki.com/1271122148211/pravo/formi_publichnoho_administruvannya
4. Адміністративне право України. Повний курс / за заг. ред. В. Галунько. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 446 с.
5. Адміністративне право України / за заг. ред. Т. О. Коломоець. Вид. 2, змін. і доп. Київ : Істина, 2012. 528 с.
6. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Ю. П. Битяка. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
7. Аналітичний звіт «Реагування державних органів влади на випадки домашнього насильства під час кризових ситуацій (зокрема пандемії COVID-19) та рекомендації щодо вдосконалення їхньої роботи». ГО «Ла Страда-Україна». 2021. URL: https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2021/06/analitychnyj-zvit_15.06.21.pdf
8. Андрійко О. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. Київ : Наук. думка, 2004. 304 с.
9. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 ; НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 1999.

10. Арістова І. В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2019. Вип. № 58. Т. 1. С. 177–186.

11. Баклан О. В. Контрольно-наглядова діяльність та адміністративний примус в сфері охорони праці (на матеріалах підрозділів державного нагляду за охороною праці Головного штабу МВС України) / Національна академія внутрішніх справ України. Київ : Поліпром, 2003. 168 с.

12. Басова Ю. Ю. Загальна характеристика гарантій законності контрольно-наглядової діяльності міліції громадської безпеки. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2008. Вип. 41. С. 36–43.

13. Бахрах Д. Адміністративне право : посібник для вузів. 3-е вид. перегляд. і доп. Норма, 2007. 816 с.

14. Бевзенко В. М. Публічно-правові відносини: сутність та ознаки. *Право і Безпека*. 2009. № 1. С. 6–12. URL: <http://surl.li/sthszv>

15. Битяк Ю. П. Адміністративне право України. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 544 с.

16. Білодід І. К. Словник української мови. Академічний тлумачний словник : в 11 т. Київ : Наукова думка, 1976. Т. 7. 864 с.

17. Біологічна система. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-35310>

18. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання). Харків : ФОП Макаренко, 2014. С. 69.

19. Блага А. Б., Тунтула О. С., Кочемировська О. О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству / за заг. ред. А. Б. Благої. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с. URL: <http://surl.li/vhwcfh>

20. Богачова Л. Л. Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина в європейському та національному праві. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2011. Вип. 22. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3235/1/Bogacheva_56.pdf

21. Бойко О. В. Поняття та види гарантій забезпечення законності надання публічних послуг в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 238–240. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/59.pdf

22. Бойчук Р. П. Правові засади державного регулювання підприємницької діяльності: проблеми формування. *Право та інновації*. 2019. № 4 (28). С. 21–26.

23. Бондар О. Контрольно-наглядова діяльність у сільському господарстві України: аграрно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 та 12.00.07. Київ, 2015. 42 с.

24. Боровик А. В., Друзенко А. В. Особливості взаємодії національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 21. С. 107–116. URL: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.21.15>

25. Боровик А. В., Ткачук В. Є. Національна поліція, як суб'єкт запобігання домашній злочинності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 2. С. 174–178. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-2/38>

26. Брус І. Діяльність прокуратури щодо запобігання та протидії домашньому насильству. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2018. Вип. 4/2 (58). С. 32–44.

27. Валько В. Р. Вплив міжнародних стандартів на контрольно-наглядову діяльність у сфері протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 4. С. 181–186.

28. Валько В. Р. Контрольно-наглядові відносини у сфері протидії домашньому насильству як різновид адміністративно-правових взаємозв'язків. *Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 39–41.

29. Валько В. Р. Система суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері протидії домашньому насильству в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 235–241.

30. Валько В. Р. Контрольно-наглядова діяльність у сфері протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 3. С. 118–122.
31. Варій М. Й. Загальна психологія : навчальний посібник. 2-ге видан., випр. і доп. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
32. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005.
33. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
34. Веселов М. Ю., Пилипів Р. М. Роль громадського контролю у запобіганні та протидії домашньому насильству. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 2. С. 183–187. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/07/37.pdf>
35. Виговська Н. Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація. Житомир : ЖДТУ, 2008. 532 с.
36. Вишневецький М. В. Адміністративно-правове регулювання діяльності апарату суду в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2019. 219 с.
37. Відбулося засідання Координаційної ради з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми при ОВА. *Хмельницька обласна військова адміністрація*. 2022. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=118745>
38. В яких країнах найкращий і найгірший рівень життя, – *The Economist*. *Texty.org.ua*. 2024. URL: <https://texty.org.ua/fragments/112013/v-yakyh-krayinah-najkrashyj-i-najhirshyj-riven-zhyttya-the-economist/>
39. Галаган О. І., Письменний Д. П. Поняття та система засад (принципів) кримінального провадження. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 167–172.

40. Галуцько В. В. Адміністративно-правова охорона права власності в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009. 36 с.

41. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні. Харків : Фоліо, 2002. 176 с.

42. Гвозд'їй В. Що таке ризико-орієнтований підхід при здійсненні адвокатської діяльності. НААУ. РАУ. 2020. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/5480-sho-take-riziko-orientovaniy-pidhid-pri-zdiysnenni-advokats-koi-diyal-nosti.html>

43. Гладун З. С. Адміністративне право України. Тернопіль : Вид-во ТАНГ, 2007.

44. Глазунова Н. Державне (адміністративне) управління. ТК «Велби»; Вид-во «Проспект», 2004. 560 с.

45. Горбач А. М. Структура адміністративно-правових відносин. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Випуск 3 (9). Том 3. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3-3_2015/40.pdf

46. Горбова Г. О., Галуцько В. Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї. Київ : Інститут публічного права, 2016. 226 с.

47. Горбунова Л. Історія дослідження ідеї та поняття законності. *Право України*. 2004. № 2. С. 3–8.

48. Громадські ради в цифрах: загальнонац. звіт із моніторингу формує. громад. рад при центр. та місц. органах виконав. влади / М. В. Лациба, О. С. Хмара, А. О. Красносільська та ін. ; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. Київ : Агентство «Україна», 2011. 124 с.

49. Громадянське суспільство в Україні: погляд громадян, 2019. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-poglyad-gromadyan>

50. Гук А. Адміністративні форми та методи публічного врядування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. № 1. С. 78–83.

51. Гумін О., Римарчук Г. Зарубіжний досвід запобігання сімейно-побутовим насильницьким злочинам щодо жінок правоохоронними органами. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2016. С. 502–509.

52. Гендерна рівність. *Національна соціальна сервісна служба України.gov.ua*. 2024. URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist>

53. Денисова А. В. Про співвідношення контролю та нагляду в чинному законодавстві: проблемні питання визначення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2016. Вип. 41 (2). С. 22–25.

54. Державне управління: Європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В. Б. Авер'янов, В. А. Дерезь, А. М. Школик та ін. ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Юстініан, 2007. 288 с.

55. Деревянко Н. З. Юридичні гарантії забезпечення реалізації права на отримання професійної правничої допомоги. *Наука і техника сьогодні*. 2022. № 7 (7). С. 23–35.

56. Деякі питання здійснення державного контролю-моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг та за дотриманням прав дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.10.2021 р. № 1035. *Верховна рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2021-п#n142>

57. Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 р. № 783. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2020-п#Text>

58. Діяльність. *Фармацевтична енциклопедія*. 2023. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2551/diyalnist>

59. Дмитрашук О. С. Зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству. *Юридична наука*. 2020. № 1 (103)/2020. С. 284–292. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/36/34>

60. Дмитренко С. М. Адміністративно-правове забезпечення самоврядного контролю у сфері земельних відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2021. 242 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/86335/1/diss_Dmytrenko.pdf;jsessionid=1B4A65BECD9A9E2D95565CF03AC7E6B9

61. Довгунь К. В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Київ, 2020. 197 с.

62. Долинний А. В. Адміністративно-правове забезпечення національною поліцією України публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 198 с.

63. Допомога постраждалим від домашнього насильства: Представник Уповноваженого взяв участь у нараді щодо виконання Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». *Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2024. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/dopomoga-postrazhdalim-vid-domashnogo-nasilstva-predstavnik-upovnovazhenogo-vzyav-uchast-u-naradi-shchodo-vikonannya-zakonu-ukrayini-pro-zapobigannya-ta-protidiyu-domashnomu-nasilstvu

64. Доценко О. Громадський контроль у сфері адміністративного реагування на вчинення домашнього насильства : матеріали науково-практичної конференції. Київ, 2020. С. 212–216. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/konst_ppl/2023/zbirnyk_14122020.pdf#page=212

65. Драгоненко А. О., Пихтіна П. В. Протидія насильству в сім'ї: міжнародний досвід та реалії в Україні відповідно до чинного кримінального законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. URL: http://lsei.org.ua/3_2018/52.pdf

66. Дрозд І. К., Шевчук В. О. Державний фінансовий контроль. Київ : Імекс-ЛТД, 2007. 304 с.

67. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Київ : Дух і літера, 2009. Том перший. 576 с.

68. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

69. ЄСПЛ уперше визнав, що бездіяльність держорганів і дискримінація постраждалих порушують права людини. *Центр*

прав людини ZMINA. 2022. URL: <https://zmina.info/news/yespl-upershe-vyznav-shho-bezdiyalnist-derzhorganiv-i-dyskryminacziya-postrazhdalyh-porushuye-prava-lyudyny/>

70. Жук Т. І. Адміністративно-правові засади забезпечення взаємодії контррозвідувальних органів з іншими суб'єктами сектору безпеки з метою охорони національних інтересів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 230 с.

71. Журавський В. С., Серьогін В. О., Ярмиш О. Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Київ : Вид. дім «Ін Юре», 2003. 671 с.

72. За реагування Уповноваженого поновлено права громадянки на захист від домашнього насильства та отримання необхідної допомоги. *Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2023. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/za-reaguvannya-upovnovazhenogo-ponovleno-prava-gromadyanki-na-zahist-vid-domashnogo-nasilstva-ta-otrimannya-neobhidnoyi-dopomogi

73. Забезпечення доступу жінок до правосуддя в Україні. *Рада Європи*. 2016. URL: <https://rm.coe.int/training-manual-for-judges-and-prosecutors-on-ensuring-women-s-access-/168076429a>

74. Загальна рекомендація ГРЕВІО № 1 щодо цифрового виміру насильства стосовно жінок. *Секретаріат моніторингового механізму Конвенції Ради Європи із запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Рада Європи*. 2021. URL: <https://rm.coe.int/grevio-2021-20-first-general-recommendation-ukr/1680a4ad92>

75. Загальна теорія держави і права / за заг. ред. В. В. Копейчикова. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 320 с.

76. Загальні рекомендації, ухвалені Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок № 1-37. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW). *ООН Жінки в Україні*. 2019. URL: <http://surl.li/dszlre>

77. Запобігання домашньому насильству. Департамент соціального захисту населення Запорізької обласної державної адміністрації. 2024. URL: <http://surl.li/smeuab>

78. Запобігання та протидія насильству. Методичні рекомендації: Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 18.05.2018 № 1/11-5480. *Міністерство освіти і науки України. Міністерство молоді та спорту України*. 2018. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf>

79. Звіт за результатами аналітичного дослідження «Оцінка впливу COVID-19 на соціально-психологічну допомогу та підтримку кризових категорій населення в умовах COVID-19, у т.ч. з питань протидії домашньому насильству за ознакою статті, а також охоплення послугами, які надаються населенню громадянським суспільством. *Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2020. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/media/Звіт.pdf>

80. Зюнькін А. Г. Фінансове право : опорний конспект лекцій. 3-тє вид., доп. Київ : МАУП, 2003. 160 с.

81. Ізбаш К. С., Доценко О. С. Форми та методи діяльності національної поліції України у сфері забезпечення прав і свобод дітей. *Проблеми становлення правової демократичної держави*. 2021. № 2. С. 3–7. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2021/2/3.pdf>

82. Інформаційні Системи. *Інформатика та Інформація*. 2023. URL: <https://sites.google.com/site/in4matuka/informacijni-sistemi>

83. Інформація про структурний підрозділ. *Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини* : офіційний сайт. 2023. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/informaciya-pro-strukturnij-pidrozdil-pdn>

84. Калетнік Г. М. Державне регулювання економіки. Київ : Хай-Тек Пресс, 2011. 428 с.

85. Кальман О. Г., Христич І. О. Правова статистика. Харків : Право, 2004. С. 7.

86. Касьяненко Л. М. Правові основи здійснення фінансового контролю органами державної податкової служби України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2004. 230 с.

87. Кількість випадків домашнього насильства зросла на 20 %: МВС та Парламент працюють над посиленням відповідальності. *Урядовий портал gov.ua*. URL: <http://surl.li/rvwids>
88. Кіндрись М. Рекомендації щодо удосконалення національного законодавства України щодо захисту прав осіб, постраждалих від насильства в цифровому середовищі. *ЮрФем*. 2023. URL: <https://jurfem.com.ua/recomendatsii-schodo-udoskonalennya-zakonodavstva-zyfr-seredovysche/>
89. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право України. Київ : Алерта, 2011. 696 с.
90. Коваленко В. Курс адміністративного права України. *Національна академія внутрішніх справ*. Юрінком Інтер, 2012. 808 с.
91. Коваленко І. І., Бідюк П. І., Гожий О. П. Вступ до системного аналізу. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. 148 с.
92. Коваль А. В. Адміністративне право. Київ : Вентурі, 1998. 208 с.
93. Ковальова О. В. Підготовка фахівців як інструмент забезпечення дієвості державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Сучасний стан та перспективи розвитку системи запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах глобальних викликів сьогодення* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2022. 275 с. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8cd02f2c-d214-46c9-ac85-f20d8bb07b93/content>
94. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. *Верховна рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
95. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
96. Кокора Н. В. Інформаційно-комунікаційні особливості взаємодії органів місцевого самоврядування з громадою: регіональний аспект. Аналітична записка. *National Institute for Strategic Studies*. 2012. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/1018>

97. Колпаков В. К. Адміністративне право України. Київ : Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

98. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с. URL: <https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/5/kolpakov.pdf>

99. Комітетські слухання на тему: «Виконання Україною міжнародних зобов'язань за Конвенцією Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок». *Верховна Рада України* : офіційний сайт. 2021. URL: https://www.rada.gov.ua/preview/anonsy_podij/206107.html

100. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Конвенція від 11.05.2011 р. № 994_001-11. *Верховна Рада* : офіційний сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#n2

101. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р. № 994_927. Конвенцію ратифіковано з заявами Законом № 4988-VI від 20.06.2012. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text

102. Константинов Д. В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2023. 244 с.

103. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

104. Координаційна рада. *Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини* : офіційний сайт. 2023. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/koordinacijna-rada-dis>

105. Коріновська А. Брати кинджала і самій захищати свою дитину?: чому держава вчасно не рятує від насильства. *Суспільно-політичне інформаційне Інтернет-видання «Суспільне Мовлення»*.

2021. URL: <https://suspilne.media/115413-brati-kindzala-i-samij-zahisati-svou-ditinu-comu->

106. Котюк В. О. Теорія права. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

107. Кошиков Д. Сутність правових засад реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. С. 164–175.

108. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Верховна рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3277>

109. Кричун М. О. Форми й методи реєстраційної та дозвільної діяльності Державної податкової служби України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 266–272.

110. Кузьменко О. Фондова лекція з дисципліни «Адміністративний процес» на тему «Нормотворчі провадження». Національна академія внутрішніх справ, 2016.

111. Кузьмишин В. М. Адміністрування апеляційних судів в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2018. 222 с.

112. Кулініч О. О. Гарантії конституційного права на освіту: поняття та ознаки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 78–84.

113. Курс адміністративного права України / за заг. ред. В. В. Коваленка. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 808 с.

114. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 124 с.

115. Кучеренко І. Г. Адміністративно-правові засади здійснення контрольно-наглядової діяльності у сфері публічних закупівель в Україні. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 229 с.

116. Кучеренко І. Г. Форми та методи контрольно-наглядової діяльності у сфері публічних закупівель. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). С. 28.

117. Кучеренко І. Г. Юридичні гарантії забезпечення законності контрольно-наглядової діяльності у сфері публічних закупівель. *Науковий вісник публічного та приватного прав*. 2021. Вип. 1. С. 82–89.

118. Левчук проти України: Рада Європи наполягає на виконанні рішень ЄСПЛ у групі справ щодо домашнього насильства. *Центр прав людини ZMINA*. 2021. URL: <https://zmina.info/news/levchuk-proty-ukrayiny-komitet-ministriv-rady-yevropy-napolyagaye-na-vykonanni-rishen-yespl-u-grupi-sprav-shhodo-domashnogo-nasylstva/>

119. Легенька М. М. Зарубіжний досвід протидії насильству в сім'ї та можливості його використання в Україні. *Право і безпека*. 2017. № 4 (67). С. 111–116.

120. Легенька М. М. Повноваження громадських організацій щодо запобігання та протидії домашньому насильству. *Розвиток правової системи України в умовах сьогодення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2019. С. 78–80.

121. Льов І. Ми не можемо перекладати відповідальність на постраждалих, – фахівці про насильство у родинах військових. *Intent.press*. 2023. URL: <https://intent.press/publications/humanrights/2023/mi-ne-mozhemo-perekladati-vidpovidalnist-na-postrazhdalih-fahivci-pro-nasilstvo-u-rodinah-vijskovih/>

122. Майже половина жертв домашнього насильства не звертаються до правоохоронних органів. *Укрінформ*. 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3279326-majze-polovina-zertv-domasnogo-nasilstva-ne-zvertautsa-do-policii.html>

123. Макаренко А. В. Адміністративне право. Київ, 2008. 264 с.

124. Макарчук В. В. Поняття контрольно-наглядових процедур правоохоронних органів при реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 463–465. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/112.pdf

125. Макарчук В. В. Правоохоронні органи як суб'єкти формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки і оборони: адміністративно-правовий аспект : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2023. 426 с.

126. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 272 с.
127. Матяж М. Як реагувати жертвам домашнього насильства на недостатню увагу з боку поліції? *Радіо Свобода*. 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30117262.html>
128. Медяник В. А. Поняття адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 579–581.
129. Мелех А. В. Законність у правозастосовній діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів : Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2010. 20 с.
130. Мельничук С. М. Контрольно-наглядова форма правозастосовної діяльності: особливості теоретичного розуміння. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 7. С. 62–68.
131. Меморандум про співпрацю між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та Національною радою жінок України. *Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2020. URL: <http://surl.li/zjvdpn>
132. Метод. Словник української мови. *Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/metod>
133. Методичні рекомендації щодо проведення моніторингу додержання права дітей на захист від насильства та жорстокого поводження. *Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо дітей в Україні, Фаза II»*. 2021. URL: <https://rm.coe.int/methodological-recommendations-on-monitoring-the-right-of-the-child-to/1680a4db7c>
134. Мироненко Н. М. Адміністративні методи управління. *Юридична енциклопедія : в 6 т. / гол. ред. кол.: Ю. С. Шемшученко*. Київ, 1998.
135. Міністерство соціальної політики України підписало Меморандум про співпрацю з Національною радою жінок України.

Урядовий портал gov.ua. 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ministerstvo-socialnoyi-politiki-ukrayini-pidpisalo-memorandum-pro-spiivpracyu-z-nacionalnoyu-radoyu-zhinok-ukrayini>

136. Міщук Є. В. Окремі аспекти дослідження визначення сутності понять «публічна влада» та «публічне управління». *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 117–120.

137. Модель громадського контролю за витратами в сфері охорони здоров'я. Міжнародний центр перспективних досліджень (Україна), Центр дослідження економічної політики, Євро-балканський інститут (Македонія), центр дослідження публічної політики (Казахстан). Київ, 2006. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/budget_watch_healthcare_ukr.pdf

138. Мозоль Н. І. Забезпечення законності в органах внутрішніх справ України: міжнародний досвід. *Юридична наука*. 2015. № 6/2015. С. 161–167.

139. Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі 2020–2021. Київ, 2022. URL: https://la-strada.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/monitoring_2020_ukr_web_site.pdf

140. Мурза В. В. Форми та методи державної контрольно-наглядової діяльності. *Публічне право*. 2013. № 2. С. 110–116.

141. Напряв. Словник української мови. *Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/naprjam>

142. Населення Запорізької обласної державної адміністрації, 2024. URL: <http://surl.li/ftiejj>

143. Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації. *Ла Страда-Україна*. 2024. URL: <https://la-strada.org.ua/garyachi-liniyi>

144. Національний курс Help «Протидія насильству щодо жінок та домашньому насильству». *Національна школа суддів України*. 2023. URL: <https://nsj.gov.ua/ua/news/natsionalniy-kurs-help-protidiya-nasilstvu-shodo-jinok-ta-domashnomu-nasilstvu/>

145. Негодченко О. В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України. Дніпропетровськ : Юридична академія МВС України, 2002. 416 с.
146. Новіков В. В., Боровікова В. С. Про механізм реалізації прав і свобод людини. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsv/nvsv_03_2018/07.pdf
147. Оксін В. Ю. Публічне адміністрування місцевого розвитку в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 498 с.
148. ООН Жінки в Україні. *ООН-Жінки*. 2023. URL: <https://ukraine.unwomen.org/uk/pro-nas/oon-zhinky-v-ukrayini>
149. Опацький Р. М. Форми діяльності публічної адміністрації у сфері реалізації ювенальної політики. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-1. С. 252–256.
150. Осауленко О., Панько О. Зміцнення законності у правозастосовному процесі. *Право України*. 2004. № 12. С. 61–68.
151. Основи держави і права / С. Д. Гусарев, Р. А. Калюжний та ін. Київ : Либідь, 1997. 208 с.
152. Павлюковець Т. Роль та місце рішень ЄСПЛ в українській судовій системі. *Юридична Газета*. 2020. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/rol-ta-misce-rishen-espl-v-ukrayinskiy-sudoviy-sistemi.html>
153. Пархоменко Н. М., Легуша С. М. До визначення змісту загальних (філософських) методів теорії держави і права. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 1. С. 26–31.
154. Патерило І. В. Інструменти діяльності публічної адміністрації: сутність та зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 27. Том 2. С. 174–178.
155. Педагогіка / за заг. ред. І. В. Зайченко. 3-тє видання, перероблене та доповнене. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 608 с. URL: https://pidru4niki.com/15880728/pedagogika/metodi_formi_kontrolyu
156. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року. *ПРООН в Україні*. 2018. URL: <http://surl.li/cyloa>

157. Петков С. В. Адміністративна діяльність органів публічної влади: сучасний стан та перспективи розвитку. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Право*. 2017. Вип. 2 (спецвип.). С. 79–83.

158. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 р. № 145. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-p#Text>

159. Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 09.11.2015 р. № 83. *Національна поліція України офіційний сайт*. URL: <https://www.npu.gov.ua/acts/polozhennya-pro-departament-vnutrishnoyi-bezpeki-nacionalnoyi-policiyi-ukrayini>

160. Поняття системи. Властивості складних систем. *Приклади систем*. *Um.co.ua*. 2022. URL: <http://um.co.ua/8/8-2/8-240388.html>

161. Поняття, види та ознаки органів публічної влади. Лохвицький районний суд Полтавської області, 2016. URL: <https://lh.pl.court.gov.ua/sud1617/pres-centr/news/295866/>

162. Потопальський С. В. Адміністративно-правові форми та методи забезпечення якості освітньої діяльності у закладах вищої освіти системи МВС України. *Європейські перспективи*. 2020. № 2. С. 51–56.

163. Предмети відання Комітету. Комітет з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва. *Офіційний сайт*. 2019. URL: https://komzak.rada.gov.ua/news/Pro_komitet/73009.html

164. Предмети відання Комітету. Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин. *Офіційний сайт*. URL: https://kompravlud.rada.gov.ua/news/Pro_komitet/predvidan/72608.html

165. Принцип. Словник синонімів, 2023. URL: <https://synonymy.info/п/принцип>
166. Принцип. Словник української мови. *Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/pryncyp>
167. Притягнення державних органів до відповідальності: судова практика. *Уба.ua*. 2020. URL: <https://uba.ua/ukr/news/8041>
168. Прищак М. Д., Мацко М. А. Психологія, 2020. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/3prishak_psihologiya_ch1/1271.html
169. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#o130>
170. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. *Верховна рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#n293>
171. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
172. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. *Верховна рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>
173. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. *Верховна рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#n6>
174. Про запровадження форм звітності : наказ Національної поліції України від 19.06.2019 р. № 589. *Єдиний загальнодержавний ресурс публічних законодавчих та нормативно-правових актів, які регламентують діяльність поліції*. URL: <http://tranzit.ltd.ua/nakaz/>

175. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 19.12.2017 р. № 1044. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#n15>

176. Про затвердження переліків пріоритетних напрямів (тем) підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних (військових) адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад за загальними професійними (сертифікатними) та/або короткостроковими програмами у 2024 році : наказ Національного агентства України з питань державної служби від 23.08.2023 р. № 133-23. *Верховна рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0133859-23#Text>

177. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. № 423. *Верховна Рада* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text>

178. Про затвердження Положення про порядок здійснення провадження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у справах про порушення прав і свобод людини і громадянина : наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 10.03.2023 № 30.15/23. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/Накази/Наказ%2030.15.23.pdf>

179. Про затвердження Положення про Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 14.10.2022 р. № 79.15/22. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/Накази/наказ_79_2022_Положення_Секретаріат.pdf

180. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 658. *Верховна рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-п#Text>

181. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 25.02.2019 р. № 124. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#Text>

182. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.08.2018 р. № 654. *Верховна рада України офіційний сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>

183. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства : наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 р. № 369/180. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>

184. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 р. № 976. *Верховна рада України офіційний сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-п#Text>

185. Про затвердження Стратегічного плану діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 роки) : наказ Міністерства соціальної політики України від 11.02.2022 р. № 90. *Міністерство соціальної політики України* : офіційний сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua/documents/6220.html>

186. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. *Верховна рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#n145>

187. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. *Верховна Рада* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

188. Про консультативно-дорадчий орган з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2007 р. № 1087. *Верховна Рада* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-2007-п#Text>

189. Про Національну стратегію у сфері прав людини : Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. *Верховна Рада* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119/2021#Text>

190. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства : Указ Президента України від 21.09.2020 р. № 398/2020. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>

191. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

192. Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству : наказ Офісу Генерального прокурора України від 04.11.2020 р. № 509. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0509905-20#Text>

193. Про офіційну статистику : Закон України від 16.08.2022 р. № 2524-IX. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2524-20#n350>

194. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. *Верховна Рада* : офіційний сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14?find=1&text=насильт#w1_5

195. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання : Постанова Верховної Ради України від 29.08.2019 р. № 19-IX. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/19-20#Text>

196. Про проведення позапланових заходів контролю в управлінні соціального захисту населення Святошинської районної ради місті Києві державної адміністрації : наказ Національної соціальної сервісної служби України від 16.01.2023 р. № 9.

197. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 р. № 2319-IX. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text>

198. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII. *Ligazakon*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T150576?an=4>

199. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. *Верховна Рада* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

200. Про створення Експертної ради з питань додержання рівних прав, запобігання дискримінації, домашньому насильству і торгівлі людьми при представнику Уповноваженого з рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів : наказ від 30.04.2024 р. № 64.15/24. *Ligazakon*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS39596>

201. Про створення Координаційної ради з питань недискримінації та гендерної рівності : наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 07.08.2018 р. № 40/02-18. *Ligazakon*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS30468>

202. Про судові рішення у цивільній справі : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 р. № 14. *Вісник Верховного Суду України*. 2010. № 1. Стор. 4.

203. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 р. № 728. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>

204. Про схвалення Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2017 р. № 1020-р. *Верховна Рада офіційний сайт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1020-2017-%D1%80#Text>

205. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. *Верховна Рада* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр#Text>

206. Про утворення Робочої групи (координаційного центру) Проєкту реформ гуманітарної допомоги та міжнародного розвитку для України ReReHID з питань переходу від надання екстреної гуманітарної допомоги до створення стійкої системи соціального захисту населення, спрямованої на подолання шокових потрясінь, зумовлених збройною агресією Російської Федерації проти України : наказ Міністерства соціальної політики України 31.05.2023 р. № 186-Н. *Верховна Рада* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1224-23#n16>

207. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>

208. Путівник уповноважених осіб-відповідальних працівників місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : практичний посібник / за заг. ред. А. Б. Благої. Київ : ФОП Клименко, 2020.

209. Рекуненко Т., Удалова Н. Відповідальність кривдника в адміністративному процесі. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 120–124. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/2/23.pdf>

210. Рішення ЄСПЛ у справі «Івашків проти України» (Ivashkiv v. Ukraine application no. 59670/14). ЄСПЛ, 2022. URL: https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/Огляд-ЄСПЛ_Івашків-проти-України.pdf

211. Росохата Д., Крушинська М. Хто здійснюватиме контроль за виконанням Україною Стамбульської конвенції? *Юридична Газета*. 2022. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/hto-zdiysnyuvatime-kontrol-za-vikonannyam-ukrayinoyu-stambulskoyi-konvenciyi.html>
212. Рунова Н. О. Об'єкт правовідносин державної служби. *Публічне право*. 2013. № 3. С. 175–181.
213. Савченко Л. А., Цимбалюк А. В., Шкарупа В. К., Глух М. В. Фінансове право. Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. 85 с.
214. Свіда Т. Режим законності в діяльності виконавчої влади. *Ужгород : УжДІПЕП*, 1998. 20 с.
215. Сексуальне насильство, стамбульська конвенція і реформи: сміливість продовжувати. *ЮрФем*. 2022. URL: <https://jurfem.com.ua/sexualne-nasylstvo-stambulslka-konventsiya-i-reformy/>
216. Сердюк І. А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «об'єкт правовідносин». *Актуальні проблеми цивільного і господарського права*. 2008. № 4 (11). С. 13–22.
217. Сидор М. Я. Договірні-правова форма в системі взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 30. Том 2. С. 75–81.
218. Сидора Т. Ю. Критерії оцінювання ефективності діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1298>
219. Сірант М. Механізми адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки: інструментальна основа. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2020. № 3 (27). С. 158–165.
220. Сквірський І. О. Організаційні форми громадського контролю: сутність та зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2013. Вип. 22. Ч. І. Т. 2. С. 223–227.
221. Сорока Л. В. Адміністративно-правовий механізм реалізації космічної доктрини України: теорія і практика. Київ : ФОП Чалчинська Н. В., 2020. 366 с.

222. Сорока А. В. Державний нагляд і контроль як основа адміністративно-правового забезпечення та реалізації державних гарантій. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). № 4. С. 173–177.

223. Сорока А. Цифрове насильство щодо жінок і дівчат. *Гендерна політика в умовах воєнного стану: правовий вимір* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції / Науково-дослідний інститут публічного права. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. С. 175–177.

224. Сотник О. Громадський контроль: механізми участі та форми реалізації, 2024. URL: https://uba.ua/documents/doc/sonyk_gromadskiy_control.pdf

225. Стефанюк І. Б. Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні. *Фінанси України*. 2011. № 6. С. 84–102.

226. Структура апарату Міністерства. *Міністерство соціальної політики України офіційний сайт*. 2022. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/struktura-centralnogo-aparatu-ministerstva.html>

227. Стукан Т. М. Публічна влада: характеристика, ознаки та форма прояву. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 4. С. 37–41.

228. Судова реформа. Що відбувається з конкурсами до судів? ALI, 2024. URL: <https://parlament.org.ua/2004/09/01/1524/>

229. Сукмановська Л. М., Репан М. І. Дослідження форм та методів поліцейської діяльності у сфері запобігання та протидії домашньому насильству : колективна монографія. Рига, Латвія : “Baltija Publishing”, 2021. 590 с.

230. Сусідська варта Тернополя навчалась протидіяти домашньому насильству. *Координаційний центр з надання правничої допомоги*, 2023. URL: <https://legaid.gov.ua/novyny/susidska-varta-ternopolya-navchalas-protydiyaty-domashnomu-nasylstvu/>

231. Сьогодні, 25 листопада, у День боротьби проти домашнього насильства в прес-центрі «Укрінформ» відбувся брифінг з нагоди проведення щорічної Всеукраїнської акції «16 днів проти насильства». *Національна соціальна сервісна служба України. gov.ua*. 2021. URL: <https://nssu.gov.ua/news/sogodni-25-listopada-u-den-borotbi-proti-domashnogo-nasilstva-v-pres-centri-ukrinform-vidbuvsya-brifing-z-nagodi-provedennya-shchorichnoyi-vseukrayinskoyi-akciyi-16-dniv-proti-nasilstva>

232. Тацій В. Людина і правова держава: проблеми взаємовідносин і взаємодії. *Вісник Академії правових наук*. 2008. № 2 (53). С. 3–12.

233. Тенькав С. О. Проблемні питання створення і діяльності «внутрішніх» третейських судів в Україні. Огляд судової практики і чинного законодавства. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 3. С. 111–118.

234. Теорія держави і права: академічний курс / за заг. ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

235. Тертичка В. В. Державна політика: аналіз і впровадження в Україні : автореф. дис. ... д-ра наук. з держ. управління : 25.00.01. Київ, 2004. 36 с.

236. Тіньовий звіт Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем» про виконання Україною Конвенції Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством. *Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем»*. 2023 URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2023/11/Звіт-ГРЕБІО-ЮрФем-1.pdf>

237. Уварова О. Загальні принципи права та їх роль у правозастосуванні з позицій природно-правового і позитивістського підходів до права. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 2 (53). С. 244–252.

238. Укладено меморандум про співпрацю між Нацсоцслужбою та Координаційним центром з надання правової допомоги. *Національна соціальна сервісна служба*. 2023 URL: <https://nssu.gov.ua/news/ukladeno-memorandum-pro-spivpratsiuzmizh-natssotssluzhboiu-ta-koordynatsiinym-tsentrom-z-nadannia-pravovoi-dopomohy>

239. Ульяненко В. Кількість справ про домашнє насильство в Україні б'є рекорди: похмура статистика. *Главком*. 2024. URL: <http://surl.li/cwvzye>

240. Умови проведення конкурсу на зайняття посади державного експерта експертної групи з питань протидії торгівлі людьми, домашньому насильству, гендерної рівності Директорату соціальних послуг та інтеграції (третя вакантна посада) Міністерства соціальної політики України. *Міністерство соціальної політики України* : офіційний сайт. 2018. URL: https://www.msp.gov.ua/files/reforma_ministerstva/22.08.2018.4.doc

241. Усач Б. Ф. Контроль і ревізія : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання-Прес, 2001. 253 с.

242. Філософія : підручник. Г. А. Заїченко, В. М. Сагатовський, І. І. Кальний та ін. Київ : Вища шк., 1995. 455 с.

243. Філософія : підручник. О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. 2-ге вид., допов. і переробл. Харків : Право, 2012. 312 с.

244. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1973. 600 с.

245. Форма. Словник української мови. *Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. URL: <http://sum.in.ua/s/forma>

246. Хольченков О. М. Контрольне провадження в діяльності податкової міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2005. 183 с.

247. Чернов С., Воронкова В., Банах В. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. 606 с.

248. Чому українській судовій, правоохоронній та юридичній спільноті необхідна стамбульська конвенція? *Аналітичний центр «ЮрФем»*. 2020. URL: <https://jurfem.com.ua/chomu-potribna-stambulska-analitychnyi/>

249. Шарапов О. Д., Дербенцев В. Д., Семьонов Д. Є. Економічна кібернетика. Київ : КНЕУ, 2004. 231 с.

250. Шатерніков М. І. Теоретичні підходи до визначення поняття «правові засади діяльності господарських судів». *Європейські перспективи*. 2015. Вип. 6. С. 108–112.
251. Шестерняк М. М. Методи і форми контролю: проблеми визначення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 26 (2). С. 154–156.
252. Шморгун О. С. Контроль і нагляд як важливі складові діяльності органів публічного управління. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. Вип. 19. С. 145–151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2008_19_17
253. Шулежко В. Адміністративне судочинство у справах про протиправність дій суб'єктів владних повноважень в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. НДІПП. Київ, 2020. 212 с.
254. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини к про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2023 рік. *Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2024. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2023/images/documents/annual-report-2023.pdf>
255. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини к про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2021 рік. *Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини*. 2021. С. 53. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/schoricha-dopovid-2021.pdf>
256. Юдківська Г. Ю. Еволюція ролі Європейського суду на шляху до процедуралізації фундаментальних прав. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 7. С. 19–22.
257. Як працює «Поліна» – поліція проти домашнього насильства. *Спеціалізована загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 314 з поглибленим вивченням іноземної мови*. 2024. URL: http://school314.kiev.sch.in.ua/vihovna_robota/programa_shkilnijoficer_policii/yak_pracuyue_polina-policiya_proti_domashnjogo_nasillya/

258. Як штучний інтелект використовується у сфері відкритих даних. *Дія*. 2024. URL: <https://diia.data.gov.ua/info-center/aiod>

259. Яра О., Стасюк Н. Проблемні питання запобігання та протидії домашньому насильству органами прокуратури. *Право, людина, довкілля*. 2021. Вип. 12. № 4. С. 125–133. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pravo/article/view/15787/14171>

260. Яремак З. В. Інституційні принципи узгодження інтересів в еколого-правовому конфлікті. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 71. С. 203–209. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/08/35.pdf>

261. A Handbook for Police and Crown Prosecutors on Criminal Harassment. *Government of Canada, Department of Justice*. 2012. URL: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cj-jp/fv-vf/har/EN-CHH2.pdf>

262. Artificial intelligence could help protect victims of domestic violence. *London School of Economics and Political Science*. 2020. URL: <https://www.lse.ac.uk/News/Latest-news-from-LSE/2020/b-Feb-20/Artificial-intelligence-could-help-protect-victims-of-domestic-violence>

263. Bakketeig, Elisiv, Dullum, Jane, Stefansen, Kari. Interagency Collaboration in Cases of Domestic Violence and Abuse. Towards a Hybridization of the Welfare Services? *Tidsskrift for velferdsforskning*. 2019. Vol. 22, Iss. 3. URL: <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.2464-3076-2019-03-02>

264. Bundesgesetzblatt für die republik Österreich. Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – GeSchG (NR: GP XX RV 252 AB 407 S. 47. BR: 5300 AB 5311 S. 619.), 1996. URL: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1996_759_0/1996_759_0.pdf

265. Cepeda, Isabel, Lacalle-Calderon, Maricruz, and Torralba, Miguel. Measuring Violence Against Women: A Global Index. *Journal of Interpersonal Violence*. 2022. Vol. 37(19–20). URL: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/08862605211037424>

266. Committee of the Parties. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/committee-of-the-parties>

267. Committee on the Rights of the Child. *UN*. 2023. URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc#:~:text=The%20Committee%20on%20the%20Rights,Child%20by%20its%20States%20parties.>

268. Complaints. Ombudsman for Children's Office, 2022. URL: <https://www.oco.ie/complaints/>

269. Criminal Code (R.S.C., 1985, c. C-46). *Justice Laws Website*. 2024. URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/>

270. Czech Republic. *Fighting Domestic Violence*. *Baker McKenzie*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/czech-republic/topics/1legal-provisions>

271. Fighting Domestic Violence Austria. *Baker McKenzie's Resource Hub*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/austria/topics/1legal-provisions>

272. Fighting Domestic Violence Canada. *Baker McKenzie*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/north-and-central--america/canada/topics/1legal-provisions>

273. Fighting Domestic Violence France. *Baker McKenzie's Resource Hub*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/europe/france/topics/1legal-provisions>

274. Fighting Domestic Violence Israel. *Baker McKenzie's Resource Hub*. 2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/middle-east-and-north-africa/israel/topics/4-protection-for-domestic-violence-victims-and-relief-granted>

275. Fortgesetzte Gewaltausübung. *Kocher & Bucher Rechtsanwälte OG*. 2024. URL: <https://kocher-bucher.at/strafrecht/fortgesetzte-gewaltausuebung#:~:text=%C2%A7%20107b%20StGB%20ist%20ein,l%C3%A4nger%20andauernden%20Gewaltbeziehungen%20zu%20sch%C3%BCtzen>

276. General Recommendation No. 1 on the digital dimension of violence against women. *Grevio*, 2021. URL: <https://edoc.coe.int/fr/violence-l-gard-des-femmes/10643-grevio-general-recommendation-no-1-on-the-digital-dimension-of-violence-against-women.html>

277. Gewaltschutzbericht 2020–2022. Wien, 2023. URL: https://www.bundeskriminalamt.at/502/files/Gewaltschutz/Gewaltschutzbericht_2020-2022_20230704_webBF.pdf

278. Gillett, Rosalie. Everyday Violence: Women's Experiences Of Intimate Intrusions On Tinder. *Queensland University of Technology* 2019. URL: https://eprints.qut.edu.au/131121/2/Rosalie_Gillett_Thesis.pdf

279. Goekce v. Austria. CEDAW/C/39/D/5/2005. OHCHR – *Jurisprudence*. 2007. URL: <http://juris.ohchr.org/Search/Details/1715>.

280. Greater protection in cases of domestic violence. *Federal Ministry of Justice*. 2024. URL: https://www.hilfe-info.de/WebS/hilfeinfo/EN/Know_YourRights/GewaltschutzGesetz/GewaltschutzGesetz_node.html#:~:text=The%20Act%20on%20Protection%20against,in%20the%20form%20of%20stalking

281. Grevio. *Council of Europe*. 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

282. Information for civil society, NGOs and NHRIs. *Committee on the Rights of the Child*. 2023. URL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/information-civil-society-ngos-and-nhris>

283. Intimate partner violence and abuse. *Royal Canadian Mounted Police*. 2024. URL: <https://www.rcmp-grc.gc.ca/en/relationship-violence/intimate-partner-violence-and-abuse>

284. Grogger, Jeffrey, Ria Ivandic, Tom Kirc. Comparing Conventional and Machine-Learning Approaches to Risk Assessment in Domestic Abuse Cases. *CEP Discussion Paper*. No 1676, February 2020. URL: <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/dp1676.pdf>

285. Making the Links in Family Violence Cases: Collaboration among the Family, Child Protection and Criminal Justice Systems. *Government of Canada, Department of Justice*. 2013. URL: <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cj-jp/fv-vf/mlfvc-elcvf/index.html>

286. McCormick, Amanda V., Cohen, Irwin M., and Corrado, Raymond R., University of the Fraser Valley Centre for Public Safety & Criminal Justice Research, Enhancing Surrey RCMP Detachment's Domestic Violence Unit at page 14. URL:

<https://cjr.ufv.ca/wp-content/uploads/2017/07/Surrey-RCMP-Domesitc-Violence-Report.pdf>

287. National Domestic and Family Violence Bench Book. 2023. URL: <https://dfvbenchbook.aija.org.au/fair-hearing-and-safety/fair-hearing-and-safety-information-sharing/or>

288. Niethammer Carmen. *AI Bias Could Put Women's Lives At Risk – A Challenge For Regulators*. *FORBES*. 2020. URL: <https://www.forbes.com/sites/carmenniethammer/2020/03/02/ai-bias-could-put-womens-lives-at-riska-challenge-for-regulators/?sh=77adcf66534f>

289. NSW Police want access to Tinder's sexual assault data. Cybersafety experts explain why it's a date with disaster. *The Conversation Media Group Ltd*. 2021. URL: <https://theconversation.com/nsw-police-want-access-to-tinders-sexual-assault-data-cybersafety-experts-explain-why-its-a-date-with-disaster-159811>

290. Official co-ordinating bodies. *Council of Europe*. 2023. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/list-of-official-co-ordinating-bodies>

291. Ombudsman for Children's Office, 2022. URL: <https://www.oco.ie/>

292. Penal law 5737-1977 introductory part chapter one: basic provisions. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2013/05/Israel-Penal-Law-5737-1977-eng.pdf>

293. Polish Charter of Rights of the Child-Victim / Witness. *Empowering Children Foundation*. 2024. URL: https://www.canee.net/poland/polish_charter_of_rights_of_the_child_victim_witness

294. Prevention of Family Violence Law, 5751-1991 [as amended by Amendment no. 3, 5748-1997 and Amendment no. 4, 5748-1998]. URL: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2013/05/Israel-Prevention-of-Family-Violence-Law-5751-1991-eng.pdf>

295. Principle. *Oxford Learner's Dictionaries*. 2023. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/principle?q=principles>

296. Protection for domestic violence victims and relief granted. *Fighting Domestic Violence Israel. Baker McKenzie's Resource Hub*.

2024. URL: <https://resourcehub.bakermckenzie.com/en/resources/fighting-domestic-violence/middle-east-and-north-africa/israel/topics/illegal-provisions>

297. QLD police will use AI to 'predict' domestic violence before it happens. Beware the unintended consequences. *The Conversation Media Group Ltd*. 2021. URL: <https://theconversation.com/qld-police-will-use-ai-to-predict-domestic-violence-before-it-happens-beware-the-unintended-consequences-167976>

298. Regulations. *SCSA*. 2024. URL: <https://scsacms.gov.mt/en/Pages/Regulations.aspx>

299. Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers (A/HRC/20/19), para. 93. *United Nations*. 2015. URL: <https://www.refworld.org/pdfid/558410d84.pdf>

300. Safeguarding children is everyone's responsibility. *Keeping Children Safe*. 2024. URL: <https://www.keepingchildrensafe.global/>

301. Services for Children. *SCSA*. 2024. URL: <https://scsacms.gov.mt/en/Pages/Services-for-Children.aspx>

302. Sicherheitspolizeigesetz-Novelle 1999. Bundesgesetzblatt für die republik österreich. URL: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1999_146_1/1999_146_1.pdf

303. The police response to domestic abuse: An update report. *Her Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services*. Feb. 2019. URL: <https://www.justiceinspectrates.gov.uk/hmicfrs/wp-content/uploads/the-police-response-to-domestic-abuse-an-update-report.pdf>

304. Trestní zákoník. *Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky*. 2009. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

305. Unite to end Violence against Women Campaign. *UNWomen*. 2022. URL: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/unite>

306. United Nations Agencies Forward Together in the Response to Violence Against Women. *UN*. 2009. URL: <https://www.un.org/en/chronicle/article/united-nations-agencies-forward-together-response-violence-against-women>

307. United Nations Convention on the Rights of the Child (Uncrc). *Save the Children*. 2023. URL: <https://www.savethechildren.org.uk/what-we-do/childrens-rights/united-nations-convention-of-the-rights-of-the-child#:~:text=The%20United%20Nations%20Convention%20on,their%20race%2C%20religion%20or%20abilities>
308. Unwomen, 2024. URL: <https://www.unwomen.org/en>
309. Valko, V. Analysis of international and European entities involved in control and supervision in the field of combating domestic violence. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2023. № 2. Pp. 100–104. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2023/2/18.pdf>
310. Violence against women. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. 2024. URL: <https://data.oecd.org/inequality/violence-against-women.htm>
311. Which countries have the best, and worst, living standards? *The Economist Newspaper Limited*. 2024. URL: https://www.economist.com/graphic-detail/2024/03/13/which-countries-have-the-best-and-worst-living-standards?itm_source=parsely-api

Наукове видання

ВАЛЬКО Вікторія Русланівна
БОРОВИК Андрій Володимирович

**КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ
ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ**

Монографія

Верстка *В. Грицик*

Обкладинка *А. Юдашкіна*

Технічне редагування *О. Гринюк*

ЮРИДИКА
ВИДАВНИЦТВО

Підписано до друку 01.07.2025 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Warnock. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 13,02. Наклад 300. Замовлення № 061м-0825.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7653 від 18.08.2022 р.